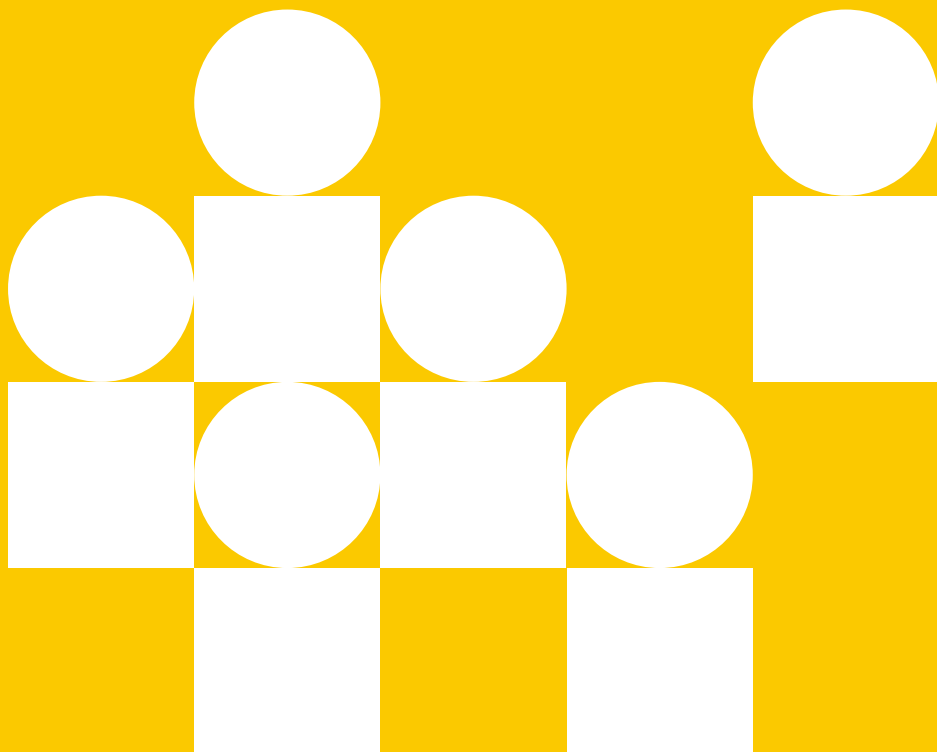

KUĆA
LJUDSKIH
PRAVA
ZAGREB

PREGLED STANJA ZA 2022.

LJUDSKA PRAVA U HRVATSKOJ

**Ljudska prava
u Hrvatskoj:
pregled stanja
za 2022. godinu**

Izdavač:

Kuća ljudskih prava Zagreb
Selska cesta 112 a/c, 10000 Zagreb
www.kucaljudskihprava.hr

Za izdavača:

Ivan Novosel

Uredništvo:

Tina Đaković i Ivan Novosel

Istraživački tim:

Tina Đaković, Klara Horvat, Martina Refi
Homolak, Sara Sinčić

Dizajn i prijelom:

Radnja, Antonio Karača

Naklada:

100

Tisak:

ACT Printlab d.o.o.

ISSN:

2718-3394

Zagreb, travanj 2023.

Kuća ljudskih prava je Centar znanja u području zaštite i promicanja ljudskih prava u okviru Razvojne suradnje s Nacionalnom zakladom za razvoj civilnog društva.

Izdavanje ove publikacije omogućeno je financijskom podrškom Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Kuće ljudskih prava Zagreb i nužno ne izražava stajalište Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva.

Kuća ljudskih prava Zagreb je organizacija za ljudska prava osnovana 2008. godine kao mreža organizacija civilnog društva s ciljem zaštite i promicanja ljudskih prava i temeljnih sloboda. Vizija KLJP-a je izgradnja demokratskog, pluralističkog i inkluzivnog društva utemeljenog na vrijednostima zaštite ljudskih prava, vladavine prava, socijalne pravde i solidarnosti. Istraživanjem, monitorin- gom, javnim zagovaranjem i edukacijama, KLJP doprinosi zaštiti, promicanju, razvitku i unapređivanju ljudskih pra- va i temeljnih sloboda. Objavljivanjem godišnjih pregleda stanja ljudskih prava, tematskih izvještaja i podnesaka doprinosimo izradi kvalitetnijih zakona i javnih politika.

- 8 UVOD**
- 9 METODOLOGIJA**
- 10 DRUŠTVENI, EKONOMSKI I POLITIČKI KONTEKST**
- 12 MEĐUNARODNI INSTRUMENTI, ZAKONI, JAVNE POLITIKE I INSTITUCIJE**
- 15 PRAVO NA PARTICIPACIJU, BRANITELJI LJUDSKIH PRAVA I CIVILNO DRUŠTVO**
- 15 Sloboda izražavanja, sloboda okupljanja i pravo na mirni prosvjed
- 17 Sloboda udruživanja, branitelji ljudskih prava, poticajno okruženje za razvoj civilnog društva i sudjelovanje u procesima donošenja odluka
- 23 MEDIJSKE SLOBODE**
- 28 PRAVOSUĐE I LJUDSKA PRAVA**
- 29 Funkcioniranje i transparentnost pravosudnog sustava
- 32 Implemetacija presuda ESLJP-a
- 33 Suzbijanje korupcije
- 34 Zaštita zviždača
- 36 Procesna prava osumnjičenika i okrivljenika u kaznenom i prekršajnom postupku
- 37 Prava zatvorenika
- 39 Prava žrtava
- 41 Besplatna pravna pomoć
- 43 Maloljetničko sudovanje
- 46 TRANZICIJSKA PRAVDA I SUOČAVANJE S PROŠLOŠĆU**
- 52 PRAVO NA ADEKVATNI ŽIVOTNI STANDARD**
- 56 Pravo na stanovanje
- 61 LJUDSKA PRAVA I OKOLIŠ**
- 65 PRAVO NA OBRAZOVANJE**

73 RANJIVE SKUPINE

73 PRAVA ŽENA

74 Rodno uvjetovano nasilje i nasilje u obitelji

78 Reproaktivna prava, trudnoća i majčinstvo

82 Žene na tržištu rada

84 PRAVA DJECE

89 Mentalno zdravlje djece i mladih

90 Nasilje nad djecom i prevencija

93 MLADI

96 PRAVA OSOBA S INVALIDITETOM

102 Prava osoba sa senzornim oštećenjima

106 Prava osoba s autizmom

109 PRAVA LGBTIQ OSOBA

114 PRAVA BESKUĆNIKA

116 PRAVA IZBJEGLICA

118 Pristup pravu na međunarodnu zaštitu

122 Pristup teritoriju Hrvatske i ilegalna protjerivanja

125 Proces i aspekti integracije u društvo

133 PRAVA NACIONALNIH MANJINA

135 Romska nacionalna manjina

137 Srpska nacionalna manjina

Uvod

- 1.** Ljudska prava u Hrvatskoj: pregled stanja za 2022. godinu, godišnji je izvještaj Kuće ljudskih prava Zagreb koji daje uvid u kršenja, probleme i izazove u području zaštite i promicanja ljudskih prava u Hrvatskoj.
- 2.** Izvještaj je nastao temeljem sustavnog cjelogodišnjeg praćenja i prikupljanja informacija od relevantnih dionika iz civilnog društva i akademske zajednice koji se bave ljudskim pravima, te medija. Iako opsežan, ovaj izvještaj ne obuhvaća sva kršenja i probleme ljudskih prava u 2022. godini, već ona koja su u svom radu zabilježile Kuća ljudskih prava Zagreb i organizacije civilnog društva koje su doprinijele izradi ovog izvještaja.
- 3.** Zahvaljujemo se organizacijama i pojedincima koji su svojim uvidima doprinijeli izradi ovog izvještaja: Are You Syrious, B.a.B.e., Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo, Centar za mir nenasilje i ljudska prava Osijek, Centar za mirovne studije, CESI – Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje, Documenta – centar za suočavanje s prošlošću, Dugine obitelji, Forum za slobodu odgoja, Gong, Hrvatski pravni centar, Hrvatski savez gluhoslijepih osoba Dodir, Hrvatsko novinarsko društvo, Inicijativa mladih za ljudska prava, LORI, Mreža mladih Hrvatske, Mreže udruga za zaštitu prava djece: Ambidekster klub, Centar Sirius, Čarobni svijet, Dječji kreativni centar 'ДОККИСА', Društvo za psihološku pomoć, Hrabri telefon, HURID – Hrvatska udruga za ranu intervenciju u djetinjstvu, sos Dječje selo Hrvatska, Udruga Ardura, Udruga Breza, Udruga Igra, Udruga Krijesnica, Udruga roditelja 'Korak po korak', Udruga SIDRO, Udruženje 'Djeca prva', PaRiter, Pravo na grad, Roditelji u akciji – РОДА, Savez udruga za autizam Hrvatske, СОИН – Zajednica saveza udruga osoba s invaliditetom, sos Rijeka – centar za nenasilje i ljudska prava, Srpsko narodno vijeće, Udruga BIOM, Udruga Delta, Udruga HERA, Udruga Svitanje, Udruga sudaca za mladež, obiteljskih sudaca i stručnjaka za djecu i mladež, Udruga

za podršku žrtvama i svjedocima, Zagreb Pride, Zelena akcija, Ženska soba, dr.sc. Lana Peto Kujundžić

- 4.** Izrazi korišteni u ovom izvještaju, bili iskazani u muškom ili ženskom rodu, jednako se odnose na sve osobe, izuzev dijelova izvještaja koji tematiziraju ljudska prava žena.

Metodologija

- 5.** Metodologija istraživanja korištena za izradu pregleda stanja ljudskih prava u Hrvatskoj temelji se na Univerzalnom indeksu ljudskih prava Ujedinjenih naroda. Indeks obuhvaća sve relevantne norme i standarde globalnog sustava zaštite ljudskih prava i prikladan je za istraživanja u nacionalnom kontekstu.
- 6.** Nalazi su formulirani na temelju istraživanja koje je provedeno u dvije faze. Prva faza obuhvaća prikupljanje informacija iz sekundarnih izvora: medijski izvori, praćenje službenih objava, statistika, izvještaja državnih tijela i pravobraniteljstava, pregled izvještaja i objava civilnog društva te analizu relevantne legislative.
- 7.** Druga faza sastojala se od konzultacija s organizacijama civilnog društva i akademskom zajednicom temeljem sistematiziranih saznanja prikupljenih u prvoj fazi. U izradi izvještaja Kuća ljudskih prava Zagreb vodi se načelom participativnosti: u istraživanju su zastupljene organizacije civilnog društva i članovi akademske zajednice koji su u svome radu posvećeni stvaranju tolerantnog, pravednog, inkluzivnog i otvorenog društva, što su ujedno vrijednosti koje dijeli i zastupa Kuća ljudskih prava Zagreb te suradnju s tim organizacijama i pojedincima smatramo vrijednim resursom u svom radu.

Društveni, ekonomski i politički kontekst

- 8.** U 2022. godini ljudska prava su stagnirala – nije bilo značajnog napretka ni u jednom promatranom području. Iako su krajem godine javnosti predstavljene temeljne politike u području ljudskih prava, a na čije smo donošenje čekali više od pet godina, njihova kvaliteta, opseg i ambicioznost nisu na zadovoljavajućoj razini. Ukoliko se Hrvatska želi uspješno nositi sa kompleksnim izazovima budućnosti u području ljudskih prava, morat će se uložiti puno više kreativnosti, znanja i energije u izradu ambicioznih, održivih i ciljanih mjera za rješavanje problema siromaštva i ekonomskih nejednakosti, klimatskih promjena, diskriminacije, izazova novih tehnologija, pitanja održivog razvoja, migracija i starenja stanovništva.
- 9.** Posebno zabrinjava nemoć države da u više od dvije godine nakon potresa sanira posljedice potresa u Zagrebu i na Baniji gdje više od 6000 ljudi i dalje živi u kontejnerima, što predstavlja kršenje ljudskog prava na adekvatni životni standard.
- 10.** Regionalne nejednakosti i razlika u pristupu temeljnim socijalnim uslugama u urbanim i ruralnim dijelovima Hrvatske i dalje su jako izražene. I dalje je više od petine stanovnika Hrvatske u riziku od siromaštva. Stopa rizika od siromaštva i dalje je alarmantno visoka za neke ranjive skupine i u blagom porastu u odnosu na prošle godine. Riziku od siromaštva najviše su izložni starijih od 65 godina koji žive sami, žene koje žive u jednočlanim kućanstvima, jednoroditeljske obitelji te Romi.
- 11.** Usprkos određenim zakonskim izmjenama, pravosuđe je i dalje opterećeno niskom razinom povjerenja građana, nedovoljnom transparentnošću, ali i kvalitetom. Hrvatska i dalje ima veliki broj presuda Europskog suda za ljudska prava koje čekaju na implementaciju i koje ukazuju na

sistemske probleme koje Hrvatska ima s poštivanjem i zaštitom ljudskih prava. Iako se je borba protiv korupcije ubrzala, prije svega zbog rada Ureda europskog javnog tužitelja, došlo je do slabljenja prevencije korupcije, prije svega kroz slabljenje Povjerenstva za sprečavanje sukoba interesa.

12.

Ostvarivanje prava na javnu participaciju, kao jednog od stupova demokratskog ustroja, iz godine u godinu slabi. Uzroci tome su zatvorenost i nevoljkost institucija da u suradnji i s dijalogom sa civilnim društvom izrađuju javne politike koje će doprinijeti unapređivanju ljudskih prava u Hrvatskoj. Formalističkim pristupom suradnji i savjetovanju, umjesto kultiviranja iskrenog dijaloga, slabi se ionako niska razina sudjelovanja građana i organizacija civilnog društva u procesima donošenja odluka.

Međunarodni instrumenti, zakoni, javne politike i institucije

- 13.** Ni 2022. godine nije zabilježen nikakav napredak po pitanju ratifikacije Europske socijalne povelje (revidirane) niti je bilo napretka po pitanju prihvaćanja članka 14. Međunarodne konvencije o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije pa tako građani i dalje nemaju mogućnost individualnih pritužbi Odboru koji prati njenu provedbu.
- 14.** Hrvatska još uvijek nije pristupila potpisivanju Fakultativnog protokola Međunarodnom paktu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima čime se građanima uskraćuje mogućnost podnošenja individualnih pritužbi UN-ovom nezavisnom odboru zaduženom za zaštitu socijalnih, ekonomskih i kulturnih prava. Također, Hrvatska ni 2022. godine nije izrazila namjeru pristupiti Međunarodnoj konvenciji za zaštitu prava svih radnika migranata i članova njihovih obitelji.
- 15.** Ni u 2022. godini nisu napravljeni koraci prema uspostavi funkcionalnog sustava koordinacije i pripreme izvještavanja i implementacije preporuka međunarodnih mehanizama za ljudska prava što dovodi do višegodišnjeg kašnjenja u izvještavanju o implementaciji konvencija i nesustavnog provođenja dobivenih preporuka. Iako Vladin Savjet za za ljudska prava u svom djelokrugu ima zadaću razmatranja izvještaja i preporuka međunarodnih tijela za ljudska prava¹ tijekom prošle godine nije razmatrao ni jedno državno izvješće a ni dobivene preporuke međunarodnih tijela za ljudska prava.

1 Savjet za ljudska prava Vlade RH, dostupno na: <https://ljudskaprava.gov.hr/ljudska-prava/savjet-za-ljudska-prava/1061>.

- 16.** I 2021. Hrvatska je nastavila s višegodišnjim kašnjenjem u ispunjavanju svojih međunarodnih obveza, pa tako ni nakon 19 godina nije dostavljeno periodično izvješće o provedbi Fakultativnog protokola Konvencije o pravima djeteta o trgovini djecom, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji dok se s izvješćem o provedbi Međunarodne konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena kasni četiri godine.
- 17.** Ni u 2022. nije bilo napretka u prevođenju preporuka i mišljenja UN-ovih odbora koji nadziru primjenu konvencija za zaštitu ljudskih prava na hrvatski jezik, a čime bi ih se učinilo dostupnijim stručnoj i općoj javnosti.
- 18.** Krajem 2022. godine u javno savjetovanje pušteni su nacrti Nacionalnog plana zaštite i promocije ljudskih prava i suzbijanje diskriminacije do 2027. godine² i Nacionalnog plana za ravnopravnost spolova do 2027. godine³ koji su u tijekom prvog kvartala 2023. godine i usvojeni zajedno s pripadajućim akcijskim planovima. Iako se radi o temeljnim javnim politikama u području ljudskih prava na čije se usvajanje čekalo više od pet godina i usprkos mnogim komentarima i prijedlozima organizacija civilnog društva za unapređivanje predloženih mjera i aktivnosti, nažalost predlagatelji nisu održali javnu raspravu sa zainteresiranim dionicima čime je propuštena mogućnost za znatno podizanje kvalitete oba dokumenata.
- 19.** Glavne zamjerke organizacija civilnog društva koje su sudjelovale u e-savjetovanjima su se ticala nedostatka koherentnosti dokumenta, nedostatne, neobuhvatne i manjkave analize stanja i definiranja problemskih po-

2 Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH, Nacionalni plan zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje do 2027. godine, ožujak 2023., dostupno na: <https://ljudskaprava.gov.hr/nacionalni-plan-zastite-i-promicanja-ljudskih-prava-i-suzbijanja-diskriminacije-za-razdoblje-od-2021-do-2027-godine/989>.

3 Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH, Vlada donijela Nacionalni plan za ravnopravnost spolova i pripadajući Akcijski plan, ožujak 2023., dostupno na: <https://ravnopravnost.gov.hr/vijesti/vlada-donijela-nacionalni-plan-za-ravnopravnost-spolova-i-pripadajuci-akcijski-plan/3561>.

dručja, nedovoljno jasno definiranih ciljeva i mjera, te manjkavih i loše osmišljenih aktivnosti.⁴

20.

Prema Izvješću pučke pravobraniteljice za 2022. godinu, stupanj provedbe preporuka iz Izvješća za 2021. godinu je 45% što je vrlo slično postotku prošlogodišnje provedbe, ali i dalje nedovoljno. Podizanju stupnja provedbe preporuka zasigurno ne doprinosi neažurnost Hrvatskog sabora koji još uvijek nije raspravio izvješće iz 2021. godine ali ni posebno izvješće vezano uz COVID-19 pandemiju. Dodatno, ni prošle godine Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina nije izradio izvješće o provedbi preporuka pučke pravobraniteljice što mu je obveza.⁵

21.

Ni u 2022. godini nisu učinjeni koraci u cilju osiguravanja neovisnosti rada posebnih pravobraniteljstava pa tako i dalje postoji mogućnost razrješenja posebnih pravobraniteljica i njihovih zamjenika ako Hrvatski sabor ne prihvati njihova godišnja izvješća, koja su de facto izvješća o stanju ljudskih prava u tematskim područjima prava djece, ravnopravnosti spolova i prava osoba s invaliditetom.

4 Savjetovanje o prijedlogu Nacionalnog plana za ravnopravnost spolova za razdoblje od 2021. do 2027. godine, dostupno na: <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=21788> i Savjetovanje o prijedlogu Nacionalnog plana zaštite i promicanja ljudskih prava i suzbijanja diskriminacije za razdoblje od 2022. do 2027. godine, dostupno na: <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=22687>.

5 Izvješće pučke pravobraniteljice za 2022., str. 244, ožujak 2023., dostupno na: <https://www.ombudsman.hr/hr/download/izvjesce-pucke-pravobraniteljice-za-2022-godinu/?wpdmdl=15489&refresh=643fcc17bc7fb1681902615>

Pravo na participaciju, branitelji ljudskih prava i civilno društvo

Sloboda izražavanja, sloboda okupljanja i pravo na mirni prosvjed

22.

U veljači 2022. godini ponovno smo svjedočili neopravdanom ograničavanju prava na slobodu izražavanja kada je došlo do uhićenja i podnošenja optužnog prijedloga protiv 72-godišnjeg muškarca iz Briševa kod Zadra zbog napisanog komentara na Facebooku kojim javno izražava neslaganje s politikom Vlade.⁶ U demokratskom društvu neprihvatljivo je da policija uhićuje građane zbog javno izgovorene ili napisane kritike vlasti, pa čak i kad ta kritika vrijeđa ili omalovažava političare, uključujući i najviše državne dužnosnike, što potvrđuje i stajalište Europskog suda za ljudska prava. Nažalost ovo nije izoliran slučaj pogrešnog policijskog postupanja kojim se krši pravo na slobodu izražavanja, već se nastavlja na slučajeve poput 'prosvjednika koji je pozdravio čaću' s Korčule iz 2019. godine ili slučaja Erceg iz 2018. godine.

23.

Prema Izvješću povjerenika za informiranje za 2022. godinu⁷ nastavlja se negativan trend donošenja nezakonitih rješenja o odbijanju prava na pristup informacijama, nedovoljnog korištenja javno dostupne i utvrđene prakse Povjerenika i Visokog upravnog suda od strane tijela javne vlasti te šutnje uprave, odnosno nerješavanje zahtjeva za pristup informacijama u propisanom roku.

6 [Index.hr](https://www.index.hr/vijesti/clanak/uhitili-muskarca-72-jer-je-napisao-da-plenkovica-treba-docekati-pokvarenim-jajima), Uhitili muškarca (72) jer je napisao da Plenkovića treba dočekati pokvarenim jajima, siječanj 2022., dostupno na: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/uhitili-muskarca-72-jer-je-napisao-da-plenkovica-treba-docekati-pokvarenim-jajima/2334559.aspx>

7 Povjerenik za informiranje, Izvješće o provedbi Zakona o pravu na pristup informacijama za 2022., ožujak 2023., dostupno na: <https://pristupinfo.hr/wp-content/uploads/2023/04/1.-Izvjescje-o-provedbi-ZPPI-za-2022.pdf?x57830>

- 24.** U 2022. godini organizacija mirnih okupljanja i prosvjeda ispred najvažnijih državnih institucija na Markovom trgu u Zagrebu i dalje je otežana. Javna okupljanja se mogu organizirati na Markovom trgu uz prethodnu najavu dok je pristup moguć samo preko policijskih kontrolnih točaka koje su uvedene nakon pucnjave po zgradi Vlade krajem 2020. godine. Otežano okupljanje na Markovom trgu građanima onemogućuje pravo na javno izražavanje i prosvjed na politički najrelevantnijem mjestu gdje ih mogu čuti i vidjeti izabrani demokratski predstavnici i dužnosnici kojima se i obraćaju.
- 25.** I dalje su prisutni pokušaji depolitizacije nekih javnih okupljanja na način da se ona tretiraju kao manifestacije kako bi se primjenjivala druga pravila od onih koja se primjenjuju u slučaju prosvjeda, čime se stvara financijski teret na organizatore okupljanja, a što može imati odvratajući učinak na ostvarivanje slobode okupljanja.
- 26.** Govor mržnje je i 2022. bio prisutan u javnom prostoru u obliku komentara na online portalima i društvenim mrežama, mrzilačkih grafita, navijačkog skandiranja, pa čak i u oglasima za posao, a meta su najčešće LGBTIQ osobe, izbjeglice, Srbi i Romi.⁸ Nastavlja zabrinjavati nedostatak adekvatnog i sveobuhvatnog odgovora na prisutnost govora mržnje te mjera prevencije.

8 Izvješće pučke pravobraniteljice za 2022., ožujak 2023., dostupno na: <https://www.ombudsman.hr/hr/download/izvjesce-pucke-pravobraniteljice-za-2022-godinu/?wpdmdl=15489&refresh=6436a4b7c93c91681302711>

Sloboda udruživanja, branitelji ljudskih prava, poticajno okruženje za razvoj civilnog društva i sudjelovanje u procesima donošenja odluka

- 27.** Niti u 2022. godini nije donesen Nacionalni plan stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva, što je sedma godina bez glavne javne politike u području razvoja civilnoga društva. Iako je postupak izrade novog strateškog dokumenta pokrenut još 2021. godine, a članovi Radne skupine za izradu Nacionalnog plana stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva od 2021. do 2027. godine imenovani u siječnju 2022. godine⁹, on do kraja godine nije usvojen.
- 28.** Prema ocjeni CIVICUS-a, svjetskog saveza za građansku participaciju, prostor za civilno društvo u Hrvatskoj je i u 2022. godini sužen¹⁰, što je bila ocjena stanja i za prethodne godine.
- 29.** U pristupu financiranju, i u 2022. godini organizacije civilnog društva susretale su se s mnogobrojnim problema u natjecajima i provedbi ESI fondova, poput administrativne prezahtjevnosti, sporosti u objavi natječaja i kašnjenju u donošenju odluka o financiranju. Nastavlja se trend nepostojanja i nedostatka financiranja iz nacionalnih izvora za programe organizacija civilnog društva koje se bave ljudskim pravima, a posebice zabrinjava nedostatak financiranja watchdog, istraživačkih i zagovaračkih aktivnosti,

9 Ured za udruge Vlade RH, Odluka o imenovanju članova Radne skupine za izradu Nacionalnog plana stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva od 2021. do 2027. godine, siječanj 2022. godine, dostupno na: <https://udruge.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti//Odluka%20o%20imenovanju%20NP.pdf>

10 [Monitor.civicus.org](https://monitor.civicus.org), Croatia, dostupno na <https://monitor.civicus.org/country/croatia/>

te nedostatak ili nepostojanje natječaja za financiranje aktivnosti organizacija civilnog društva za određene goruće društvene izazove i probleme.¹¹

- 30.** Iako i dalje prevladavajući, jednokratni jednogodišnji projekti nisu prikladni oblici za financiranje dugoročnih programa podrške koje organizacije civilnog društva pružaju građanima poput besplatne pravne pomoći ili psihološkog savjetovanja te bespotrebno administrativno opterećuju organizacije, ali i tijela javne vlasti.
- 31.** Nedostatno financiranje iz nacionalnih izvora za organizacijski razvoj manjih i novih organizacija civilnog društva često je velika prepreka za kontinuirani i održivi rad na zaštiti i promociji ljudskih prava, pogotovo za organizacije koje djeluju izvan većih urbanih sredina.
- 32.** Uključivanja organizacija civilnog društva u procese donošenja odluka i savjetovanja i dalje su često prije formalna nego sadržajna, što oslabljuje mogućnosti za participaciju i ima negativan utjecaj na kvalitetu javnih politika. Praksa imenovanja organizacija civilnog društva u radna i savjetodavna tijela često je netransparentna, a imenovanjima preko Savjeta za razvoj civilnog društva ne odabiru se uvijek najkvalificiraniji kandidati, čime Vlada šalje poruku da joj nije stalo do smislene participacije civilnog društva u procesima donošenja odluka.¹²
- 33.** Organizacije civilnog društva i 2022. ističu kako su e-savjetovanja gotovo uvijek samo zadovoljavanje forme dok i dalje zabrinjavaju brojni problemi vezani uz ovaj oblik javnog savjetovanja, poput skraćivanja roka savjetovanja i nedostataka obrazloženja za to. Izrada izvješća nakon provedenih e-savjetovanja je dugotrajna, a vrlo često se argumentirani komentari svih stručnjaka i javnosti zanemaruju čime se dovodi u pitanje učinkovitost ovog

11 Kuća ljudskih prava Zagreb, Branitelji ljudskih prava: izazovi i prepreke, prosinac 2022., dostupno na: https://www.kucaljudskihprava.hr/wp-content/uploads/2022/12/KLJP_Tematski-Branitelji-FIN-3.pdf

12 Kuća ljudskih prava Zagreb, Branitelji ljudskih prava: izazovi i prepreke, prosinac 2022., dostupno na: https://www.kucaljudskihprava.hr/wp-content/uploads/2022/12/KLJP_Tematski-Branitelji-FIN-3.pdf

mehanizma.¹³ Također se bilježi i nastavak prakse organiziranja javnih savjetovanja tijekom ljeta odnosno trajanja godišnjih odmora što uvelike otežava sudjelovanje građana u donošenju odluka.

34.

Na nastavak negativnog trenda skraćivanja roka savjetovanja i nedostatka obrazloženja za to ponovno ukazuje i ovogodišnje Izvješće povjerenika za informiranje¹⁴, a posebice zabrinjava to da je skraćivanje roka trajanja savjetovanja postalo u najvećem broju slučajeva pravilo, osobito na lokalnoj razini. Pored skraćivanja trajanja savjetovanja, i dalje su prisutni slučajevi neobjavlivanja izvješća o provedenom savjetovanju kao i nedonošenja ili neobjavlivanja planova savjetovanja s javnošću.

35.

Tijekom 2022. godine usvojeni su brojni programski dokumenti koji određuju razvoj Hrvatske u narednom petogodišnjem razdoblju od kojih je velik broj dokumenata bio na skraćenom savjetovanju bez ispravnog obrazloženja. Tako je Program za ribarstvo Republike Hrvatske za programsko razdoblje 2021. – 2027. godine na savjetovanju bio 9 dana¹⁵, a Integrirani teritorijalni program 2021.-2027.¹⁶ i Program Konkurentnost i kohezija 2021. – 2027.¹⁷ bili su otvoreni za savjetovanje 15 dana. Ministarstvo poljoprivrede prednjači u skraćenim e-savjetovanjima, pa su tako zabilježena i savjetovanja koja su trajala i 4 dana. Osim što se ovakvom praksom onemogućava sudjelovanje

14 Povjerenik za informiranje, Izvješće o provedbi Zakona o pravu na pristup informacijama za 2022., ožujak 2023., dostupno na: <https://pristupinfo.hr/wp-content/uploads/2023/04/1.-Izvjescje-o-provedbi-ZP-PI-za-2022.pdf?x57830>

15 e-Savjetovanje, Savjetovanje s javnošću za Program za ribarstvo i akvakulturu Republike Hrvatske za programsko razdoblje 2021.-2027., lipanj 2022., dostupno na: <https://esavjetovanja.gov.hr/Econ/MainScreen?EntityId=20952>

16 e-Savjetovanje, Savjetovanje s javnošću za Integrirani teritorijalni program 2021.-2027., lipanj 2022., dostupno na: <https://esavjetovanja.gov.hr/Econ/MainScreen?EntityId=20693>

17 e-Savjetovanje, Savjetovanje s javnošću za Program konkurentnost i kohezija 2021.-2027., lipanj 2022., dostupno na: <https://esavjetovanja.gov.hr/Econ/MainScreen?EntityId=20696>

javnosti u donošenju propisa te omalovažavaju dostignuti demokratski standardi, nesankcioniranjem od strane nadležnih tijela prešutno se potiče njezin nastavak.

36.

I dalje je posebno zabrinjavajuća nedostupnost javnih informacija i nevoljkost suradnje koja je vidljiva prema organizacijama civilnog društva koje se bave pravima izbjeglica, migranata i tražitelja azila, ali i prema organizacijama koje se bave zaštitom okoliša. Također se bilježi i nastavak trenda urušavanja međusektorske suradnje između branitelja ljudskih prava koji se bave pravima izbjeglica i nadležnih institucija.¹⁸

37.

Branitelji ljudskih prava i organizacije i civilnog društva i dalje su izložene pokušajima zastrašivanja i kriminalizacije svog rada u slučajevima kada pokušavaju pomoći izbjeglicama, migrantima i tražiteljima azila na način da facilitiraju pristup azilu. Kriminalizacija rada organizacija koje štite prava izbjeglica, migranata i tražitelja azila, uz direktne negativne posljedice na rad i živote branitelja ljudskih prava, ima i izravan negativan utjecaj na rad drugih organizacija za ljudska prava te odvrćući učinak na izražavanje javne kritike i ukazivanje na kršenja ljudskih prava.¹⁹

38.

U prosincu 2022. došlo je do nezakonitog ulaska policijskih službenika u prostorije okolišne udruge Zelena akcija u Zagrebu koji predstavlja grubo prekoračenje ovlasti policije. Naime, više od pet policajaca u civilu je bez naloga i identifikacije ušlo u jednu od prostorija Zelene akcije, besplatnu Biciklopopravljaju, tražeći 'migrante i osobe slabijeg imovinskog stanja'. Zelena akcija naglasila je kako navedeni događaj smatra oblikom zastrašivanja organiza-

18 Kuća ljudskih prava Zagreb, Branitelji ljudskih prava: izazovi i prepreke, prosinac 2022., dostupno na: https://www.kucaljudskihprava.hr/wp-content/uploads/2022/12/KLJP_Tematski-Branitelji-FIN-3.pdf

19 Ibid.

cija civilnog društva koje, među ostalim, djeluju solidarno prema marginaliziranim društvenim skupinama.²⁰

39.

Organizacije za zaštitu okoliša i dalje se suočavaju sa SLAPP tužbama kojima je namjera zastrašiti, cenzurirati i utišati rad branitelja ljudskih prava u području zaštite okoliša u postupcima čije odugovlačenje za sobom povlači probleme u vidu financijskog opterećenja, trošenja vremena i kapaciteta organizacija civilnog društva. I dalje zabrinjavaju pritisci privatnih investitora na okolišne organizacije, čemu svjedoči postupak koji radi narušavanja ugleda vode investitori u projekt golf terena na Srđu protiv Zelene akcije još od 2017. godine.²¹

40.

Organizacije za zaštitu okoliša su još 2021. zabilježile slučaj opterećivanja lokalnog aktivista Nikole Tesle za zaštitu okoliša ekscesnim troškovima sudskog postupka nakon što je 12 godina ukazivao na ilegalno odlaganje i manipuliranje otpadom u neposrednoj blizini svoje kuće koja se nalazi na rubu zakonom zaštićenog područja u Zadarskoj županiji. Iako je odlagalište sanirano, sud je lokalnom aktivistu odbio tužbeni zahtjev za prestanak smetanja posjeda okolišnim imisijama te mu dosudio plaćanje sudskih troškova u iznosu većem od 80.000 kuna uz zatezne kamate. Zelena akcija je 2022. godine pokrenula crowdfunding kampanju kako bi se prikupio novac za pokrivanje sudskih troškova. Hrvatska ima nedostatan zakonski okvir za prikupljanje pomoći koji u slučajevima kada je riječ o troškovima sudskog postupka ne prepoznaje mogućnost registriranja humanitarne akcije.²²

20 Zelena akcija, Schengen do Ilice: policija nezakonito upala u Zelenu akciju!, prosinac 2022., dostupno na: <https://zelena-akcija.hr/hr/vijesti/schengen-do-ilice-policija-nezakonito-upala-u-zelenu-akciju>

21 Kuća ljudskih prava Zagreb, Branitelji ljudskih prava: izazovi i prepreke, prosinac 2022., dostupno na: https://www.kucaljudskihprava.hr/wp-content/uploads/2022/12/KLJP_Tematski-Branitelji-FIN-3.pdf

21 Zelena akcija, Dobrotvorna akcija: Doniraj za Nikolu Teslu – branitelja okoliša!, svibanj 2022., dostupno na: <https://zelena-akcija.hr/hr/vijesti/dobrotvorna-akcija-doniraj-za-nikolu-teslu-branitelja-okolisa>

22 Kuća ljudskih prava Zagreb, Branitelji ljudskih prava: izazovi i prepreke, prosinac 2022., dostupno na: https://www.kucaljudskihprava.hr/wp-content/uploads/2022/12/KLJP_Tematski-Branitelji-FIN-3.pdf

41.

I dalje izostaje javna podrška političara i drugih dužnosnika braniteljima ljudskih prava i njihovim organizacijama, dok je javna podrška institucija na nacionalnoj razini, izuzev pravobraniteljstava, gotovo isključivo deklarativna ili je uopće nema. Diskreditiranje i delegitimiranje branitelja ljudskih prava u javnosti od strane ultrakonzervativnih i populističkih političara i dalje je prisutan problem, dok posebno zabrinjavaju slučajevi diskreditiranja branitelja ljudskih prava od strane najviših državnih dužnosnika – predsjednika i premijera – što dodatno otežava rad branitelja ljudskih prava i relativizira vrijednost ljudskih prava u demokratskom društvu.²³

23 Kuća ljudskih prava Zagreb, Branitelji ljudskih prava: izazovi i prepreke, prosinac 2022., dostupno na: https://www.kucaljudskihprava.hr/wp-content/uploads/2022/12/KLJP_Tematski-Branitelji-FIN-3.pdf

Medijske slobode

- 42.** Na ljestvici slobode medija Reportera bez granica²⁴ Hrvatska se u 2022. godini našla na 48. od ukupno 180 mjesta što predstavlja napredak u odnosu na prethodnu godinu kada je bila na 56. mjestu, te je time svrstana u skupinu zemalja sa zadovoljavajućim stupnjem slobode medija. Unatoč tome, u 2022. i dalje su prisutni sustavni problemi koji imaju ograničavajući učinak na medijske slobode: učestale tužbe protiv novinara i urednika za klevetu, uvredu i sramoćenje te prijetnje i zastrašivanja novinara, pogotovo onih koji istražuju kontroverzne teme poput organiziranog kriminala, korupcije ili ratnih zločina. I dalje je problematično i uplitanje vlasti u rad javne televizije, kao i nastavak financijske krize u medijima.²⁵
- 43.** Iako je Ministarstvo kulture i medija još potkraj 2021. godine započelo proces izmjene Zakona o medijima te je osnovana radna grupa i provedeno savjetovanje sa zainteresiranom javnosti, izmjene nisu donesene, a Prijedlog plana zakonodavnih aktivnosti Vlade Republike Hrvatske za 2023. godinu²⁶ ne predviđa usvajanje izmjena Zakona o medijima. Vlada je u siječnju 2022. donijela Odluku o pokretanju postupka izrade Nacionalnog plana razvoja kulture i medija za razdoblje od 2022. do 2027. godine²⁷, no on do kraja godine nije usvojen.
- 44.** Jedan od kontinuiranih problema u 2022. ostaje nedostatna politička nezavisnosti javnog servisa. Glavnog ravnatelja

24. Reporteri bez granica, dostupno na: <https://rsf.org/en/index>

25. Reporteri bez granica, podaci za Hrvatsku, dostupno na: <https://rsf.org/en/croatia>

26. Vlada Republike Hrvatske, Prijedlog plana zakonodavnih aktivnosti za 2023. godinu, dostupno na: <https://zakonodavstvo.gov.hr/godisnji-plan-normativnih-aktivnosti/229>

27. Vlada Republike Hrvatske, Odluka o pokretanju postupka izrade Nacionalnog plana razvoja kulture i medija za razdoblje od 2022. do 2027. godine, siječanj 2022., dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/vijesti-8/izrada-prijedloga-nacionalnog-plana-razvoja-kulture-i-medija-za-razdoblje-od-2022-do-2027-godine/21879>

HRT-a i dalje imenuje Sabor običnom većinom, a glavni ravnatelj imenuje glavne urednike. Tako upravljačke strukture javnog servisa i dalje ovise o saborskoj većini, te su nužno potrebne izmjene Zakona o Hrvatskoj radioteleviziji koji bi trebao osigurati okvir za izgradnju profesionalnog i nezavisnog javnog servisa.

45. Postupak izbora članova i članica Vijeća za elektroničke medije (VEM)²⁸ ovisan je o političkim faktorima. Članove Vijeća za elektroničke medije i dalje imenuje Sabor običnom većinom na prijedlog Vlade na temelju javnog poziva za predlaganje kandidata. Mogućnost da članovi Vijeća budu imenovani na više petogodišnjih mandata te presudan utjecaj saborske većine na imenovanje članova dovodi u pitanje političku neovisnost tog regulatornog tijela.²⁹

46. U Hrvatskoj i dalje nema neovisnog sveobuhvatnog samoregulatornog vijeća za medije (uključujući i tiskane medije) koje bi imalo ovlasti i kapacitet za rješavanje problema pluralizma medija, podizanja novinarskih i medijskih standarda izvještavanja o ranjivim i marginaliziranim društvenim skupinama, reguliranja i sankcioniranja govora mržnje i zaštite slobode izražavanja u medijima te drugih područja koja su važna za medijske slobode u Hrvatskoj.³⁰

47. Iz analize Hrvatskog novinarskog društva o financiranju lokalnih medija javnim novcem objavljene 2022. godine, vidljivo je kako su lokalni mediji i manji mediji najteže pogođeni nizom ekonomskih i društvenih kriza. Tako u Hrvatskoj postoje općine i gradovi koji su potpuno izo-

28 Zakon o elektroničkim medijima (NN 111/21), dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/196/Zakon-o-elektroni%C4%8Dkim-medijima>

29 Kuća ljudskih prava Zagreb, Komentari i prijedlozi amandmana na prijedlog Zakona o elektroničkim medijima, rujan 2021., dostupno na: <https://www.kucaljudskihprava.hr/2021/09/23/komentari-i-prijedlozi-amandmana-na-prijedlog-zakona-o-elektronickim-medijima/>

30 Europska komisija, Izvješće o vladavini prava za 2022., Poglavlje za Hrvatsku, srpanj 2022., dostupno na: https://commission.europa.eu/publications/2022-rule-law-report-communication-and-country-chapters_en

stavljani iz bilo kakvog medijskog izvještavanja. Kao uzrok tome navodi se relativno slaba lokalna ekonomija koja često preferira povoljnije online oglašivačke alternative, kao i nerazvijeni alati javne potpore odnosno nedostatno javno financiranje. Posljedično ekonomski slabiji lokalni mediji posežu za korištenem javne potpore i javnog oglašavanja od strane lokalnih političara koji na taj način medije koriste za vlastitu promidžbu.

48.

SLAPP tužbe kojima se progone novinari i mediji i dalje su veliki problem, što potvrđuju i rezultati ankete koju Hrvatsko novinarsko društvo provodi već četiri godine zaredom. Prema anketi u kojoj je sudjelovalo 26 medija, početkom 2022. u Hrvatskoj je bila aktivna najmanje 951 tužba protiv medija i novinara od kojih su tužitelji potraživali gotovo 10,3 milijuna eura. U aktivnim sudskim sporovima visina tužbenih zahtjeva kreće se od nekoliko tisuća kuna do čak više od milijun kuna, dok najdulji sudski spor traje čak 32 godine. Od ukupnog broja od 951 tužbe, 928 se odnosi na parnične postupke za naknadu štete zbog povrede časti i ugleda koji se vode protiv nakladnika, njihovih urednika i novinara zbog objavljenih tekstova i priloga. S druge strane, trenutno su aktivna 23 kaznena postupka. Tužitelji su često i osobe iz javnog i političkog života, među kojima i političari koji obnašaju vlast te pravne osobe i suci.

49.

Problematična je i činjenica da novinari odgovaraju dvostruko – i kazneno i parnično. Iako Zakon o medijima propisuje da u slučaju netočno objavljene informacije odgovara nakladnik često se događa da se izravno tuži novinar. Hrvatsko novinarsko društvo navodi kako sami iznosi inicijalnih tužbenih zahtjeva u građanskim postupcima koji su često puno veći od pravomoćno dosuđenih govore u prilog tome da je velikom broju ovih tužbi cilj zastrašivanje medija i poticanje cenzure te autocenzure kod novinara.

50.

Posljednji službeni podaci Ministarstva pravosuđa i uprave govore kako je 2021. protiv novinara pokrenuto novih 380 parničnih predmeta za naknadu štete, a na dan 31. prosinca 2021. godine ukupno 859 parnica još nije bilo

riješeno. Ukupan broj aktivnih kaznenih predmeta u kojima su tuženici novinari na svim sudovima u Hrvatskoj na samom kraju 2021. godine bio je 110. Pregledom ishoda postupaka tijekom prethodnih godina, u samo 11 slučajeva donesena je osuđujuća presuda protiv novinara, iz čega se može zaključiti da je jako mali broj novinara osuđen za djelo za koje se teretio.³¹

51. Utvrđivanje točnog broja SLAPP tužbi je otežano jer hrvatski pravosudni sustav ne prepoznaje SLAPP po definiciji. Problem su i nedostupnost podataka o tužbama i sudskim odlukama u predmetima protiv novinara za povredu ugleda i časti jer sudovi predmete protiv novinara, urednika i medija ne vode pod posebnom klasifikacijom.

52. Nedavni slučaj Davorke Blažević, urednice i suosnivačice šibenskog portala Tris primjer je zlouporabe pravosudnog sustava tužbama protiv novinara i to od strane sutkinje Vrhovnog suda RH koja je novinarku tužila za povredu ugleda i časti zbog objavljenog članka. Premda je dotična sutkinja dobila satisfakciju temeljem Kaznenog zakona, sporan tekst je uklonjen, a novinarka se ispričala, tužiteljica je ovu činjenicu iskoristila za podizanje građanske parnice protiv novinarke s odštetnim zahtjevom u iznosu od čak 150.000 kuna. Nakon gotovo pet godina parničenja, novinarka je izgubila spor od sutkinje te joj je po pravomoćnoj sudskoj presudi prijetila ovrha u iznosu nešto većem od 50.000 kuna. Hrvatsko novinarsko društvo je krajem 2022. godine pokrenulo akciju solidarnosti kojom su prikupljena sredstva kako bi danas već umirovljena novinarka izbjegla ovrhu. Iznosi odšteta u ovoj visini djeluju obeshrabrujuće na novinare te mogu imati odvraćajući učinak (tzv. chilling effect) na buduće novinarsko djelovanje.

31 Hrvatsko novinarsko društvo, Istraživanje HND-a: Broj tužbi protiv novinara i medija u porastu, aktivno njih najmanje 951, ožujak 2022., dostupno na: <https://www.hnd.hr/istrazivanje-hnd-a-broj-tuzbi-protiv-novinar-a-i-medija-u-porastu-aktivno-njih-najmanje-951>

53. Prema statistikama koje vodi Hrvatsko novinarsko društvo u okviru regionalnog projekta Safe Journalists³², u Hrvatskoj je 2022. registrirano 14 napada na novinare od kojih su 5 prijetnje smrću ili teškim tjelesnim ozljedama, 7 su druge prijetnje, 1 je fizički napad i 1 hakerski napad na medij. Tako Reporteri bez granica³³ ističu da 'raditi kao novinar u Hrvatskoj može biti opasno', a najveći problem je što novinari i mediji rijetko prijavljuju napade i prijetnje iz razloga što su novinari navikli živjeti s takvim pritiskom te smatraju to dijelom svog posla.

54. Iako je nedavnim izmjenama Zakona o elektroničkim medijima³⁴ došlo do određenog poboljšanja u pogledu transparentnosti vlasništva nad medijima, još uvijek postoje slučajevi kada identitet krajnjeg stvarnog vlasnika može biti prikriven³⁵, što se prije svega objašnjava time da ne postoji sustav praćenja i sankcioniranja slučajeva kada vlasnička struktura medija nije ispravna i pravodobno objavljena, što je potrebno adresirati radi postizanja veće transparentnosti vlasništva

32 [Safejournalists.net](https://safe-journalists.net), Napadi na novinare, dostupno na: <https://safe-journalists.net/napadi-na-novinare/?lang=hr>

33 Reporteri bez granica, podaci za Hrvatsku, dostupno na: <https://rsf.org/en/country/croatia>

34 Zakon o elektroničkim medijima (NN 111/21), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_10_111_1942.html

35 Europska komisija, Izvješće o vladavini prava za 2022., Poglavlje za Hrvatsku, srpanj 2022., dostupno na: https://commission.europa.eu/publications/2022-rule-law-report-communication-and-country-chapters_en

Pravosuđe i ljudska prava

- 55.** Godišnje izvješće Europske komisije o vladavini prava za 2022. godinu po prvi puta sadrži posebne preporuke za svaku državu članicu pa se tako, uz podsjećanje na obveze preuzete u okviru nacionalnog plana za oporavak i otpornost koje se odnose na određene aspekte pravosudnog sustava i okvira za borbu protiv korupcije, Hrvatskoj preporučuje da razmotri sustav sigurnosnih provjere sudaca, regulira lobiranje, poveća transparentnost državnog oglašavanja u medijima, riješi pitanje SLAPP tužbi protiv novinara te osigura sustavniji odgovor na preporuke pučke pravobraniteljice i njezine zahtjeve za informacije.³⁶
- 56.** U 2022. godini poduzet je niz reformskih mjera s ciljem jačanja učinkovitosti pravosuđa. Stupile su na snagu izmjene i dopune Zakona o parničnom postupku, Zakona o kaznenom postupku, Stečajnog zakona, Zakona o stečaju potrošača, Zakona o zemljišnim knjigama te Zakona o javnom bilježništvu. Iako su zakonodavne aktivnosti ponekad nužne, potrebno je voditi računa da česte izmjene i dopune, naročito ključnih zakona, mogu dovesti do poteškoća u njihovom praćenju i primjeni te nepovjerenja građana u svrsishodnost izmjena.³⁷
- 57.** Novim izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku³⁸ uvode se precizni rokovi za okončanje postupka. Prvostupanjski postupci tako trebaju biti dovršeni u roku od tri godine, dok drugostupanjski žalbeni postupci tre-

³⁶ Ibid.

³⁷ Izvješće pučke pravobraniteljice za 2022. godinu, ožujak 2023., dostupno na: <https://www.ombudsman.hr/hr/download/izvjesce-pucke-pravoraniteljice-za-2022-godinu/?wpdmdl=15489&refresh=6436a4b7c93c91681302711>

³⁸ Zakon o parničnom postupku (NN 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22, 114/22), dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/134/Zakon-o-parni%C4%8Dnom-postupku>

baju biti dovršeni u roku od godinu dana. Za najveći broj predmeta predloženi rokovi su predugi, ali će u nekim rijetkim slučajevima biti opravdano prekratki. To znači da za većinu predmeta neće biti riješeno pitanje duljine postupka, dok se složeniji predmeti neće dovoljno razmatrati što bi se moglo pokazati štetnim za kvalitetu odluka. Izmjenama nisu predviđene sankcije za prekoračenje ovih rokova te će zbog toga biti teško provesti navedene odredbe u praksi.

58.

Važno je naglasiti da uzrok velikog broja neriješenih slučajeva pred hrvatskim sudovima ne treba tražiti u godišnjem priljevu novih slučajeva već u produktivnosti sudskog sustava. Naime, statistički podaci EU pokazuju da je godišnji broj novopokrenutih parničnih sporova u odnosu na broj sudaca u Hrvatskoj u prosjeku znatno manji nego u drugim zemljama članicama EU.³⁹

Funkcioniranje i transparentnost pravosudnog sustava

59.

Postupak izbora sudaca i rad Državnog sudbenog vijeća su netransparentni. Osim rang liste kandidata, drugi podaci o ocjenjivanju ni obrazloženja odluka nisu javno dostupni. Iako novinari mogu prisustvovati razgovorima s kandidatima, video snimke razgovora nisu javno dostupne te je upitan način ocjenjivanja kandidatove motiviranosti za rad, čime postupak zbog svoje netransparentnosti ostavlja prostora za donošenje dvojbenih ocjena, o čemu je odlučivao i Ustavni sud⁴⁰. Imajući na umu da se i razgovori s kandidatima mogu fingirati, organizacije civilnog društva naglašavaju kako bi potpuniji uvid u dokumenta-

39 Centar Miko Tripalo, Komentari Centra Miko Tripalo na dokument 'Nacrt prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku', veljača 2022., dostupno na: <https://tripalo.hr/komentari-centra-miko-tripalo-na-dokument-nacrt-prijedloga-zakona-o-izmjenama-i-dopunama-zakona-o-parnicnom-postupku/>

40 Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-III-4129/2021 i U-III-4639/2021 od 16. studenoga 2021., dostupno na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2021_11_129_2182.html

ciju i članova DSV-a i kandidata (podaci o radu, statistika obavljanja dužnosti, prijava kandidata i njena motivacija) dao jasniju sliku jesu li doista odabrani najbolji kandidati.⁴¹

60. Izbor članova Državnog sudbenog vijeća potrebno je učiniti transparentnijim na način da se uvede obveza dostave detaljnije dokumentacije kandidata za članstvo, odnosno obveza podnošenja izjave o tome zašto se kandidira te prilaganje životopisa. Nadalje, svi dokumenti kandidata podneseni za izbor trebali bi biti objavljeni na web-stranicama DSV-a. Također, treba predvidjeti mogućnost da odvjetnici, odvjetničke komore, akademske institucije te organizacije civilnoga društva mogu dati svoju javno dostupnu ocjenu kandidata na web-stranici Vrhovnoga suda prije svakoga kruga glasanja.

61. Prema Zakonu o sudovima, predmeti se sucima u rad dodjeljuju automatskom nasumičnom dodjelom, primjenom odgovarajućeg algoritma, pri čemu će se voditi računa o ravnomjernoj podjeli predmeta te vrsti i složenosti predmeta. Kod ključnih stvari u kojima se odlučuje o važnim načelnim i/ili praktičnim pitanjima (temeljna ljudska prava, politička, socijalna i ekonomska dobrobit društva i slično), važno je da sustav dodjele predmeta bude transparentan, odnosno da je omogućena provjera pristupa sustavu kako bi se vidjelo je li unutar sustava došlo do naknadnih promjena tijekom nasumične dodjele, odnosno dodjele predmeta u rad drugom sucu. Prema članku 29. Ustava, svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama, ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela, no izostaje jamstvo na zakonito izabranog suca, kakvo pronalazimo u njemačkom i slovenskom ustavu.⁴²

41 [Gong.hr](https://gong.hr), Preporuke za otvorenost pravosuđa, prosinac 2022., dostupno na: <https://gong.hr/wp-content/uploads/2022/12/PREPORUKE-ZA-OTVORENOST-PRAVOSUDA-1.pdf>

42 Ibid.

- 62.** Stegovni postupci protiv sudaca u nadležnosti dsv-a su netransparentni. U stegovnim postupcima protiv sudaca načelno se primjenjuju procesna pravila kaznenoga postupka prema kojem je rasprava javna, no istodobno je Poslovníkom dsv-a određeno da su sjednice dsv-a na kojima se raspravlja o stegovnim postupcima zatvorene za javnost, osim u slučaju kada sudac protiv kojeg se postupak vodi zatraži da sjednica bude javna. dsv objavljuje informacije s vrlo malo detalja o stegovnim postupcima, a ni sustavni podaci o pokrenutim stegovnim postupcima, razlozima njihova pokretanja te trajanju tih postupaka i ishodu nisu javno dostupni. Detaljniji uvid u postupak trenutno je moguće dobiti jedino ako predmet dođe do Ustavnog suda.⁴³
- 63.** Objavljivanje prvostupanjskih i drugostupanjskih presuda, i dalje je vrlo ograničeno. Veća dostupnost presuda na Internetu povećala bi transparentnost pravosuđa, pomogla građanima i poslovnim subjektima u razumijevanju svojih prava te doprinjela ujednačavanju sudske prakse. Sudski postupak je javan, stoga bi i sudske odluke trebale biti dostupne neposredno nakon završetka postupka u neanonimiziranom obliku, osim ako zbog razloga zaštite privatnosti javnost nije bila isključena, no i tada bi presude trebale biti dostupne javnosti. Također, nužno je javnosti osigurati mogućnost širokog uvida u tijek postupka (pristup javnosti video-konferencijama, dokumentima u spisu, uvid u e-spis i slično).
- 64.** Odluke županijskih sudova samo se iznimno objavljuju, a odluka o tome je prepuštena samim sudovima, što dovodi do toga da je javnosti dostupno samo 1 do 5 posto njihovih odluka. Odluke općinskih sudova se načelno ne objavljuju na internetu, a uvid javnosti u te odluke je otežan.⁴⁴

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Centar Miko Tripalo, Preporuke Centra Miko Tripalo za povećanje transparentnosti i odgovornosti hrvatskog sudstva, prosinac 2021., dostupno na: <https://tripalo.hr/preporuke-centra-miko-tripalo-za-povecanje-transparentnosti-i-odgovornosti-hrvatskog-sudstva/>

- 65.** Odluke Vrhovnog suda se, uz određene iznimke, načelno objavljuju, no njihova javna objava kasni od nekoliko tjedana do nekoliko godina. Prema Odluci o objavi i anonimizaciji sudskih odluka, na internet stranici VSRH-a trebale bi se objavljivati cjelovite sudske odluke VSRH-a i s njima povezane odluke nižih sudova.⁴⁵ Ipak, takve odluke nižih sudova se ipak ne objavljuju, što zbog nedostatka konteksta otežava razumijevanje objavljenih odluka VSRH-a.

Implemetacija presuda ESLJP-a

- 66.** U 2022. godini broj zahtjeva Europskom sudu za ljudska prava povećan je za 27%. U presudama donesenim u odnosu na Hrvatsku, još uvijek su najčešće utvrđene povrede one iz čl. 6. EKLJP kojim je propisano pravo na pošteno suđenje.⁴⁶ Od 32 presude koje je ESLJP u 2022. godini donio u odnosu na RH, u 26 je utvrđena povreda prava iz Konvencije, dok u šest nije utvrđeno kršenje konvencijskih prava.
- 67.** Hrvatska je u 2022. godini imala 26 bitnih presuda Europskog suda za ljudska prava koje još nisu provedene, što je 1 presuda više u odnosu na 2021. godinu.⁴⁷ Početkom 2022. godine, Hrvatska još nije provela 25% bitnih presuda donesenih u posljednjih 10 godina, a prosječno vrijeme do provedbe presuda iznosilo je četiri godine i tri mjeseca. U toj se brojci uzima u obzir najstarija bitna presuda, na čiju se provedbu čekalo 14 godina i koja se odnosi na neprovođenje djelotvorne istrage o rasističkom napadu, koja 1. siječnja 2022. i dalje nije bila provedena, ali je provedena u međuvremenu.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Izvješće pučke pravobraniteljica za 2022. godinu, ožujak 2023., dostupno na: <https://www.ombudsman.hr/hr/download/izvjesce-pucke-pravoraniteljice-za-2022-godinu/?wpdmdl=15489&refresh=6436a4b7c93c91681302711>

⁴⁷ Odjel za izvršenje presuda Europskog suda za ljudska prava, Pregled za Hrvatsku, ožujak 2023., dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/execution/croatia>

- 68.** Organizacije civilnog društva nisu uključene u implementaciju presuda Europskog suda za ljudska prava na nacionalnom nivou, odnosno ne sudjeluju u procesu izrade akcijskih planova za provedbu konkretnih presuda u područjima ljudskih prava u kojima imaju ekspertizu čime se propušta prilika za kreiranje boljih mjera u cilju što uspješnije i kvalitetnije implementacije presuda. Dodatno zabrinjava što se prijedlozi akcijskih planova ne stavljaju na e-savjetovanje, čime bi se omogućilo zainteresiranim organizacijama civilnog društva, akademskoj zajednici i drugoj zainteresiranoj javnosti da sudjeluje u kreiranju što ciljanijih, kvalitetnijih i svrhovitijih mjera za otklanjanje povreda Konvencije ili njihovo sprečavanje.

Suzbijanje korupcije

- 69.** U 2022. godini djelotvorne istrage korupcijskih predmeta nastavile su se, među ostalim i u predmetima na visokoj razini, ali se broj podignutih optužnica i pravomoćnih presuda za korupciju smanjio.⁴⁸ Predugo trajanje kaznenih postupaka još uvijek otežava djelotvornost antikorupcijskog okvira. Sabor je donio izmjene kojima se ukida imunitet članovima Vlade za kaznena djela korupcije.⁴⁹
- 70.** Novim Zakonom o sprječavanju sukoba interesa znatno je oslabljeno Povjerenstvo za sprječavanje sukoba interesa čije je uspostavljanje bio je jedan od uvjeta za pristupanje Hrvatske Europskoj uniji. Ono više ne može odlučivati o povredi načela djelovanja dužnosnika, što je bila njihova glavna funkcija, a dodatno je iscrpljeno velikim povećanjem broja dužnosnika za koje mora provjeravati imovinske kartice.⁵⁰ Istovremeno, usvojeni su etički kodeksi za članove Vlade i parlamenta koje neće nadzirati Povjerenstvo, nego tijela u kojima većinu imaju – vladajući. U slučaju Sabora, to je Odbor za Ustav, Poslovnik i

48 Europska komisija, Izvješće o vladavini prava za 2022., Poglavlje za Hrvatsku, srpanj 2022., dostupno na: https://commission.europa.eu/publications/2022-rule-law-report-communication-and-country-chapters_en

49 Ibid.

50 Ibid.

politički sustav, dok će ponašanje Vlade nadzirati Vijeće za provedbu Kodeksa ponašanja državnih dužnosnika u tijelima izvršne vlasti, u kojem od pet članova, trojicu imenuje Vlada.⁵¹ Također, u radne skupine važnih antikorupcijskih zakona gotovo u pravilu se izabiru predstavnici udruga koje nemaju veze s borbom protiv korupcije, a izostaje imenovanje relevantnih aktera koji se godinama bave ovom temom.⁵²

71.

Prema izvješću EPPO za 2022.⁵³ u Hrvatskoj su tijekom 2022. europski javni tužitelji otvorili 23 istrage, a ukupna šteta nanesena kaznenim djelima koja se istražuju procijenjena je na 313,6 milijuna eura. Pribroje li se tome i tri istrage naslijeđene iz 2021. kad je EPPO počeo raditi, ukupno se vodi 26 aktivnih istraga istraga, a ukupna šteta nanesena kaznim djelima procijenjena je na 324,1 milijun eura. EPPO ističe da je uglavnom riječ o istragama povezanima sa zlouporabama sredstava iz fondova Europske unije i državnog novca te malverzacijama u javnoj nabavi.

Zaštita zviždača

72.

U travnju 2022. godine stupio je na snagu novi Zakon o zaštiti prijavitelja nepravilnosti koji je kojim je u hrvatsko zakonodavstvo implementirana eu Direktiva o zaštiti zviždača⁵⁴. Jednu od značajnijih novosti u odnosu na prethodno uređenje predstavlja odredba kojom se omo-

51 Gong.hr, Evo kako se Vlada bori protiv korupcije: Donijeli su etički kodeks kojim nadziru sami sebe, svibanj 2022., dostupno na: <https://gong.hr/2022/05/10/evo-kako-se-vlada-bori-protiv-korupcije-donijeli-su-eticki-kodeks-kojim-nadziru-sami-sebe/>

52 Gong.hr, Žeton udruge oblikuju zakone protiv korupcije, rujan 2022., dostupno na: <https://gong.hr/2022/09/09/zeton-udruge-oblikuju-zakone-protiv-korupcije/>

53 Ured europskog javnog tužitelja, Godišnje izvješće EPPO-a za 2022., ožujak 2023., dostupno na: https://www.eppo.europa.eu/sites/default/files/2023-02/EPPO_2022_Annual_Report_EN_WEB.pdf

54 Direktiva (EU) 2019/1937 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. listopada 2019. o zaštiti osoba koje prijavljuju povrede prava Unije, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L1937&from=RO>

gućuje prijavitelju da slobodno odlučuje o tome hoće li nepravilnosti prijaviti povjerljivoj osobi koju je imenovao poslodavac ili neposredno pučkoj pravobraniteljici kao vanjskom kanalu prijavljivanja nepravilnosti.

- 73.** Iako novi Zakon i dalje potiče prvenstveno korištenje sustava unutarnjeg prijavljivanja, Ured pučke pravobraniteljice u 2022. godini bilježi čak 60% veći broj prijava nego godinu ranije⁵⁵, što se može protumačiti kao moguća posljedica uvedene izmjene te upućivati na zaključak o postojanju nepovjerenja u unutarnje prijavljivanje.
- 74.** Hrvatsku i dalje karakterizira nedovoljno poticajno okruženje za prijavitelje nepravilnosti koji često odustaju od prijavljivanja zbog nerazumijevanja okoline i straha od posljedica. Unatoč tome što novi Zakon predviđa pravo prijavitelja nepravilnosti na emocionalnu podršku, njeno ostvarivanje tijekom 2022. nije bilo moguće iz razloga što nadležno Ministarstvo pravosuđa i uprave nije u zakonom propisanom roku donijelo akt kojim bi se uredilo pružanje emocionalne podrške zviždačima.
- 75.** Iako novi Zakon prijaviteljima nepravilnosti daje pravo na besplatnu pravnu pomoć, mali su izgledi da se ostvarivanje besplatne pravne pomoći efikasno provede u praksi zbog nedovoljnih kapaciteta postojećih pružateljica besplatne pravne pomoći kao i dugogodišnjih manjkavosti sustava besplatne pravne pomoći koje sprječavaju njegovo učinkovito funkcioniranje.

55 Izvješće pučke pravobraniteljice za 2022. godinu, ožujak 2023., dostupno na: <https://www.ombudsman.hr/hr/download/izvjesce-puc-ke-pravoraniteljice-za-2022-godinu/?wpdmdl=15489&refresh=-64381d21a691e1681399073>

Procesna prava osumnjičenika i okrivljenika u kaznenom i prekršajnom postupku

- 76.** Sredinom 2022. izmjenjen je Zakon o kaznenom postupku.⁵⁶ Novelom su proširene mogućnosti uporabe informacijsko-komunikacijskih tehnologija u kaznenom postupku, i to uvođenjem e-komunikacije, obveznog tonskog snimanja rasprave i uvođenjem mogućnosti sudjelovanja na sjednici optužnog vijeća i na pripremnom ročištu putem audio-videoveze.
- 77.** Jedna od spornih odredbi vezanih uz elektroničku dostavu propisuje da će se, kada se dostava obavlja putem informacijskog sustava, smatrati da su odluka ili dopis dostavljeni istekom osmog dana od dana kada su zaprimljeni u sigurni elektronički poštanski pretinac primatelja.⁵⁷ To je osobito problematično kod rokova propisanih u danima, a koji su vezani za žalbe protiv odluka o oduzimanju slobode jer znači da će okrivljenik cijelo to vrijeme biti u istražnom zatvoru. Usko vezano za rokove je pitanje osiguranja uvida u spis predmeta. Primjerice, ne može se razumno očekivati od branitelja koji se zbog drugog postupka nalazi izvan Zagreba da u zakonskom roku od tri dana podnese žalbu protiv rješenja o određivanju istražnog zatvora jer mu je za podnošenje te žalbe nužno ostvariti uvid u spis predmeta.⁵⁸
- 78.** Najsnažniju reakciju u stručnoj javnosti izazvale su odredbe koje se odnose na zabranu dvostrukog ukidanja prvostupanjske presude u istom predmetu, odnosno da se prvostupanjska presuda u povodu žalbe može ukinu-

⁵⁶ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku (NN 80/2022) , dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2022_07_80_1169.html

⁵⁷ Z. Burić, 'Deveta novela Zakona o kaznenom postupku – moderno pravosuđe spremno za buduće izazove?', Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol.29, br. 2, str. 311-342, 2022., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/417743>

⁵⁸ Ibid.

ti i predmet vratiti prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje najviše jedanput. Ukoliko drugostupanjski sud utvrdi da bi prvostupanjsku presudu trebalo i drugi put ukinuti sam će provesti raspravu i donijeti presudu. Postoji zabrinutost da se takvim rješenjem ograničavaju prava okrivljenika nauštrb ubrzavanja postupka čime bi se potencijalno mogla prekršiti njihova temeljna ustavna prava.⁵⁹

79.

Ni predmetnom novelom nije osigurana besplatna pravna pomoć dijelu građana u najranijim fazama kaznenog postupka. Naime, nije došlo do zakonskih promjena koje bi omogućile besplatnu pravnu pomoć osobama koje nisu uhićene, a protiv kojih se vodi kazneni postupak za kaznena djela za koja je propisana kazna zatvora do 5 godina, i koji nemaju financijskih sredstava za plaćanje branitelja. Također, postoji značajan raskorak u kvaliteti pružene pravne pomoći ovisno o tome radi li se o odvjetniku kojeg osoba sama plaća ili o odvjetniku koji je okrivljeniku dodijeljen od strane države tako da je ekonomsko stanje okrivljenika i dalje čimbenik koji značajno utječe na kvalitetu dobivene pravne pomoći i zastupanja u kaznenom postupku.

80.

Nadalje, i dalje nije ustrojen sustav koji bi omogućavao učinkovito ostvarivanje prava na branitelja u policijskoj postaji. Nije uspostavljen sustav dežurnih branitelja koji bi osobama koje su uhićene i dovedene u policijsku postaju izvan uobičajenih radnih sati omogućavao učinkovit pristup pravu na branitelja.

Prava zatvorenika

81.

Vezano uz zatvorski sustav, pučka pravobraniteljica je izvijestila kako su u 2022. godini najbrojnije bile pritužbe na zdravstvenu zaštitu i uvjete smještaja, o čemu su upućena upozorenja i preporuke nakon nenajavljenih

obilazaka kaznenih tijela.⁶⁰ Prenapučenost zatvora je u 2022. godini dodatno povećana. Primjerice, u Zatvoru u Osijeku iznosila je čak 205%, dok je u Zatvoru u Zagrebu bila najveća od 2015. Godine.

82.

U posljednjih 5 godina zbog loših uvjeta, Europski sud za ljudska prava Hrvatskoj je dosudio gotovo 70 tisuća eura. U ovom trenutku još 8 postupaka je u tijeku.⁶¹ Početkom veljače Europski sud za ljudska prava objavio je dvije presude u kojima je utvrdio povrede ljudskih prava zajamčene Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda vezano uz prava zatvorenika na odgovarajuće zatvorske uvjete i prava da ostvare odgovarajuću naknadu zbog boravka u neodgovarajućim uvjetima.⁶²

83.

U predmetu Prpić Europski sud je utvrdio da je podnositeljici zahtjeva povrijeđen čl. 3. Konvencije zbog boravka u neodgovarajućim uvjetima u zatvorima u Zagrebu i Požegi jer je osobni prostor u zajedničkim prostorijama bio manji od tri kvadratna metra. Premda je podnositeljica bila radno angažirana četiri sata dnevno i za to vrijeme izbivala iz ćelije, to nije bilo dovoljno da nadoknadi ozbiljan nedostatak prostora i druge manjkavosti u pogledu higijenskih uvjeta i ostalih uvjeta služenja kazne zatvora.

84.

Podnositelju N. Balickom povrijeđeno je pravo na suđenje u razumnom roku zajamčeno čl. 6. Konvencije zbog prekomjernog trajanja parničnog postupka za naknadu štete zbog zatvorskih uvjeta. S obzirom na to da je ostvario

60 Izvješće pučke pravobraniteljice za 2022. godinu, ožujak 2023., dostupno na: <https://www.ombudsman.hr/hr/download/izvjesce-pucke-pravoraniteljice-za-2022-godinu/?wpdmml=15489&refres-h=6436a4b7c93c91681302711>

61 [Danas.hr.](https://danas.hr), Istražili smo koliko je slučajeva u Strasbourgu Hrvatska vodila u posljednjih pet godina zbog loših uvjeta u zatvorima, ožujak 2023., dostupno na: <https://danas.hr/rtl-danas/istrazili-smo-koliko-smo-presuda-dobili-u-strasbourg-u-posljednjih-pet-godina-zbog-losih-uvjeta-u-zatvorima-b6306750-c1c4-11ed-a572-9e4ebb503d53>

62 Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava, Nove presude – Prpić protiv Hrvatske i Balicki protiv Hrvatske, veljača 2023., dostupno na: <https://uredzastupnika.gov.hr/vijesti/nove-presude-prpic-protiv-hrvatske-i-balicki-protiv-hrvatske/1006>

odgovarajuću zadovoljštinu na domaćoj razini sud je odbacio zahtjev za naknadom jer je smatrao da podnositelj više nije žrtva povrede Konvencije o zaštiti ljudskih prava. Međutim, kako je postupak za naknadu štete ukupno trajao dulje od devet godina, sud je smatrao da je podnositelju povrijeđeno pravo na suđenje u razumnom roku.

Prava žrtava

- 85.** Usprkos pozitivnim promjenama koje su proteklih godina uvedene u kaznenopravni sustav s ciljem zaštite žrtava kaznenih djela, rezultati istraživanja provedenog od strane organizacija koje se bave pravima žrtava i svjedoka ukazuju da i dalje postoje problemi u praksi i nestandardizacija u postupanju i ostvarivanju prava žrtava kaznenih djela.⁶³
- 86.** Prema odredbama zakona sud, državno odvjetništvo i policija dužni su žrtvu kaznenog djela na razumljiv način obavijestiti o pravima koje ima u kaznenom postupku. Organizacije civilnog društva upozoravaju da žrtve nisu na adekvatan način informirane o navedenim pravima, ista im nisu pojašnjena, ne znaju kome se trebaju obratiti za ostvarivanje određenih prava, nisu upoznate s tijekom postupka, ne znaju što se događa nakon podnošenja prijave, nisu obaviještene o tome što se događa s počiniteljem i slično, što sve kod žrtava uzrokuje strah, nesigurnost i neizvjesnost te ih dodatno traumatizira.
- 87.** Žrtve kaznenih djela imaju pravo na dostupan, povjerljiv i besplatan pristup službama za podršku. Na to pravo ih institucije trebaju uputiti. Iako predstavnici/e nadležnih tijela u visokom postotku navode da uvijek žrtve upućuju

⁶³ Ženska soba, Žrtve kaznenih djela u hrvatskom kaznenopravnom sustavu – rezultati istraživanja i iskustva iz prakse, 2023., dostupno na: http://zenskasoba.hr/wp-content/uploads/2023/02/%C5%BDrtve-kaznenih-djela-u-hrvatskom-kaznenopravnom-sustavu-rezultati-istra%C5%BEivanja.pdf?fbclid=IwAR1Gaiw9nzMKv65uuFkh_8YD-sJbwGOqXdnsNfUsVqWlqy-5IRGa8MGISXd8

na službe za podršku rezultati istraživanja⁶⁴ ukazuju na znatno nižu razinu upućivanja na službe za podršku. Najviše zabrinjava podatak da je samo 15% žrtava od onih koji su sudjelovali u istraživanju navelo da je upućeno na službe za podršku od strane suda. U odnosu na postojanje dovoljnog broja uređaja za ispitivanje žrtava putem audio-video uređaja, 88% predstavnika/ca sudova koji su sudjelovali u istraživanju navodi da na njihovom sudu postoji tehnička oprema za ispitivanje žrtava KD-a putem audio-video uređaja. Od toga, njih 77% navodi da je oprema odgovarajuća i ispravna, a 68% navodi da imaju po jedan uređaj i da im to nije dovoljan broj uređaja za rad.⁶⁵ Za žrtve kaznenih djela izuzetno je važno da se na hodniku suda ne susretnu s okrivljenikom, no i dalje dolazi do susreta žrtve i okrivljenika na hodnicima sudova jer ne postoje posebne prostorije ili čekaonice za punoljetne žrtve kaznenih djela. Samo 33% predstavnika/ca sudova koji su sudjelovali u istraživanju navelo je da na njihovom sudu postoje posebne čekaonice/prostorije za punoljetne žrtve kaznenih djela.⁶⁶

88.

Organizacije upozoravaju na nedostatke Zakona o novčanjoj naknadi žrtvama kaznenih djela i kompenzacije žrtvama, kao i tog sustava. Prema dobivenim podacima od strane Ministarstva pravosuđa i uprave RH od 2013. godine do travnja 2022. godine podneseno je samo 349 takvih zahtjeva, usvojeno ili djelomično usvojeno je samo njih 77, a žrtvama kaznenih djela je isplaćen iznos od 529.457,66 kuna.⁶⁷

89.

Prava na informiranje o ukidanju pritvora, istražnog zatvora, bijegu okrivljenika, otpuštanju s izdržavanja kazne zatvora, žrtve bi trebale ostvarivati automatski a ne na temelju zahtjeva. Nadležna tijela bi trebala imati obvezu o tome obavijestiti žrtvu. Dodatno, postojeće zakonsko

64 Ibid.

65 Ibid.

66 Ibid.

67 Ibid.

rješenje je manjkavo jer ne predviđa obvezu informiranja žrtve u ranijim fazama postupka, primjerice, informiranje neposredno nakon podnošenja prijave o tome je li predloženo određivanje istražnog zatvora ili su predložene mjere opreza.

90.

Prema podacima dobivenim od organizacija civilnog društva pojedinačna procjena žrtve propisana Pravilnikom⁶⁸ i dalje se u praksi pokazuje kao potpuno nesvrhovit institut koji se sveo na formalnost ispunjavanja obrasca od strane policijskih službenika ako se uopće i provodi. Istraživanje je pokazalo da samo 67% predstavnika/ca državnog odvjetništva koji su sudjelovali u istraživanju i samo 55% predstavnika/ca sudova navelo da uvijek provodi pojedinačnu procjenu žrtve.⁶⁹ Pojedinačna procjena se gotovo nikada ne provodi, naročito u daljnjim fazama postupka. Policijski službenici prilikom provođenja procjene ne pribavljaju podatke od centra za socijalnu skrb niti kontaktiraju odjele za podršku žrtvama i organizacije civilnog društva.

Besplatna pravna pomoć

91.

I u 2022. godini nije se dovoljno radilo na sustavnom informiranju javnosti o sustavu besplatne pravne pomoći i načinima njezina ostvarenja, osobito jer su i dalje nepokrivena ruralna područja u kojima nema državnih institucija niti pružatelja pravne pomoći koje imaju zakonom propisanu obvezu informirati građane. Postupak za ostvarivanje besplatne pravne pomoći potrebno je značajno pojednostaviti kako bi besplatna pravna pomoć bila dostupnija građanima slabog imovnog stanja. Prav-

68 Pravilnik o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve (NN 106/2017), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_10_106_2426.html

69 Ženska soba, Žrtve kaznenih djela u hrvatskom kaznenopravnom sustavu – rezultati istraživanja i iskustva iz prakse, 2023., dostupno na: http://zenskasoba.hr/wp-content/uploads/2023/02/%C5%BDrtve-kaznenih-djela-u-hrvatskom-kaznenopravnom-sustavu-rezultati-istra%C5%BEivanja.pdf?fbclid=IwAR1Gaiw9nzMKv65uuFkh_8YD-sJbwGOqXdnsNfUsVqWlqy-5IRGa8MGISX8

na pomoć trebala bi se odobriti u svim slučajevima kada korisnici traže samo pravni savjet bez provođenja složene procedure i utvrđivanja imovinskog stanja korisnika. Nužno je da primarna pravna pomoć obuhvaća pristup pravosuđu za maksimalno širok krug pravnih problema, bez obzira na njihovu narav.⁷⁰

92.

Oblik godišnjeg financiranja udruga i pravnih klinika za primarnu pravnu pomoć je neučinkovit, jer se natječaj sukladno Zakonu o besplatnoj pravnoj pomoći⁷¹ raspisuje u godini u kojoj se projekt odobrava, radi čega ne postoji kontinuitet financiranja pružatelja tijekom čitave godine. Prije svega, natječaji se raspisuju kasno i dok cijeli postupak bude završen može proći više mjeseci. U tom početnom periodu, pružatelji besplatne pravne pomoći nemaju osigurana sredstva za tu namjenu i moraju raditi volonterski ili raditi dopuštene preraspodjele.

93.

Također, ukupan iznos koji se pojedinoj organizaciji može odobriti za provedbu ove aktivnosti nije dostatan za nesmetano funkcioniranje sustava. Plaće ovlaštenih pružatelja primarne pravne pomoći koji su upisani u Registar pružatelja primarne pravne pomoći nisu u cijelosti financirane iz sredstava osiguranih od strane Ministarstva pravosuđa i uprave, tako da pružatelji primarne pravne pomoći provode tek dio svog radnog vremena pružajući primarnu pravnu pomoć. S druge strane, prema godišnjim izvješćima resornog ministarstva o ostvarivanju prava na primarnu besplatnu pravnu pomoć, udruge su participirale s udjelom od oko 70% što pokazuje veliki disbalans u financiranju primarne besplatne pravne pomoći i da bi se postotak financiranja pružateljica iz javnih izvora trebao značajno povećati jer ovakav sustav dugoročno

70 Udruga za podršku žrtvama i svjedocima, Analiza sustava besplatne primarne pravne pomoći iz aspekta Udruge za podršku žrtvama i svjedocima 2015-2022, 2022., dostupno na: <https://pzs.hr/wp-content/uploads/2022/12/Analiza-BPP-2022.pdf>

71 Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći (NN 143/13, 98/19), dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/286/Zakon-o-besplatnoj-pravnoj-pomo%C4%87i>

nije održiv. Posljednjih godina za primarnu pravnu pomoć izdvajalo se oko 265.445 eura dok bi, prema projekcijama navedenim u Sektorskoj analizi Ministarstva pravosuđa i uprave⁷², trebalo osigurati gotovo 663.614 eura.

- 94.** Iako je Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći Povjerenstvu za pravnu pomoć povjerena važna nadzorna uloga, u posljednjih nekoliko godina ona je u potpunosti zanemarena. Imenovanja članova su zakašnjela i netransparentna. Sjednice se ne održavaju ili se održavaju izuzetno rijetko zbog čega bi u zakonskim izmjenama trebalo pojasniti njegovu ulogu i proširiti njegove ovlasti kao stručnog i nepristranog tijela koje nadzire funkcioniranje čitavog sustava besplatne pravne pomoći.

Maloljetničko sudovanje

- 95.** Organizacije koje se bave pravima djece ističu da se Zakon o sudovima za mladež⁷³ u stvarnosti ne provodi, a time se ni ne štite prava djece u ovom području.
- 96.** Maloljetniku koji je počinio kazneno djelo u dobi od 14 do 18 godina može se izreći odgojna mjera upućivanja u posebnu odgojnu ustanovu, radi njegovog liječenja, zaštite ili osposobljavanja, no takva ustanova ne postoji u Republici Hrvatskoj. Stoga se maloljetnicima s psihofizičkim oštećenjima ne može omogućiti da umjesto upućivanja u odgojnu ustanovu ili odgojni zavod budu smješteni u posebnu odgojnu ustanovu, koja omogućava djetetu liječenje, školovanje i odgoj. Ova mjera bi se trebala izreći i umjesto sigurnosne mjere obveznog psihijatrijskog liječenja ako se u posebnoj odgojnoj ustanovi može osigurati

72 Ministarstvo pravosuđa i uprave, Sektorska analiza za utvrđivanje prioriteta područja financiranja programa i projekata od interesa za opće dobro koje provode udruge i druge organizacije civilnoga društva iz javnih izvora u 2022. godini, dostupno na: <https://mpu.gov.hr/vijesti/25487>

73 Zakon o sudovima za mladež (NN 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19), dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/180/Zakon-o-sudovima-za-mlade%C5%BE>

liječenje maloljetnika i time postići svrha ove sigurnosne mjere.

97. Istraživanje Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo pokazuje da je u Hrvatskoj sve veći broj djece⁷⁴ s određenim psihičkim poteškoćama. Problem liječenja maloljetnika koji su smješteni u ustanove usko je povezan s problemom liječenja djece u dječjoj psihijatrijskoj ustanovi koja je podkapacitirana, bez dovoljnog broja kreveta za djecu⁷⁵, liječnika psihijatra za djecu i psihologa za djecu. Ni prošle godine nije bilo inicijative nadležnih ministarstava za zdravlje, socijalnu skrb, školstvo i pravosuđe za osnivanjem odgovarajuće institucije za prihvata maloljetnika sa zdravstvenim poteškoćama u kojoj bi mogli nastaviti obrazovanje te kako bi se izbjeglo uključivanje socijalnih službi.

98. Iako je Zakonom o sudovima za mladež propisana obveza⁷⁶ ministru pravosuđa da donese provedbeni propis o uvjetima smještaja maloljetnika u zatvorenu zavodsku ustanovu kad postoje uvjeti za određivanje istražnog zatvora kao i provedbeni propis o kućnom redu u zatvorenim zavodskim ustanovama još uvijek nije donesen podzakonski akt niti su osnovane zatvorene zavodske ustanove za smještaj maloljetnika. Tako se 2022. godine maloljetnike kojima je određen istražni zatvor zatvaralo u zatvore za odrasle osobe.

74 U Hrvatskoj je prema dostupnim podacima učestalost mentalnih poremećaja u dobnoj skupini od 10 do 19 godina 11,5%, odnosno procjenjuje se da oko 49.272 djevojčica i dječaka živi s nekim od mentalnih poremećaja (Podaci iz Izvještaja o mentalnom zdravlju djece i mladih u svijetu, dostupno na: <https://www.unicef.org/croatia/mediji/izvjestaj-o-mentalnom-zdravlju-djece-i-mladih-u-svijetu-0>)

75 Novilist.hr, Nema ni kreveta ni liječnika za depresivnu i suicidnalnu djecu, procjena je da ih u Hrvatskoj ima gotovo 100.000, svibanj 2022., dostupno na: <https://www.novilist.hr/novosti/hrvatska/nema-ni-kreveta-ni-lijecnika-za-depresivnu-i-sudicialnu-djecu/>

76 Zakon o sudovima za mladež (NN 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19), članak 125., dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/180/Zakon-o-sudovima-za-mlade%C5%BE>

99.

Zakon o sudovima za mladež obvezuje ministarstvo pravosuđa i Pravosudnu akademiju da osiguravaju uvjete za stručno usavršavanje osoba koje rade⁷⁷ na poslovima delinkvencije mladih i kaznenopravne zaštite djece. Nažalost ni u 2022., osim povremenih radionica u Pravosudnoj akademiji, nisu učinjeni naponi za uspostavljanjem sustavnih edukacija i trajnog osposobljavanja sudaca i državnih odvjetnika u ovom području.

⁷⁷ Zakon o sudovima za mladež (NN 84/11, 143/12, 148/13, 56/15, 126/19), članak 126., dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/180/Zakon-o-sudovima-za-mlade%C5%BE>

Tranzicijska pravda i suočavanje s prošlašću

- 100.** Izvještaj Posebnog izvijestitelja UN-a za promicanje istine, pravde, naknade štete i jamstva neponavljanja nakon posjete Hrvatskoj⁷⁸ objavljen je u 2022. godini. Posebni izvjestitelj naglašava nedostatke i probleme u nekoliko područja, uključujući punu naknadu štete civilnim žrtvama, sveobuhvatne procese memorijalizacije i mehanizme traženja istine, promicanje kulturne raznolikosti i međuetničkog razumijevanja, učinkovitu borbu protiv nacionalne i etničke mržnje i porasta veličanja ratnih zločina i revizionizma u odnosu na osuđujuće presude Međunarodnog suda za bivšu Jugoslaviju. Nadalje primjećuje zastoj uočen u programu tranzicijske pravde u posljednjih devet godina i rizik koji nedostatak napretka predstavlja za održivost procesa tranzicijske pravde, kao i za mir i pomirenje.
- 101.** Vijest o optužnicama protiv pilota Hrvatskog ratnog zrakoplovstva za ratne zločine počinjene u Oluji nad kolonom izbjeglih Srba na području Bosne i Hercegovine zaokupila je pozornost javnosti u 2022. godini. Reakcije državnih dužnosnika su se svele na optužbe Republike Srbije za politički motivirane poteze, propitivanje principa univerzalne nadležnosti te obranu digniteta Domovinskog rata

⁷⁸ Izvještaj Posebnog izvijestitelja UN-a za promicanje istine, pravde, naknade štete i jamstva neponavljanja, srpanj 2022., dostupno na: <https://www.ohchr.org/en/documents/country-reports/ahr-c5134add1-visit-croatia-report-special-rapporteur-promotion-truth>

uz naglasak na njegovu obrambenu prirodu.⁷⁹ Na žalost su izostali iskazi solidarnosti s žrtvama. Kako tvrdi Documenta zločin je nedvojbeno počinjen, a do sada je izostalo podizanje optužnice od strane nadležnih pravosudnih institucija Republike Hrvatske, na što upozoravaju od 2012. godine nadalje.⁸⁰

102.

Odgovor Republike Hrvatske na ovu optužnicu ilustrira probleme u regionalnoj suradnji na koje je ukazao Serge Brammertz, Glavni tužitelj Međunarodnog rezidualnog mehanizma za kaznene sudove, koji je u svom izlaganju Vijeću sigurnosti Ujedinjenih naroda istaknuo da tužitelji u regiji ne dobivaju potrebnu suradnju od Hrvatske u slučajevima koji uključuju hrvatske osumnjičenike.⁸¹

103.

Kroz 2022. godinu, nastavljeno je pružanje podrške optuženicima i osuđenima za ratne zločine kroz muralizaciju osuđenog ratnog zločinca⁸², dodjelu odlikovanja optuženi-

79 [Predsjednik.hr](https://www.predsjudnik.hr/vijesti/predsjudnik-milanovic-optuznice-iz-srbije-su-razlog-za-sastanak-vijeca-za-nacionalnu-sigurnost-moramo-se-usuglasiti-kako-ce-hrvatska-reagirati/), Predsjednik Milanović: Optužnice iz Srbije su razlog za sastanak Vijeća za nacionalnu sigurnost, moramo se usuglasiti kako će Hrvatska reagirati, kolovoz 2022., dostupno na: <https://www.predsjudnik.hr/vijesti/predsjudnik-milanovic-optuznice-iz-srbije-su-razlog-za-sastanak-vijeca-za-nacionalnu-sigurnost-moramo-se-usuglasiti-kako-ce-hrvatska-reagirati/>, Vlada.gov.hr., Priopćenje Ministarstva pravosuđa: Hrvatska neće postupati po zaprimljenoj srbijanskoj zamolnici, rujna 2022., <https://vlada.gov.hr/vijesti/priopcenje-ministarstva-pravosudja-hrvatska-nece-postupati-po-zaprimljenoj-srbijanskoj-zamolnici/36090>, N1info.hr, U TNT-u rasprava o optužnicama protiv pilota: ‘Vučićev tajming je odličan’, svibanj 2022., dostupno na: <https://n1info.hr/vijesti/u-tnt-u-rasprava-o-optuznicama-protiv-pilota-vucicev-tajming-je-odlican/?fbclid=IwAR3uQn-f2vLvCkMeWOHMPHnd0WcK-us0zD21CiUkVntjOrICVrZ-L5LX1ik>

80 [Documenta.hr.](https://documenta.hr/novosti/priopcenje-povodom-najave-podizanja-optuznice-za-zlocin-u-selima-bravsko-i-svodna/), Priopćenje povodom najave podizanja optužnice za zločin u selima Bravsko i Svodna, lipanj 2022., dostupno na: <https://documenta.hr/novosti/priopcenje-povodom-najave-podizanja-optuznice-za-zlocin-u-selima-bravsko-i-svodna/>

81 Međunarodni rezidualni mehanizam za kaznene sudove (IRMCT), Prosecutor Brammertz’s address to the UN Security Council, prosinac 2022., dostupno na: <https://www.irmct.org/en/news/prosecutor-brammertzs-address-un-security-council-1>

82 [Portalnovosti.com](https://www.portalnovosti.com/umjesto-da-uklone-mural-ratnom-zlocincu-oni-ga-obnovili), Umjesto da uklone mural ratnom zločincu, oni ga obnovili, travanj 2022., dostupno na: <https://www.portalnovosti.com/umjesto-da-uklone-mural-ratnom-zlocincu-oni-ga-obnovili>
[Portalnovosti.com](https://www.portalnovosti.com/umjesto-da-uklone-mural-ratnom-zlocincu-oni-ga-obnovili), Umjesto da uklone mural ratnom zločincu, oni ga obnovili, travanj 2022., dostupno na: <https://www.portalnovosti.com/umjesto-da-uklone-mural-ratnom-zlocincu-oni-ga-obnovili>

ku za ratne zločine⁸³, održavanje sastanka i prihvaćanje plakete od predstavnika jedinica koje se dovode u vezu sa zločinima ili su njima zapovijedali osuđenici za ratne zločine.⁸⁴ Tijekom 2022. godine, predsjednik Zoran Milanović je u više navrata komentirao genocid u Srebrenici, relativizirajući genocid u Srebrenici i naglašavajući osobne i političke kvalifikacije u odnosu na pravne.⁸⁵

104.

Godinu je obilježila i primjena novog Zakona o civilnim stradalnicima iz Domovinskog rata donesenog 2021. godine. Do kraja 2022. godine, podneseno je ukupno 2025 zahtjeva za priznavanje statusa i pratećih prava, od kojih je riješeno 1038 zahtjeva, 878 s pozitivnim, a 160 s negativnim ishodom. Ukazuje se i da neki problemi i dalje nisu riješeni, da je dokazni postupak za stjecanje statusa zahtjevan i dugotrajan, a prema podacima UDU u županijama veliki broj predmeta nalazi se na Povjerenstvu za provjeru postojanja zapreke propisane člankom 5. zocsDR-a.⁸⁶ Ova provjera usporava proces utvrđivanja statusa žrtve, što se posebno negativno održava na podnositelje starije životne dobi.

105.

U praksi se kao problem pokazala i nedovoljna informiranost civilnih stradalnika o njihovim pravima te mogućnostima njihovog ostvarenja. Zakonom nije jasno definirano

83 [Nacional.hr](https://www.nacional.hr/milanovic-urucio-odlikovanja-i-pocasne-cinove-pocasnici-cin-i-optuzeniku-za-ratni-zlocin/), Milanović uručio počasne činove i odlikovanja; čin i optuženiku za ratni zločin, srpanj 2022., dostupno na: <https://www.nacional.hr/milanovic-urucio-odlikovanja-i-pocasne-cinove-pocasnici-cin-i-optuzeniku-za-ratni-zlocin/>

84 [Branitelj.gov.hr](https://branielji.gov.hr/vijesti/plaketa-ministru-medvedu-povodom-31-obljetnice-72-bojne-vp-a/4247), Plaketa ministru Medvedu povodom 31. obljetnice 72. bojne VP-a, prosinac 2022., dostupno na: <https://branielji.gov.hr/vijesti/plaketa-ministru-medvedu-povodom-31-obljetnice-72-bojne-vp-a/4247>, [Branitelj.gov.hr](https://branielji.gov.hr/vijesti/cestitka-ministra-medveda-pripadnicima-atj-lucko), Čestitka ministra Medveda pripadnicima ATJ Lučko, rujan 2022., dostupno na: [https://branielji.gov.hr/vijesti/cestitka-ministra-medveda-pripadnicima-atj-lucko/4172](https://branielji.gov.hr/vijesti/cestitka-ministra-medveda-pripadnicima-atj-lucko)

85 [Jutarnji.hr](https://www.jutarnji.hr/majke-srebrenice-odgovorile-milanovicu), Majke Srebrenice odgovorile Milanoviću: U njegov ured poslale pismo sa samo jednom rečenicom, studeni 2022., dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/majke-srebrenice-odgovorile-milanovicu-u-njegov-ured-poslale-pismo-sa-samo-jednom-re-cenicom-15273250>

86 Izvješće pučke pravobraniteljica za 2022. godinu, ožujak 2023., dostupno na: <https://www.ombudsman.hr/hr/download/izvjesce-pucke-pravoraniteljice-za-2022-godinu/?wpdmml=15489&refres=6436a4b7c93c91681302711>

tko je sve ovlašten na podnošenje zahtjeva i ostvarivanje prava, a civilne žrtve nisu izjednačene s vojnim stradalnicima. Primjerice, djeca žrtava nisu ovlaštena podnijeti zahtjev ako su živući supružnici. Prema iskustvu organizacija civilnog društva, većina stranaka s kojima su surađivali dobila je negativna rješenja jer nisu imali dostatnu dokumentaciju iz vremena stradavanja žrtava. Naime, Zakon traži vrlo precizne podatke i materijalne dokaze o načinu, vremenu, mjestu i mehanizmu nastanka ozljeda čime je otežano dokazivanje s obzirom da se radi o djelima koja su starija od 30 godina pa su neki svjedoci u međuvremenu preminuli, neki se ne sjećaju ili pak imaju problem prilikom prepoznavanja osobe okrivljenika.

106.

U području politika sjećanja organizacije civilnog društva ukazuju na kontinuirani izostanak visokih predstavnika vlasti iz većinskog naroda na državnoj razini na komemoracijama civilnih žrtava rata srpske nacionalnosti kakav smo primijetili i prošle godine, nakon što je 2020. godine učinjen značajan iskorak. Štoviše, ove godine je uočeno pogoršanje u području politika sjećanja s obzirom na to da je dio okupljenih građana u Škabrnji prilikom obilježavanja Dana sjećanja na žrtvu Vukovara i Škabrnje okrenuo leđa potpredsjednici Vlade iz redova SDSS-a Anje Šimprage koja je sudjelovala na obilježavanju u društvu premijera Andreja Plenkovića.⁸⁷

107.

Ipak, kao i u 2021. godini, uočavamo poboljšanje kad je u pitanju politika sjećanja na lokalnoj razini Grada Zagreba. Gradonačelnik Tomislav Tomašević je drugu godinu zaredom sudjelovao na komemoraciji obitelji Zec te najavio postavljanje spomen-ploče na Sljemenu.⁸⁸ Pozitivan korak predstavlja i to što je Odbor za imenovanje ulica, naselja i trgova Grada Zagreba usvojio prijedlog Inicijative mla-

87 [Portalnovosti.com](https://www.portalnovosti.com/anja-simpraga-sutra-ce-donijeti-zdraviju-buducnost), Anja Šimpraga: Sutra će donijeti zdraviju budućnost, studeni 2022., dostupno na: <https://www.portalnovosti.com/anja-simpraga-sutra-ce-donijeti-zdraviju-buducnost>

88 [Jutarnji.hr](https://www.jutarnji.hr/vijesti/zagreb/tomasevic-zagreb-ce-podici-spomen-plocu-ubijenoj-obitelji-zec-na-sljemenu), Tomašević: 'Zagreb će podići spomen-ploču ubijenoj obitelji Zec na Sljemenu', prosinac 2022., dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/zagreb/tomasevic-zagreb-ce-podici-spomen-plocu-ubijenoj-obitelji-zec-na-sljemenu-15283943>

dih za ljudska prava da se ime obitelji Zec unese u Fond imena iz kojeg se imenuju javne površine za područje Grada Zagreba.⁸⁹ Grad Zagreb postavio je info ploču na Dotršćini⁹⁰, najvećem stratištu na području grada iz vremena Drugog svjetskog rata, otkrio Spomenik žrtvama holokausta i ustaškog režima te podržao obilježavanje Dana antifašističke borbe koncertom i okupljanjem na Trgu žrtava fašizma.

108.

U izvještaju o praćenju suđenja za ratne zločine objavljenom 2022. godine, organizacije za ljudska prava navode da je trend suđenja u odsutnosti u predmetima ratnih zločina i dalje dominantan, a zabilježen je isključivo u kaznenim postupcima koji se provode protiv pripadnika srpskih paravojskih postrojbi/УНА. Tako je u praćenom razdoblju na razini četiri nadležna suda 41 od 59 kaznenih postupaka provedeno protiv nedostupnih optuženika.⁹¹ Svjedoci koji su ujedno i žrtve/oštećenici izražavaju nezadovoljstvo prema suđenjima u kojima okrivljenika nema i gdje je neizvjesno hoće li u slučaju osuđujućih presuda ikada služiti dosuđenu kaznu.

109.

Dugotrajni postupci u kojima suđenja traju godinama, ili se višestruko ponavljaju pred prvostupanjskim vijećima iscrpljuju personalne i financijske resurse pravosuđa, sustavno retraumatiziraju žrtve, a svjedoci iskazuju zamor tijekom višekratnih davanja iskaza pred sudom. Ovakvim postupanjem pravosudnih vlasti dovode se u pitanje ne samo ekonomičnost postupka, prava okrivljenika kao i

89 Inicijativa mladih za ljudska prava, Ime obitelji Zec u Fondu imena grada Zagreba, veljača 2022., dostupno na: <https://yih.hr/hr/ime-obitelji-zec-u-fondu-imena-grada-zagreba>

90 Zagreb.info, SPOMEN-PODRČJE DOTRŠĆINA Postavljene nove info ploče, a predložena je i obnova Partizanskog groblja, lipanj 2022, dostupno na: <https://www.zagreb.info/aktualno/zg-politika/spomen-podrcje-dotrsicina-postavljene-nove-info-ploce-a-predlozena-je-i-obnova-partizanskog-groblja/432655/>

91 Documenta, Izvještaj o praćenju suđenja za ratne zločine za 2020. i 2021. Godinu, srpanj 2022., dostupno na: <https://documenta.hr/novosti/izvjestaj-o-pracenju-sudenja-za-ratne-zlocine-za-2020-i-2021-godinu/>

žrtava te članova njihovih obitelji, već se otvara i pitanje pouzdanja građana u djelotvornost pravne države i vladavine prava.

110. Osiguranje nazočnosti okrivljenika tijekom istražnog postupka i u fazi podizanja optužnice i dalje je problematično. Čak 76% okrivljenika koji su tijekom 2020./2021. obuhvaćeni istragama, odnosno optužnicama, nisu dostupni tijelima kaznenog progona RH. Optužnice podignute devedesetih, pa i u desetljeću nakon toga, protiv optuženika nedostupnih hrvatskom pravosuđu, još uvijek su predmet znatnog broja kaznenih postupaka za ratne zločine.

111. I dalje izostaje politička volja za procesuiranje zločina u državama na čijim teritorijima navodni počinitelji prebivaju. Nacionalistička politika vlada te, u stanovitoj mjeri opravdana, percepcija o dvojbenoj nepristranosti pravosuđa u regiji, i dalje otežavaju suradnju. Srbija nevoljko pokreće kaznene postupke na temelju tzv. zapovjedne odgovornosti protiv visoko rangiranih pripadnika nekadašnje Jugoslavenske narodne armije (JNA).⁹² Također, veliki broj okrivljenika protiv kojih se u Hrvatskoj provode kazneni postupci u odsutnosti prebiva upravo u Srbiji.

⁹² Ibid.

Pravo na adekvatni životni standard

- 112.** Hrvatska još uvijek nije potpisala Fakultativni protokol uz Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, čime građanima uskraćuje mogućnost podnošenja individualnih pritužbi Odboru za ekonomska, socijalna i kulturna prava Ujedinjenih naroda.
- 113.** Hrvatska i dalje, već više od 30 godina, nije objavila službeno prevedenu verziju Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, niti je uključila postojeći službeni tekst Pakta objavljen 1971. godine u Službenom listu SFRJ u online bazu na stranici Narodnih novina Republike Hrvatske, zbog čega službena verzija Pakta ostaje nedostupna široj javnosti.
- 114.** Hrvatska i dalje ne prevodi na hrvatski jezik preporuke i mišljenja odbora UN-a koji prate provedbu Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, što ih posljedično čini manje dostupnima stručnoj i široj javnosti.
- 115.** Ni u 2022. godini, Hrvatska nije ratificirala Europsku socijalnu povelju (revidiranu), čime propušta priliku usvajanja najviših međunarodnih standarda zaštite socijalnih ljudskih prava.
- 116.** Stopa rizika od siromaštva porasla je u 2021. godini za gotovo 1% u odnosu na prošle dvije godine, pa je više od petine građana (20,9%) u riziku od siromaštva. Najviša stopa rizika od siromaštva je u Panonskoj Hrvatskoj, gdje je više od četvrtine (27%) građana u riziku od siromaštva. U teškoj materijalnoj i socijalnoj deprivaciji živi 3,5% građana Hrvatske.⁹³

93 Državni zavod za statistiku, Pokazatelj siromaštva i socijalne isključenosti u 2021. godini, srpanj 2022., dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29178>

- 117.** Stopa rizika od siromaštva i dalje je alarmantno visoka za neke ranjive skupine i u blagom porastu u odnosu na prošle godine. Tako je više od polovice osoba starijih od 65 godina koje žive same u riziku od siromaštva, kao i 54,3% žena koje žive u jednočlanim kućanstvima. U alarmantnom riziku od siromaštva su Romi, posebice djeca do 15 godina⁹⁴.
- 118.** Kad je riječ o obiteljima s uzdržavanom djecom, u 2021. godini čak 37,5% jednoroditeljskih obitelji bilo je u riziku od siromaštva, što je 7% više nego u 2020. godini. U prosincu 2022. je čak 245,319 djece obuhvaćeno pravom dječjeg doplatka⁹⁵, što je i dalje zabrinjavajuće. U tijeku je donošenje Nacionalnog akcijskog plana jamstva za djecu, koji je usmjeren i na djecu u riziku od siromaštva i koji adresira probleme dječjeg siromaštva i socijalne isključenosti, a kojemu je cilj radi prevencija i uklanjanje brojnih nejednakosti među djecom⁹⁶.
- 119.** Pozitivan pomak u suzbijanju siromaštva djece postignut je krajem 2022. godine, kada je Vlada donijela odluku o financiranju jednog obroka dnevno svim učenicima u svim osnovnim školama⁹⁷, što je predlagala i zagovarala inicijativa 'Pravo svakog djeteta na školski obrok'.

94 Agencija za temeljna prava EU, Roma Survey 2021 – Main results, dostupno na: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2022-roma-survey-2021-main-results2_en.pdf

95 Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Statističke informacije Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, godina XXI., broj 1/2023, str. 171. Dostupno na: <https://www.mirovinsko.hr/UserDocsImages/statistika/statisticke-informacije/2023/1/Statisticke-informacije-HZ-MO-a-1-2023-veljaca-2023.pdf?vel=15042853>

96 UNICEF, EU Jamstvo za svako dijete: Prekidanje kruga nepovoljnog položaja najranjivije djece, dostupno na: <https://www.unicef.org/croatia/jamstvo-za-svako-dijete-prekidanje-kruga-nepovoljnog-polozaja>

97 Narodne novine, Odluka o kriterijima i načinu financiranja, odnosno sufinanciranja troškova prehrane za učenike osnovnih škola za drugo polugodište školske godine 2022./2023, dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2022_12_156_2531.html

- 120.** Hrvatska, u odnosu na zemlje EU, bilježi najveću razliku u stopi sudjelovanja djece u ranoj formalnoj skrbi za djecu ili ranom odgoju i obrazovanju djece koja su u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti i one djece koja to nisu – u Hrvatskoj je u formalnu skrb za djecu uključeno 61,1% djece koja nisu u riziku od siromaštva, dok je samo 25,4 % djece u riziku od siromaštva uključeno⁹⁸. Stopa sudjelovanja djece u ranom odgoju i obrazovanju je niska posebno za ranjive skupine, primjerice za romsku djecu iznosi 24%⁹⁹.
- 121.** Rizik od siromaštva i socijalne isključenosti produbljuju i velike regionalne razlike u stopi nezaposlenosti i razvijenosti pojedinih područja u Hrvatskoj¹⁰⁰, a riziku su dodatno izloženi i pripadnici nacionalnih manjina koji žive u izoliranim krajevima. I dalje posebno zabrinjava neravnomjerna dostupnost socijalnih usluga koja negativno utječe na ostvarivanje prava ranjivih skupina i pojedinaca.¹⁰¹
- 122.** Organizacije civilnog društva koje se bave pružanjem socijalnih usluga kontinuirano nastavljaju upozoravati na neodrživost pružanja socijalnih usluga koje se projektno financiraju, poput osobne asistencije, asistencije u nastavi i pomoći u kući. Naime, istekom ograničenog projektnog financiranja takve usluge se prekidaju ili ukidaju, a korisnici ostaju bez osnovne socijalne usluge koja im je nužna.

98 Europska Komisija, Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2022 – Hrvatska, dostupno na: <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2022/hr/country-reports/croatia.html>

99 Agencija za temeljna prava EU, Roma Survey 2021 – Main results, dostupno na: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2022-roma-survey-2021-main-results2_en.pdf

100 Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, Indeks razvijenosti, dostupno na: <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/dje-lokrug-1939/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/112>

101 RCT Zagreb i Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Dostupnost socijalnih usluga u Republici Hrvatskoj, autorice: Dragana Knezić, Ana Opačić, 2021., dostupno na: <https://rctzg.hr/-/wp-content/uplo>

123. Broj korisnika zajamčene minimalne naknade u Hrvatskoj zadnjih godina značajno se smanjuje¹⁰². Trend smanjenja broja korisnika zajamčene minimalne naknade zahtijeva detaljniju analizu uzroka pada korisnika, kako bi se donijeli ispravni zaključci o faktorima izlaska ili ispuštanja korisnika, što je i jedna od preporuka pučke pravobraniteljice. Tu preporuku Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike nije provelo u 2021. godini, pa je ista preporuka ponovljena i u 2022. godini.¹⁰³

124. Iznos zajamčene minimalne naknade i dalje je nedovoljan za ostvarenje temeljnih ljudskih prava i izlazak iz materijalne deprivacije i siromaštva. Postoji jaz između praga rizika od siromaštva (oko 3,000 kuna ili 405 EUR mjesečno za jednočlano kućanstvo)¹⁰⁴ i osnovice za izračun zajamčene minimalne naknade (132,72 EUR ili 1,000 kuna mjesečno)¹⁰⁵, odnosno zajamčena minimalna naknada za jednočlano kućanstvo je tri puta manja od iznosa praga rizika od siromaštva za to kućanstvo.

125. U 2022. godini, prema podacima iz Izvješća pučke pravobraniteljice¹⁰⁶, čak 530 osoba odustalo je od korištenja prava na zajamčenu minimalnu naknadu zbog zabilježbe

[ads/2021/10/Dostupnost-socijalnih-usluga.pdf](#)

102 Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tijesno ili mentalno oštećenih u Republici Hrvatskoj u 2021. godini, dostupno na: <https://mrosp.gov.hr/User-DocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisticko%20izvjesce%20za%202021.%20godinu.pdf>

103 Izvješće pučke pravobraniteljice za 2022., ožujak 2023., dostupno na: <https://www.ombudsman.hr/hr/download/izvjesce-pucke-pravoraniteljice-za-2022-godinu/?wpdmdl=15489&refres=6435e14f27b241681252687>

104 Državni zavod za statistiku, Pokazatelj siromaštva i socijalne isključenosti u 2021. godini, srpanj 2022., dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29178>

105 Odluka o osnovici za izračun iznosa zajamčene minimalne naknade (NN 023/2022), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2022_02_23_283.html

106 Izvješće pučke pravobraniteljice za 2022., ožujak 2023., dostupno na: <https://www.ombudsman.hr/hr/download/izvjesce-pucke-pravoraniteljice-za-2022-godinu/?wpdmdl=15489&refre->

tražbine koja je novim Zakonom o socijalnoj skrbi¹⁰⁷ ponovno uvedena i za prvu nekretninu. Postojanje zabilježbe tražbine na jedinu nekretninu koju potencijalni korisnik zajamčene minimalne naknade posjeduje i u kojoj živi ima odvratajući efekt i dodatan je teret za građane koji žive u siromaštvu i nepotrebna prepreka ostvarivanju njihovih prava na socijalnu zaštitu.

126.

Novi Zakon o socijalnoj skrbi¹⁰⁸ i dalje sadrži odredbu o radu za opće dobro bez naknade za radno sposobne i djelomično radno sposobne samce ili članove kućanstva koji su korisnici prava na zajamčenu minimalnu naknadu. Rad za opće dobro bez naknade traje od 60 do 90 sati mjesečno, te podrazumijeva i prestanak ili umanjivanje prava zbog neodazivanja, a jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave odnosno Grad Zagreb dužni su ga organizirati. Obvezivanje korisnika zajamčene minimalne naknade na neplaćen rad na pola radnog vremena je uvjetovanje prava na socijalnu zaštitu, što je suprotno socijalnoj zaštiti kao temeljnom ljudskom pravu u socijalnoj državi, što Hrvatska po Ustavu jest.

Pravo na stanovanje

127.

I u 2022. godini nastavlja se trend opterećenosti stanovništva troškovima stanovanja. Prema posljednjim podacima,¹⁰⁹ i dalje je preopterećenost troškovima stanovanja veća među podstanarima nego među vlasnicima nekretnina. I stopa rizika od siromaštva je veća za stanare nego

sh=6435e14f27b241681252687

107 Zakon o socijalnoj skrbi, NN 18/2022, dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2022_02_18_181.html

108 Ibid.

109 Eurostat, Income living conditions, Housing cost overburden rate by tenure status - EU-SILC survey, dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_LVHO07C_custom_5774702/

za vlasnike stana, te je prema posljednjim podacima trećina podstanara u riziku od siromaštva¹¹⁰, što je porast u odnosu na 2020. godinu.¹¹¹

128. Hrvatska još uvijek nema sveobuhvatnu stambenu politiku temeljenu na potrebama. Pravo na stan je u praksi i u javnom diskursu prepoznato tek kada je povezano s vlasništvom. Kontinuirano se smanjuje broj javnih stambenih jedinica kojima upravljaju gradovi ili država, a mjere stambene politike su gotovo isključivo orijentirane na pomoć pri kupnji stana uz kreditno zaduživanje¹¹².

129. Glavna mjera stambene politike i dalje je jednokratno subvencioniranje stambenih kredita¹¹³, unatoč tome što utječe na porast cijena na tržištu nekretnina, te je primjenjiva samo na građane koji su kreditno sposobni i ispunjavaju dodatne određene uvjete, te potiče dugoročno zaduživanje građana.¹¹⁴

130. Način i cijene rješavanja stambenog pitanja neodrživi su, prvenstveno za mlade, jer cijene dugoročnog najma rastu po godišnjoj stopi od 11%, uz drastično smanjenje pris-

[default/table?lang=en](#)

110 Državni zavod za statistiku, Pokazatelj siromaštva i socijalne isključenosti za Republiku Hrvatsku, rujan 2021., dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29178>

111 Državni zavod za statistiku, Pokazatelj siromaštva i socijalne isključenosti za Republiku Hrvatsku, rujan 2020., dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/10019>

112 Pravo na grad, Preporuke za stambene politike na temelju istraživanja o strukturi stambenih statusa i stambenim potrebama, dostupno na: <https://pravonagrad.org/novosti/preporuke-za-stambene-politike-na-temelju-istrazivanja-o-strukturi-stambenih-statusa-i-stambenim-potrebama/>

113 Agencija za pravni promet i posredovanje nekretninama, Put do subvencioniranih stambenih kredita, dostupno na: <https://apn.hr/subvencionirani-stambeni-krediti/put-do-kredita>

114 Hrvatska narodna banka, Dome slatki dome: Utjecaj subvencioniranja stambenih kredita na tržište nekretnina u Hrvatskoj, autori: Davor Kunovac, Ivan Žilić, listopad 2020., dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/3596318/w-060.pdf/955d2e9e-76d7-8b3e-3c1a-8a8732ff326e>

tupačnosti dugoročnog najma. Nepriuštivost stanovanja jedan je od razloga za to što gotovo 65% mladih od 25 do 34 godine i dalje živi s roditeljima.¹¹⁵

- 131.** Posebno zapostavljene skupine u postojećim mjerama stambenih politika su podstanari, mladi koji žive u roditeljskom domu, vlasnici s kreditom koji su stambeni prostor kupili isključivo iznosom kredita i oni koji žive u imovini supružnika i/ili njihovih roditelja (pretežito žene).
- 132.** Središnji državni ured za demografiju i mlade u akademskoj godini 2022./2023. subvencionira troškove stanovanja redovitih studenata kod privatnih stanodavaca koji se unatoč ispunjenim uvjetima, uslijed nedostatka smještajnih kapaciteta u studentskim domovima, nalaze na listi čekanja.¹¹⁶ Ova jednokratna mjera ne predstavlja dugoročni pomak, obzirom da se radi o malom iznosu pojedinačne subvencije koji potencijalno može imati negativni učinak na ionako nepovoljno tržište najma, te i dalje ostaje ne rješeno pitanje nedostatka smještajnih kapaciteta studentskih domova.
- 133.** I dalje nema napretka u uređivanju sustava najma, odnosno regulacije podstanarskih statusa. Zakon o najmu stanova nedovoljno definira odnose i prava i najmpri-maca i najmodavaca čime stvara stambenu nesigurnost u tržištu najma stanova. Regulacija podstanarskog statusa je nerazvijena, slabo zakonski realizirana i institucionalno zanemarena, što najmoprimce stavlja u nestalan, nesiguran i ranjiv položaj. Nedostaje redovite procjene stambenih potreba i praćenja kretanja broja stanova na tržištu najma, kao i kretanja cijene najma na tržištu u odnosu na prosječne dohotke kućanstva.

¹¹⁵ Pravo na grad, Preporuke za stambene politike na temelju istraživanja o strukturi stambenih statusa i stambenim potrebama, dostupno na: <https://pravonagrad.org/novosti/preporuke-za-stambene-politike-na-temelju-istrazivanja-o-strukturi-stambenih-statusa-i-stambenim-potrebama/>

¹¹⁶ Središnji državni ured za demografiju i mlade, Subvencioniranje troškova stanovanja studenata kod privatnih stanodavaca <https://demografijaimladi.gov.hr/vijesti-4693/subvencioniranje-troskova-stanovanja-studenata-kod-privatnih-standavaca-6696/6696>

- 134.** Nedostaju i politike ulaganja u poboljšanje uvjeta stanovanja. Građani i dalje imaju problema s dostupnošću i priuštivošću adekvatnog grijanja (gotovo 6% kućanstava),¹¹⁷ kao i prenapučenošću stanova jer čak više od 34 posto stanovnika živi u prenapučenim stanovima.¹¹⁸ Ovi podaci dodatno zabrinjavaju uzimajući u obzir sporu obnovu potresom pogođenih područja.
- 135.** Sanacija objekata pogođenih potresima izuzetno je spora i neučinkovita. Nakon više od dvije godine od potresa, na području zagrebačkog potresa nalazi se 68 mobilnih stambenih jedinica, a na području petrinjskog potresa čak 2351 kontejner u kojima je smješteno ukupno 6258 građana¹¹⁹ koji i dalje žive u neadekvatnim životnim uvjetima. Brojni građani u prije dvije godine potresom pogođenim područjima i dalje se suočavaju s nizom prepreka u ostvarivanju svojih prava na adekvatan životni standard, čime raste njihovo nepovjerenje u sustav i institucije.
- 136.** Iako je prošlo više od sedam godina od donošenja presude Europskog suda za ljudska prava u slučaju Statileo protiv Hrvatske¹²⁰, mjere izvršenja presuda u toj grupi predmeta, vezanoj za prava vlasnika i zaštićenih najmoprimaca u privatnim stanovima, i dalje su pod nadzorom Odbora Ministara Vijeća Europe¹²¹. Hrvatska niti u 2022. godini nije

117 Državni zavod za statistiku, Pokazatelj siromaštva i socijalne isključenosti za Republiku Hrvatsku, rujan 2021., dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29178>

118 Eurostat, 'Quality of housing', dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/digpub/housing/bloc-1c.html?lang=en>

119 Vlada RH, Sjednica Vlade: Novi zakon će ubrzati i pojednostaviti obnovu; Prihvaćen Program zbrinjavanja za građane u kontejnerima, dostupno na: <https://vlada.gov.hr/vijesti/sjednica-vlade-novi-za-kon-ce-ubrzati-i-pojednostaviti-obnovu-prihvacen-program-zbrinjavanja-za-gradjane-u-kontejnerima/37772>

120 Europski sud za ljudska prava, Predmet Statileo protiv Hrvatske (Zahtjev br. 12027/10), dostupno na: <https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Presude%20i%20odluke//STATILEO,%20prijevod%20presude.pdf>

121 Croatia and the Council of Europe: Overview of main issues before the Committee of Ministers – Ongoing Supervision, dostupno na: <https://rm.coe.int/mi-croatia-eng/1680a23c83>

donijela izmjene Zakona o najmu stanova koji bi riješio ovo pitanje, iako je u komunikaciji s Odborom Ministara Vijeća Europe informirala da je zakonodavni postupak o izmjenama i dopunama Zakona o najmu stanova predviđen za drugo tromjesečje 2022. godine¹²². Time dugogodišnji problemi u ostvarivanju prava vlasnika i zaštićenih najmoprimaca i dalje ostaju neriješeni.

121 Croatia and the Council of Europe: Overview of main issues before the Committee of Ministers – Ongoing Supervision, dostupno na: <https://rm.coe.int/mi-croatia-eng/1680a23c83>

122 Council of Europe, Committee of Ministers, 1419th meeting, 30 November – 2 December 2021, H46-11 Statileo group v. Croatia (Application No. 12027/10), dostupno na: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680a4ac31

Ljudska prava i okoliš

- 137.** Krajem 2022. godine bilo je u tijeku više od deset postupaka za povredu prava Unije¹²³ iz područja zaštite okoliša koje je Europska komisija u posljednjih sedam godina pokrenula protiv Hrvatske nakon što je utvrdila kažnjenje s prijenosom europskog zakonodavstva u propisanom roku te sustavno nepridržavanje propisa od strane hrvatskih institucija. Postupci uključuju slučajeve kršenja zakonodavstva eu o otpadu (Okvirne direktive o otpadu i Direktive o odlagalištima otpada), nepridržavanje Direktive o staništima pri odobravanju izmjena projekata vjetroelektrana uz obalu i druge slučajeve koji se odnose na pravnu regulaciju zaštite okoliša.
- 138.** Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine je na e-Savjetovanje uputilo prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o prostornom uređenju koje je trajalo samo dva tjedna, iako nije bilo opravdanja za skraćeno trajanje. Na e-Savjetovanju zaprimljen je velik broj komentara stručnjaka iz područja urbanizma, arhitekture i zaštite okoliša koji, između ostaloga, upozoravaju na problem da se prijedlogom izravno derogira propise iz područja zaštite okoliša i prirode kao i prostorne planove. Tako se predloženim odredbama Zakona nasilno omogućava da se pojedini zahvati u prostoru, na primjer solarne elektrane, zgrade za palijativnu skrb i slično, mogu graditi bilo gdje u prostoru, pa čak i izvan građevinskih područja, te čak i ako nisu predviđeni prostornim planom. Takvim uređenjem pogoduje se pojedinačnim

¹²³ Europska komisija, Odluke o povredama propisa (Hrvatska, područje okoliša), dostupno na: https://ec.europa.eu/atwork/applying-eu-law/infringements-proceedings/infringement_decisions/index.cfm?lang_code=EN&typeOfSearch=true&active_only=1&noncom=0&r_dossier=&decision_date_from=&decision_date_to=&EM=HR&DG=ENV&title=&submit=Search

interesima, te omogućava neplanska devastacija prostora i narušavanje ekosustava čime se negativno utječe na pravo na zdrav okoliš.¹²⁴

139. Nastavlja zabrinjavati manjak ambicije hrvatskih vlasti za dugoročno rješenje energetske krize ulaganjem u obnovljive izvore energije. U 2022. godini donesena je odluka Vlade o proširenju LNG terminala na Krku i gradnji novog plinovoda i to uoči objave paketa pomoći Vlade RH za ublažavanje energetske krize, te bez ikakvih postupaka procjene utjecaja na okoliš. Dok se javni novac planira potrošiti na proširenje LNG terminala, ne izdvajaju se sredstva za usmjerena na rješenja poput solarne energije za kućanstva i energetske učinkovitosti.

140. I u 2022. godini nastavlja se narušavati odnosi nadležnog ministarstva s organizacijama civilnog društva aktivnim u području zaštite okoliša i prirode, budući da se predstavnici te institucije više ne odazivaju na pozive na rasprave i druge javno-zagovaračke aktivnosti organizirane od strane okolišnih organizacija.

141. Iako velika većina građana ima pristup pitkoj vodi, za oko 6% stanovnika Hrvatske u pretežito ruralnim područjima dostupnost vode još uvijek predstavlja problem. Nakon potresa u Baniji, dio tamošnjih stanovnika nema pristup zdravstveno ispravnoj vodi jer su bunari koji su koristili oštećeni, a voda u njima zamučena ili im kontejneri u koje su smješteni nisu još uvijek spojeni na vodovod i odvodnju. Probleme s nedostupnom ili zastarjelom infrastrukturom imaju uglavnom manje jedinice lokalne samouprave i/ili područja od posebne državne skrbi, kao i javni isporučitelji vodnih usluga kojima nedostaje financijskih i kadrovskih kapaciteta za rješavanje problema.

124 Jutarnji list, Pismo premijeru: Izmjene Zakona o prostornom uređenju suprotne su načelima prostornog uređenja, prosinac 2022., dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/domidizajn/interijeri/pismo-premijeru-izmjene-zakona-o-prostornom-uredenju-suprotne-su-nacelima-prostornog-uredenja-15285037>

125 Pučka pravobraniteljica, Pravo na vodu važno je za zdravlje, kvalitetu života, ožujak 2021., dostupno na: <https://www.ombudsman.hr/hr/pravo-na-vodu-vazno-je-za-zdravlje-kvalitetu-zivota/>

142. U 2022. godini nastavljene su pripreme za realizaciju projekta izgradnje hidroenergetskog sustava Kosinj. Naknada za izvlaštenje koja se nudi stanovnicima tog područja određena je na temelju procjemenih elaborata, a ponuđene naknade izrazito su niske te nisu adekvatne za rješavanje alternativnog stambenog rješenja ni alternativne ekonomske aktivnosti u vidu prinosa od obrade zemljišta. S obzirom na to da se radi o strateškom projektu Republike Hrvatske, nadležno tijelo za provedbu postupka izvlaštenja je Ministarstvo pravosuđa i uprave koje, unatoč činjenici da će izvlaštenjem doći do iseljenja većeg broja stanovnika, izvlaštenje ne provodi temeljem posebno donesenog zakona kako je to određeno Zakonom o izvlaštenju i određivanju naknade. Umjesto toga, provode se pojedinačna izvlaštenja, čime se povećava rizik za diskriminatorni tretman pojedinaca i/ili skupina, što bi posljedično moglo staviti veći broj stanovnika u poziciju socijalne isključenosti i siromaštva.¹²⁶

143. Organizacije za zaštitu okoliša navode kako upravni postupci predstavljaju prevladavajući način rješavanja sporova u okolišnim slučajevima. Vođenje okolišnih postupaka pred upravnim sudovima i dalje je problematično iz razloga što se sudovi isključivo oslanjaju na vjerodostojnost provedenih studija, dok je odbijanje vještačenja i izostanak dokaznog postupka postala ustaljena sudska praksa. Također, upravno je sudovanje posljednja grana sudske vlasti u kojoj se predmeti dodjeljuju u rad sucima odlukom predsjednika suda (tzv. ručno, umjesto računalne, nasumične i anonimne dodjele predmeta), što predstavlja koruptivni rizik te potkopava povjerenje u sudstvo.

144. Okolišne organizacije navode otežavajuće faktore vezane uz provedbu javnih rasprava u raznim okolišnim postupcima, kao što je nemogućnost online komentiranja prostornih planova. Time je sudjelovanje građana u donošenju odluka od javnog interesa dodatno otežano, pogotovo

¹²⁶ [PortalNovosti.com](https://www.portalnovosti.com), Neumitna akumulacija, prosinac 2021., dostupno na: <https://www.portalnovosti.com/neumitna-akumulacija>

ako se uzme u obzir da prostorni planovi predstavljaju prvi postupak u odlučivanju o mogućnosti izgradnje neke infrastrukture u okolišu.

145.

U 2022. godini institucija pučke pravobraniteljice uočila je porast broja ekoloških incidenata u morskom okolišu, poput onečišćenja mora kod Brodosplita i Kostrene, potonuća plinske platforme Ivane D i drugih, te je zbog toga pokrenula nove ispitne postupke.¹²⁷ I dalje izostaju mjere učinkovite prevencije štete za okoliš i zdravlje stanovništva, posebice adekvatne mjere kojima bi se smanjilo onečišćenje Jadranskog mora i zagađenje zraka. Zbog neodrživosti postojećih odlagališta, njihove opasnosti za okoliš i zdravlje lokalnog stanovništva, te nedovoljne informiranosti građana o načinu i važnosti odvajanja otpada, gospodarenje otpadom kontinuirani je problem u Hrvatskoj. Pored neadekvatnih sustava gospodarenja otpadom, učestali problem je i dalje nedostatna infrastruktura za zbrinjavanje i pročišćavanje otpadnih voda.

146.

Hrvatska se ni u 2022. godini nije dovoljno angažirala u prekograničnoj suradnji sa susjednim zemljama u svrhu zaštite okoliša. Zastarjele termoelektre u susjednim zemljama su i dalje operativne, što utječe na okoliš i zdravlje ljudi u Hrvatskoj i u drugim zemljama EU-a.

¹²⁷ Pučka pravobraniteljica, Odnos prema pomorskom dobru pitanje je i ljudskog prava na zdrav život i zdrav okoliš, prosinac 2022., dostupno na: <https://www.ombudsman.hr/hr/odnos-prema-pomorskom-dobru-pitanje-je-ljudskog-prava-na-zdrav-zivot-i-zdrav-okolis/>

Pravo na obrazovanje

- 147.** Na kvalitetu obrazovanja u Hrvatskoj negativno utječe nekoliko faktora: premali broj sati nastave u osnovnim i srednjim školama, kratko trajanje obveznog obrazovanja od samo osam godina, infrastrukturni nedostaci škola, nedostatak opreme te nedostatak nastavnika za određene predmete.
- 148.** Broj sati nastave, a time i kvaliteta obrazovanja, uvjetovani su i radom škola u smjenama: 813 škola u Hrvatskoj rade u dvije smjene, njih 10 u tri smjene, a 21 škola ne radi u smjenama nego u kontinuitetu tijekom cijelog dana.¹²⁸ Nepovoljne uvjete koji proizlaze iz rada u smjenama trebao bi promijeniti najavljeni eksperimentalni četverogodišnji program cjelodnevne nastave u koji bi bilo uključeno 50 osnovnih škola i koji bi trebao započeti u školskoj godini 2023./2024.¹²⁹ Mreža Cjeloživotno učenje za sve, koja se zalaže za pravičan i uključiv sustav odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj, upozorila je da samom opisu ovog eksperimentalnog programa nedostaje naglasak na načela pravičnosti i uključivosti te na posebne mjere za skupine u nepovoljnom položaju. Mreža zaključuje da se bez svjesnog naglaska na zadovoljavanje potreba skupina u nepovoljnom položaju te bez jasnog integriranja pravičnosti u sve dimenzije programa neće moći postići željeni učinak, odnosno da se poboljšanje obrazovnih postignuća učenika iz skupina u nepovoljnom položaju neće postići samim time što će boraviti u školi veći broj sati, već da je potrebno u programu planirati ciljane mjere koje će utjecati ne samo na njihova bolja obrazovna postignuća

128 Ministarstvo znanosti i obrazovanja, ŠeR – Školski e-Rudnik, dostupno na: <https://mzo.gov.hr/ser-skolski-e-rudnik-3419/3419>

129 Vlada RH, Eksperimentalni program cjelodnevne nastave od iduće godine u 50 škola, veljača 2023., dostupno na: <https://vlada.gov.hr/vijesti/fuchs-eksperimentalni-program-cjelodnevne-nastave-od-iduce-godine-u-50-skola/37802>

već i jačanje njihove psihološke, emocionalne i socijalne dobrobiti.¹³⁰

149. Stopa ranog napuštanja školovanja i osposobljavanja u Hrvatskoj i dalje je najniža u EU, i općenito je niska, ali je znatno viša među Romima.¹³¹ Organizacije civilnog društva koje rade s mladima u riziku upozoravaju da su mladi koji prerano prekinu školovanje (prije završetka srednje ili ponekad čak i osnovne škole) najčešće višestruko ranjivi, a za sustav su manje vidljivi, te ne postoje adekvatne mjere i mehanizmi za njihovo daljnje obrazovno i ekonomsko, a ni socijalno uključivanje, zbog čega im prijeti pojačan rizik od dugotrajnog siromaštva i socijalne isključenosti.

150. Kao i prethodnih godina, stopa sudjelovanja u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju djece od njihove četvrte godine do početka obveznog obrazovanja u Hrvatskoj je niska, a znatno je niža za skupine u nepovoljnom položaju.¹³² Mreža usluga ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja djece je nedovoljno razvijena, nedostaje prostornih kapaciteta, a velike su regionalne razlike u dostupnosti ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.

151. U 2022. godini donesena je izmjena i dopuna Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju kojima je uspostavljena nacionalna mreža ustanova za rani i predškolski odgoj i obrazovanje te je uveden elektronički sustav za upis u rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Prema ovim izmjenama općine imaju obvezu osigurati mjesta u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja godinu

130 Mreža Cjeloživotno učenje za sve, Priopćenje: Osvrt na Eksperimentalni program cjelodnevne škole, travanj 2023., dostupno na: <https://www.obrazovanjezasve.hr/cjelodnevna-skola/>

131 Europska komisija, Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2022 – Hrvatska, studeni 2022., dostupno na: <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2022/hr/country-reports/croatia.html>

132 Europska Komisija, Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2022 – Hrvatska, studeni 2022., dostupno na: <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2022/hr/country-reports/croatia.html>

dana prije upisa u školu. Potvrda o završetku jedne godine obavezna je za upis u osnovnu školu.¹³³

152. I u 2022. godini problem za dostupnost i kvalitetu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja je nedostatak odgojitelja u sustavu¹³⁴, a kao glavni razlozi ovog manjka navode se niske naknade za rad, odljev stručnog kadra i niske upisne kvote na sveučilištima. Veća ulaganja u kadrove i prostore ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, odgojitelji su zahtijevali i na prosvjedu u listopadu 2022. godine.¹³⁵

153. Organizacije civilnog društva koje štite i promiču prava djece kontinuirano upozoravaju na nedostatak odgojitelja i stručnih suradnika u vrtićima, te da s djecom rade i osobe koje nisu osposobljene za rad s djecom predškolske dobi ili odgojitelji koji rade veliki broj prekovremenih sati. Velik broj vrtića u Hrvatskoj nema zaposlenog niti jednog stručnog suradnika ili je on zaposlen u vrlo skraćenom radnom vremenu (npr. dva sata tjedno). Obavezna stručna usavršavanja nisu zadovoljavajuće osigurana.

154. Značajna neujednačenost u dostupnosti i kvaliteti ranog i predškolskog odgoja dodatno se negativno odražava na djecu u riziku – djecu nezaposlenih roditelja (posebice jednoroditeljske obitelji), djecu u riziku od siromaštva, djecu romske nacionalne manjine, djecu koja odrastaju u slabije razvijenim područjima i djecu s teškoćama u razvoju.¹³⁶ Iako su najavljene mjere za podizanje kvalitete i dostu-

133 Ibid.

134 Ibid.

135 [Jutarnji.hr](https://www.jutarnji.hr), Prosvjed odgojitelja na Trgu: 'Bez nas nema vrtića!', listopad 2022., dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/prosvjed-odgojitelja-na-trgu-bez-nas-nema-vrtica-hrabri-tata-vi-ste-za-mene-obitelj-ponos-hrvatske-15265396>

136 Europska Komisija, Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2022. – Hrvatska, studeni 2022., dostupno na: <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2022/hr/country-reports/croatia.html>

pnosti u sklopu Nacionalnog plana oporavka i otpornosti 2021.-2026.¹³⁷, provedba tih mjera još nije jasno vidljiva.

155. I dalje nema dostupnih procjena obuhvaćenosti djece s teškoćama u razvoju ranim i predškolskim odgojem, niti postoji praćenje inkluzivnosti ili kvalitete usluga za njih. Ne postoji sustavno praćenje podataka o obuhvaćenosti programima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja djece romske nacionalne manjine niti djece u riziku od siromaštva.¹³⁸ Nejednakosti u ranom i predškolskom obrazovanju dodatno su naglašene zbog neujednačenih kriterija upisa i neujednačenosti sufinanciranja sudjelovanja i nepoštivanja pedagoških standarda.¹³⁹

156. Krajem 2022. godine Vlada je donijela odluku o financiranju jednog obroka dnevno svim učenicima u svim osnovnim školama¹⁴⁰, što je predlagala i zagovarala inicijativa 'Pravo svakog djeteta na školski obrok'. Ova odluka je pozitivan korak naprijed u ostvarivanju jednakosti i dostupnosti obrazovanja, naročito za djecu i obitelji slabijeg socioekonomskeg statusa.

157. Pristup kvalitetnom obrazovanju u Hrvatskoj i dalje je otežan djeci korisnicima zajamčene minimalne naknade, jer nisu u mogućnosti podmiriti 'skriveni' troškove vezane uz obrazovanje, zbog nedostupnosti i nepriušivosti produženog boravka u školi, te nedostupnosti i nepriušivosti

137 Vlada Republike Hrvatske, Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021.-2026., dostupno na: <https://planoporavka.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Plan%20oporavka%20i%20otpornosti%2C%20srpanj%202021..pdf?vel=13435491>

138 UNICEF, Dubinska analiza stanja i podloga za razvoj Nacionalnog akcijskog plana za provedbu Europskog jamstva za djecu u Hrvatskoj, siječanj 2021., dostupno na: <https://www.unicef.org/croatia/media/10146/file/Dubinska%20analiza%20stanja%20.pdf>

139 Mreža cjeloživotno učenje za sve, Obrazovne nejednakosti u Hrvatskoj: Izazovi i potrebe iz perspektive dionika sustava obrazovanja, 2022. godine, dostupno na: https://fso.hr/wp-content/uploads/2022/05/Obrazovne-nejednakosti_online.hr-F.pdf

140 Narodne novine, Odluka o kriterijima i načinu financiranja, odnosno sufinanciranja troškova prehrane za učenike osnovnih škola za drugo polugodište školske godine 2022./2023, prosinac 2022., dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2022_12_156_2531.html

prijevoza¹⁴¹. Djeca Romi se dodatno sureću i s preprekama nedostupnosti različitih oblika podrške i dalje značajnom zastupljenosti segregiranih razreda¹⁴². Također nedostaje podrške za djecu izbjeglice¹⁴³, a škole ne dobivaju dovoljnu potporu sustava za stvaranje interkulturalnog okruženja¹⁴⁴.

158. Građanski odgoj i obrazovanje u osnovnim i srednjim školama i dalje je samo jedna od šest međupredmetnih tema. Samo u nekim školama se dodatno provodi i kao izvannastavna aktivnost. Provođenjem građanskog odgoja samo kao međupredmetne teme ne osigurava se dovoljno vremena i fokusa u nastavnom programu za kvalitetan razvoj građanske kompetencije učenika.

159. Povećao se broj gradova i županija koje su u školskoj godini 2022./2023. koji su, kao odgovor na manjkavosti provedbe građanskog odgoja samo kao međupredmetne teme, građanski odgoj i obrazovanje uveli kao izvannastavnu aktivnost. Građanski odgoj i obrazovanje uveli su gradovi Zagreb, Pula te Primorsko-goranska županija.¹⁴⁵

160. Istraživanje GOOD Inicijative o provedbi međupredmetne teme Građanskog odgoja i obrazovanja u osnovnim i srednjim školama pokazuje da je provedba, iz perspektive provoditelja manjkava, neusklađena te da nedostaje sustav koordinacije provedbe međupredmetnih tema na razini škola. Učitelji također ističu da je njihova inicijalna

141 UNICEF, Podloga za izradu Nacionalnog akcijskog plana za provedbu Europskog jamstva za djecu u Hrvatskoj, pregled ključnih nalaza i preporuka, dostupno na: <https://www.unicef.org/croatia/izvjesca/dubinska-analiza-za-eu-jamstvo-za-svako-dijete-hrvatska>

142 Vidi poglavlje Prava Nacionalnih manjina

143 Vidi poglavlje Prava izbjeglica

144 UNICEF, Podloga za izradu Nacionalnog akcijskog plana za provedbu Europskog jamstva za djecu u Hrvatskoj, pregled ključnih nalaza i preporuka, dostupno na: <https://www.unicef.org/croatia/izvjesca/dubinska-analiza-za-eu-jamstvo-za-svako-dijete-hrvatska>

145 Europska komisija, Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2022. – Hrvatska, studeni 2022., dostupno na: <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2022/hr/country-reports/croatia.html>

edukacija bila manjkava i u pogledu metodike provedbe međupredmetnih sadržaja, ali i u sadržajnom aspektu građanskog odgoja i obrazovanja. Istraživanje ukazuje da građanski odgoj i obrazovanje zbog svoje sadržajne i izvedbene eklektičnosti predstavlja izazov za implementaciju te iako ovako koncipiran kao međupredmetna tema ima svojih pozitivnih strana, u konačnici prevladavaju manjkavosti.

161. Niti u 2022. nije provedena sustavna evaluacija iz koje bi se moglo zaključiti o učincima provođenja Građanskog odgoja i obrazovanja kao međupredmetne teme i eventualnim potrebama za poboljšanje provedbe i kurikuluma, što je ujedno i jedna od preporuka¹⁴⁶ Europske komisije za borbu protiv rasizma i netolerancije (ECRI) Nacionalnom centru za vanjsko vrednovanje obrazovanja.

162. I dalje nedostaje sustavno stručno usavršavanje nastavnika za poučavanje građanskog odgoja i obrazovanja i obrazovanje o ljudskim pravima i demokratizaciji. Niti u 2022. nije implementirana preporuka ECRI-ja¹⁴⁷ Hrvatskoj da osigura obrazovnim radnicima sveobuhvatno i dosljedno početno te kontinuirano daljnje usavršavanje za usvajanje vještina potrebnih za poučavanje ljudskih prava.

163. U 2022. godini dovršen je i upućen na javno savjetovanje nacrt Nacionalnog plana za razvoj sustava obrazovanja, kao i pripadajući Akcijski plan za provedbu Nacionalnog plana. Ovim dokumentom određen je nastavak obrazovne reforme i uključen je niz ciljeva poboljšanja kvalitete

¹⁴⁶ European Commission against Racism and Intolerance, ECRI conclusions on the implementation of the recommendations in respect of Croatia subject to interim follow-up, ožujak 2021, dostupno na: <https://rm.coe.int/ecri-conclusions-on-the-implementation-of-the-recommendations-in-respe/1680a277b2>

¹⁴⁷ Ibid.

i dostupnosti obrazovanja.¹⁴⁸ Nažalost, ovaj najvažniji dokument za razvoj obrazovanja ne doprinosi razvijanju socijalnih i građanskih kompetencija učenika te propušta prepoznati građanski odgoj i obrazovanje kao nužnu potrebu za razvoj aktivnih sudionika u suvremenom društvu. Nacionalnim planom također nije planirana dovoljna podrška nastavnicima u usavršavanju kako bi mogli kvalitetno podržati razvoj građanskih kompetencija kod učenika.

164.

U 2022. godini nije bilo promjene oko kurikuluma među-predmetne teme Zdravlje za osnovne i srednje škole¹⁴⁹ koji na neadekvatan i zastarjeli način obrađuje temu seksualnosti i reproduktivnog zdravlja te se niti u jednom dijelu ne spominju rodni stereotipi, rodna ravnopravnost, rodno-uvjetovano nasilje, LGBTIQ osobe i pitanja uvažavanja različitosti i tolerancije prema različitim seksualnim/rodnim identitetima.¹⁵⁰

165.

Na potrebu uvođenja obveznog zdravstvenog odgoja u škole kontinuirano upozorava i Pravobraniteljica za djecu, koja u 2022. godini navodi su prijave za spolno uznemiravanje i neprimjereno ponašanje iz područja spolnosti, najčešće dječaka prema djevojčicama, u porastu, što potvrđuje potrebu uvođenja obveznog zdravstvenog odgoja u škole¹⁵¹.

148 [Tportal.hr](https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/nacionalni-plan-razvoja-sustava-obrazovanja-do-2027-u-javnoj-raspravi), Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja do 2027. u javnoj raspravi, listopad 2022., dostupno na: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/nacionalni-plan-razvoja-sustava-obrazovanja-do-2027-u-javnoj-raspravi-20221021>

149 Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Odluka o o donošenju kurikuluma za međupredmetnu temu zdravlje za osnovne škole i srednje škole u Republici Hrvatskoj (NN 10/2019), siječanj 2019., dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_212.html

150 [Voxfeminae.net](https://voxfeminae.net), CESI: Novi kurikulum zdravstvenog odgoja svodi seksualnost na reprodukciju, veljača 2019., dostupno na: <https://voxfeminae.net/vijesti/cesi-novi-kurikulum-zdravstvenog-odgoja-svodi-seksualnost-na-reprodukciju>

151 Pravobraniteljica za djecu, Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2022. godinu, ožujak 2023., dostupno na: <https://dijete.hr/hr/izvjesca/izvjesca-o-radu-pravobranitelja-za-djecu/>

166. Grad Rijeka u 2022. godini nastavlja s planom uvođenja Zdravstvenog odgoja i obrazovanje kao izvannastavne aktivnosti za učenike 5. – 8. razreda osnovne škole, kojom žele sustavno učiti o svim pitanjima vezanim za zdravlje, pa tako i temama seksualnog zdravlja, spolnosti i rodne ravnopravnosti. Potreba za uvođenjem izvannastavne aktivnosti dolazi kao odgovor na nedostatke u provedbi kurikuluma međupredmetne teme Zdravlje.¹⁵²

167. Stopa stjecanja visokog obrazovanja je niska u odnosu na prosjek Europske unije i postoje rodne razlike i jaz između urbanog i ruralnog. Stopa zaposlenosti osoba koje su nedavno diplomirale je niska, pogotovo za žene. Stopa sudjelovanja u sustavu obrazovanja odraslih i dalje je niža od prosjeka EU-a.¹⁵³

¹⁵² [Novilist.hr](https://www.novilist.hr/rijeka-regija/rijeka-nakon-gradanskog-uvodi-u-skole-i-zdravstveni-odgoj), Rijeka nakon građanskog uvodi u škole i – zdravstveni odgoj. Evo svih dosad poznatih detalja, listopad 2022., dostupno na: <https://www.novilist.hr/rijeka-regija/rijeka-nakon-gradanskog-uvodi-u-skole-i-zdravstveni-odgoj-evo-svih-dosad-poznatih-detolja/>

¹⁵³ Europska komisija, Pregled obrazovanja i osposobljavanja za 2022. – Hrvatska, studeni 2022., dostupno na: <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2022/hr/country-reports/croatia.html>

RANJIVE SKUPINE:

Prava žena

- 168.** Iako su se i u 2022. godini nastavili isti problemi kao i prethodnih godina, u javnom prostoru vezano za ravnopravnost spolova najzastupljenija je bila problematika femicida, nejednakosti na tržištu rada, spolnog uznemiravanja, seksizma i diskriminatornog ponašanja, ali i problematika vezana uz položaj i prava migrantkinja, posebice u svjetlu rata u Ukrajini.
- 169.** Prema EIGE-ovom Indeksu rodne ravnopravnosti za 2022.,¹⁵⁴ Hrvatska je ostvarila manji pomak u području rodne ravnopravnosti, no sa 60,7 bodova i dalje se nalazi na 19. mjestu na ljestvici zemalja EU.¹⁵⁵ Najviše prostora za poboljšanje na području rodne nejednakosti ima u domeni znanja (53,4 boda) u kojemu je Hrvatska kontinuirano na začelju u EU, odnosno na 25. mjestu među svim državama članicama.
- 170.** Trenutno stanje po pitanju participacije žena u tijelima političkog odlučivanja u RH još uvijek je daleko od željenog cilja relativne spolne uravnoteženosti. Na kraju 2022. godine u Hrvatskom saboru je 32% žena, u Vladi RH je 24% žena, a među zastupnicima iz RH u Europskom parlamentu je 33% žena.¹⁵⁶ Prema rezultatima lokalnih izbora 2021., na razini lokalne i područne (regionalne) samouprave u svim

¹⁵⁴ European Institute for Gender Equality, 2022 Gender Equality Index, dostupno na: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2022/country/HR>

¹⁵⁵ Ibid.

¹⁵⁶ Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2022., dostupno na: https://www.prs.hr/application/uploads/Izvješće_o_radu_PRS_u_2022_cjelo.pdf

političkim tijelima JLP(R)s je 27% žena (predstavnička tijela – 29% žena, izvršna tijela – 11% žena).

171.

Unatoč donošenju Nacionalnog plana za ravnopravnost spolova i pripadajućeg Akcijskog plana u ožujku 2023., organizacije koje se bave ženskim pravima naglašavaju da dugoočekivani dokument nije donio adekvatnu razinu kvalitete predloženih mjera koje bi osigurale provedbu rodno osviještene politike u Republici Hrvatskoj. Kao glavnu zamjerku ističu nedostatak relevantnih područja kao što su aktualno pitanje zelenih i održivih politika, područje ravnopravnosti spolova u situacijama krize i ratova i ulogom žena u mirovnim procesima što je jedna od važnijih tema posljednje dvije godine, kao i zasebnog područja zaštite reproduktivnih prava žena koja su ugrožena zbog jačanja konzervativnih političkih stranaka i konzervativnih pokreta koji zagovaraju zabranu pobačaja i ograničavaju slobodu žena u javnom i privatnom životu.

Rodno uvjetovano nasilje i nasilje u obitelji

172.

Hrvatska je u 2022. godini bila na trećem mjestu u Europskoj uniji po broju femicida na broj stanovnika, što ne uključuje i pokušaje ubojstava žena, te se iz toga vidi pogoršanje u prevalenciji nasilja, njegovoj brutalnosti, ali i nedovoljnog odgovora sustava da zaštiti žrtve i sankcionira nasilnike.¹⁵⁷ Unatoč ovakvim statistikama, Kazneni zakon i dalje ne prepoznaje femicid kao posebno kazneno djelo.

157 [Vecernji.hr](https://www.vecernji.hr), Femicid ne poznaje niti jedan zakon u regiji: Hrvatska treća u EU po broju ubojstava žena, siječanj 2023., dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/femicid-ne-poznaje-niti-jedan-zakon-u-regiji-hrvatska-treca-u-eu-po-broju-ubojstava-zena-1650547>

173.

Krajem 2022. godine doneseni su Nacionalni plan za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027.¹⁵⁸ i Akcijski plan za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2024.¹⁵⁹ Ovo je prvi takav dokument koji se isključivo bavi problematikom seksualnog nasilja, no i dalje ostaje otvoreno pitanje njegove provedbe i evaluacije provedbe. Organizacije koje se bave zaštitom prava žena navode kako je problematično što se područje rodno uvjetovanog nasilja adresira segmentirano, kroz različite međusobno nedovoljno povezane i usklađene strateške dokumente. Iako su seksualno nasilje i uznemiravanje nedvojbeno oblici nasilja prema ženama, ostaje upitno zašto su izdvojeni u poseban strateški dokument umjesto da se pristupilo izradi jedinstvenog sveobuhvatnog strateškog dokumenta za borbu protiv svih oblika nasilja nad ženama.

174.

U postupku je izmjena Protokola o postupanju u slučaju seksualnog nasilja budući da je od donošenja Protokola došlo do znatnih izmjena u zakonskim odredbama, a krajnji rezultati biti će vidljivi u 2023. godini. U 2022. godini pri Ministarstvu pravosuđa i uprave pokrenuta je Radna skupina s ciljem unapređenja i izmjena zakonodavnog okvira vezanog uz problematiku nasilja nad ženama. Radna skupina bavi se izmjenama više propisa, kao što su izmjena Zakona o kaznenom postupku, Kaznenog zakona, Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, Zakona o sudovima, Pravilnika o načinu izvršavanja mjera opreza i Pravilnika o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve.

158 Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, Nacionalni plan za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2027., prosinac 2022., dostupno na: https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Dokumenti/NACIONALNI%20PLAN%20ZA%20SUZBIJANJE%20SEKSUALNOG%20NASILJA%20I%20SEKSUALNOG%20UZNEMIRAVANJA%20do%202027.g_final.pdf

159 Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, prosinac 2022., Akcijski plan za suzbijanje seksualnog nasilja i seksualnog uznemiravanja za razdoblje do 2024., dostupno na: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Dokumenti/AKCIJSKI%20PLAN%20ZA%20SUZBIJANJE%20SEKSUALNOG%20NASILJA%20I%20SEKSUALNOG%20UZNEMIRAVANJA%20DO%202024.%20g.pdf>

- 175.** Što se tiče javnih politika, jedan od osnovnih problema je da javne politike ostaju rodno neutralne, iako nasilje nije rodno neutralno već rodno uvjetovano, a o čemu su organizacije koje se bave ljudskim pravima žena izvještavale tijekom prošle godine GREVIO odbor.¹⁶⁰ Javne politike se često usvajaju sa zakašnjenjem. Tako je primjerice Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2017. do 2022. godine istekla zajedno s krajem 2022. godine dok se na novu politiku ravnopravnosti spolova čekalo sedam godina.
- 176.** Iako postoji Nacionalni tim te županijski timovi za sprečavanje i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelj, potrebno je raditi na njihovu jačem angažmanu, posebice na području nekih županija gdje timovi nisu aktivni. U njihov djelokrug trebalo bi uključivati i ovlast o raspravljanju o svakom individualnom slučaju kako bi mogli koordinirati zajednički i pravovremeni odgovor svih dionika u sustavu.
- 177.** Problemi na koje organizacije kontinuirano ukazuju su vezani uz slučajeve nasilja u obitelji, izricanja mjera zaštite žrtava, posebice u situacijama kada su u obiteljima prisutna maloljetna djeca. Mjere zaštite su često nefunkcionalne, kada se i izreknu često se ne kontroliraju i ne nadziru i same mjere nisu dostatne za zaštitu žrtava. Često se mjere izriču u odnosu na majke, no ne i za djecu, čime se otvaraju mogućnosti zastrašivanja i odmazde žrtava preko djece ili u situacijama kada su djeci određeni susreti s ocem nasilnikom.
- 178.** Organizacije za zaštitu prava žena su kroz iskustva korisnica uočile da se u osobito nepovoljnom položaju nalaze žrtve nasilja koje nije kvalificirano kao kazneno djelo koje se progoni po službenoj dužnosti niti kao prekršaj u kojim situacijama su žrtve upućene podnijeti privatnu tužbu protiv počinitelja. Navedeno, osim što financijski iscrpljuje žrtve, predstavlja i nerazmjerni psihički teret

¹⁶⁰ Organizacije civilnog društva, Zajedničko izvješće u sjeni o provedbi Istanbulske konvencije u Hrvatskoj, veljača 2022., dostupno na: <https://rm.coe.int/joint-shadow-report-croatia-2022/1680a5b42d>

za njih zbog čega nisu sklone podnositi privatne tužbe, s obzirom na to da u tom slučaju moraju osobno dolaziti na rasprave te se neposredno suočavati s počiniteljem.

179. Još jedan od problema na koji ukazuju organizacije su odredbe o tajnosti adresa skloništa za žrtve nasilja s obzirom na to da se ti podaci nalaze u spisu predmeta ili u izvješću koje napiše policija, centar za socijalnu skrb i još dodatno sud prilikom iskaza žrtve pita žrtvu i navodi gdje se nalazi. Takva nesmotrena postupanja i pitanja mogu dovesti do vrlo tragične situacije. Zakonodavac bi trebao raspisati posebne odredbe u svrhu poštivanja tajnosti podataka, a posebno za očuvanje tajnosti skloništa za žrtve nasilja u obitelji.

180. Niti zadnjim izmjenama Zakona o kaznenom postupku¹⁶¹ kriteriji za određivanje istražnog zatvora u slučajevima obiteljskog nasilja u praksi nisu jasni niti ujednačeni što dovodi do toga da žrtve u usporedivim situacijama ostvaruju različit nivo pravne zaštite. Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji potrebno je uskladiti sa zakonskim izmjenama Kaznenog zakona i Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji koje su u međuvremenu stupile na snagu i to u pogledu same definicije nasilja u obitelji, kruga osoba na koje se odnosi Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji i osoba koje se smatraju bliskim osobama i članovima obitelji prema Kaznenom zakonu.

181. Pravo žrtve da ista bude bez nepotrebne odgode obaviještena o ukidanju pritvora ili istražnog zatvora, bijegu okrivljenika i otpuštanju osuđenika s izdržavanja kazne zatvora te mjerama koje su poduzete radi njezine zaštite i pravo da bude obaviještena o svakoj odluci kojom se pravomoćno okončava kazneni postupak i dalje je vezano uz zahtjev žrtve. To je problematično jer žrtve nerijetko nisu uopće svjesne da trebaju dati izričit zahtjev za ostvarenje navedenih prava.

¹⁶¹ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku (NN 80/2022) , dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2022_07_80_1169.html

- 182.** Kao i prethodnih godina, Centri za socijalnu skrb pokazuju nerazumijevanje problematike rodno uvjetovanog nasilja, a upravo oni imaju vrlo važnu ulogu u postupcima razvoda i postupcima vezanim uz određivanje roditeljske skrbi. Također, obiteljski zakon ne propisuje zasebnu proceduru za obitelji u kojima je prisutno obiteljsko nasilje. Zbog toga način na koji će obvezno savjetovanje biti prilagođeno/drugačije provedeno s obzirom na nasilje u obitelji, uvelike ovisi o situaciji unutar obitelji, ali i procjeni stručnog tima Centra.
- 183.** U praksi se nasilje koje nije počinjeno izravno prema djetetu već je počinjeno prema majci često ne prepoznaje kao oblik zlostavljanja djece niti kao kazneno djelo kršenja prava djeteta. Posljedično, gotovo se bezrezervno inzistira na održavanju susreta zlostavljača s djetetom, čak i kad se dijete izričito protivi takvim susretima.

Reproduktivna prava, trudnoća i majčinstvo

- 184.** U 2022. godini organizacije civilnog društva koje se bave reproduktivnim pravima žena ponovno su zabilježile značajan broj pritužbi roditelja na njihova negativna iskustva u rodilištima, a osobito pruženom zdravstvenom skrbi pri porodu. Pored toga, aktualan problem u području reproduktivnog zdravlja je otežana dostupnost prekida trudnoće, na što su tijekom godine ukazala i dva medijski popraćena slučaja¹⁶² za koje se konačni ishodi ispitnih

162 Slučaj M.Č. u KBC Zagreb, [Index.hr](https://www.index.hr/vijesti/clanak/beba-mi-ima-golemi-tumor-umrijet-ce-ili-zivjeti-kao-biljka-ne-daju-mi-da-pobacim/2361526.aspx), 'Beba mi ima golemi tumor, umrijet će ili živjeti kao biljka. Ne daju mi da pobacim', svibanj 2022., dostupno na: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/beba-mi-ima-golemi-tumor-umrijet-ce-ili-zivjeti-kao-biljka-ne-daju-mi-da-pobacim/2361526.aspx>, Slučaj pacijentice M.J. u KBC Osijek, 24sata.hr, Trudnici nisu napravili pobačaj: Bolnica uklonila dokument s izmišljenim člancima Ustava, lipanj 2022., dostupno na: <https://www.24sata.hr/news/trudnici-nisu-napravili-pobacaj-bolnica-uklonila-dokument-s-izmišljenim-clancima-ustava-839760>, oba slučaja opisana su i u Izvješću o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2022., dostupno na: https://www.prs.hr/application/uploads/Izvješće_o_radu_PRS_u_2022_cjelo.pdf

postupaka nadležnih tijela tek očekuju. Organizacije upozoravaju da unatoč nagomilanim sustavnim problema u javnom zdravstvu još uvijek nije donesen Akcijski plan za reproduktivno zdravlje žena koji bi osigurao dostupnu i sigurnu skrb za seksualno i reproduktivno zdravlje svih žena i osoba, koja je prikladna dobi, rodno osjetljiva, orijentirana na osobu i počiva na pravima, etičkim principima te medicini temeljenoj na dokazima.

185.

Kvalitativno istraživanje smjernica za skrb o roditeljima tijekom fiziološkog porođaja¹⁶³ provedeno u 2022. godini pokazalo je da u potpunosti nedostaju nacionalne kliničke smjernice za skrb trudnica i roditelja usprkos postojanju stručnih društava u čijoj je domeni izrada smjernica za dijagnostiku, liječenje i prevenciju kliničkih stanja od posebne važnosti za granu perinatologije u svrhu poboljšanja kvalitete zdravstvene zaštite trudnica, roditelja i djece. Izostanak takvih smjernica ostavlja previše prostora za prakse koje ne počivaju na medicini temeljenoj na dokazima zbog čega je skrb za trudnice i roditelje suboptimalna, a prakse se značajno razlikuju među zdravstvenim ustanovama.

186.

Još uvijek su prisutne prepreke u pristupu prekidu trudnoće. Problem je veliki broj zdravstvenih djelatnika koji koriste institut priziva savjesti zbog čega pojedine zdravstvene ustanove nemaju raspoloživih djelatnika koji bi izvodili taj postupak, iznimno visoke cijene legalno induciranih prekida trudnoće, s obzirom na to da se zdravstveni postupak prekida trudnoće ne pokriva iz sredstava zdravstvenog osiguranja te da su pacijentice koje se odluče na prekid trudnoće nalaze u visokom riziku od stigmatizacije i posljedično diskriminacije zbog svoje odluke da prekinu trudnoću.

163 [Roda.hr](https://www.roda.hr/udruga/projekti/radar/kvalitativno-istrazivanje-smjernica-za-skrb-o-rodiljama-tijekom-fizioloskog-porodaja.html), Kvalitativno istraživanje smjernica za skrb o roditeljima tijekom fiziološkog porođaja, studeni 2022., dostupno na: <https://www.roda.hr/udruga/projekti/radar/kvalitativno-istrazivanje-smjernica-za-skrb-o-rodiljama-tijekom-fizioloskog-porodaja.html>

187. Godinu je obilježio medijski popraćen slučaj trudnice m.č. koja je, nakon što su joj liječnici priopćili da prekid trudnoće neće moći obaviti u Hrvatskoj, bila prisiljena pomoć potražiti u susjednoj Sloveniji.¹⁶⁴ U tom slučaju, pučka pravobraniteljica je osim nedostupnosti zdravstvene zaštite u slučajevima prekida trudnoće utvrdila i niz propusta u informiranju, počevši od neinformiranja o proceduri podnošenja zahtjeva za prekid trudnoće po isteku 10 tjedana od začeća, preko neinformiranja o ustanovi gdje može izvršiti postupak, do neinformiranja o pravima i postupcima za ostvarivanje prava iz zdravstvenog osiguranja.¹⁶⁵

188. U gore navedenom slučaju Posebne procedure Ujedinjenih naroda za ljudska prava uputile su komunikaciju Vladi Republike Hrvatske u studenom 2022. na što je Vlada krajem siječnja ove godine odgovorila da je prekid trudnoće nakon 22. tjedna ipak moguć u Hrvatskoj i da ih je bilo 46 u razdoblju od tri godine.¹⁶⁶ Unatoč tome, nije jasno zašto m.č. nije ostvarila to pravo te zašto nisu poduzeti koraci za donošenje novog zakona. Naime, još 2017. godine je Ustavni sud RH Rješenjem u-I-60/1991 Hrvatskom saboru naložio da u roku od dvije godine donese novi zakon kojim se regulira pravo žene na slobodno odlučivanje o rađanju djece i prekidu trudnoće.¹⁶⁷

189. I dalje je prisutan problem nedostupnosti ginekološke skrbi zbog premalog broja ginekoloških ordinacija koje

164 Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2022., dostupno na: https://www.prs.hr/application/uploads/Izvješće_o_radu_PRS_u_2022_cjelo.pdf

165 Izvješće pučke pravobraniteljice za 2022., ožujak 2023., dostupno na: <https://www.ombudsman.hr/hr/download/izvjesce-pucke-pravobraniteljice-za-2022-godinu/?wpdm=15489&refresh=6436a4b-7c93c91681302711>

166 [Novolist.hr](https://www.novolist.hr/novosti/hrvatska/evo-sto-je-vlada-odgovorila-un-u-o-slucaju-mirele-cavajde-zasto-onda-mirela-nije-imala-pravo-na-taj-postupak/?meta_refresh=true), Evo što je Vlada odgovorila UN-u o slučaju Mirele Čavajde: 'Zašto onda Mirela nije imala pravo na taj postupak?', ožujak 2023., dostupno na: https://www.novolist.hr/novosti/hrvatska/evo-sto-je-vlada-odgovorila-un-u-o-slucaju-mirele-cavajde-zasto-onda-mirela-nije-imala-pravo-na-taj-postupak/?meta_refresh=true

167 Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, Izvješće o radu Pravobraniteljice za 2022., dostupno na: https://www.prs.hr/application/uploads/Izvješće_o_radu_PRS_u_2022_cjelo.pdf

imaju ugovor s Hrvatskim zavodom za zdravstveno osiguranje u odnosu na broj korisnica. Privatne ordinacije su izvan platežne moći većine građanki za redovne godišnje preglede što ugrožava reproduktivno zdravlje žena. U nekim gradovima i dalje nedostaju ginekološki timovi, zbog čega dio građanki uopće nema pristup ginekološkoj skrbi. Organizacije ističu da su česte i pritužbe pacijentica o nezakonitom naplaćivanju ginekoloških pregleda kod primarnih ginekologa obveznicama zdravstvenog osiguranja. Iz pritužbi je vidljivo da se radi o naplaćivanju briseva, ultrazvuka, ginekoloških pregleda, otvaranja trudničkih knjižica itd.

190.

Vezano za medicinski pomognutu oplodnju organizacije upozoravaju kako su još uvijek neriješena pitanja pristupa postupcima građankama koje nemaju dijagnozu nepolodnosti niti imaju partnera kao i istospolnim parovima. Jednako tako, građankama i parovima kojima su za liječenje neplodnosti potrebni postupci medicinski potpomognute oplodnje uz donirane jajne stanice ili sjemene stanice te zametke, a na koje sukladno Zakonu o medicinski potpomognutoj oplodnji imaju pravo na teret HZZO-a, takvo liječenje u Hrvatskoj nije dostupno jer nije uspostavljena banka spolnih stanica za ovu vrstu liječenja.

191.

U 2022. godini izrađen je prvi Pregled sudske prakse i mehanizama zaštite reproduktivnih prava žena u RH za razdoblje od 2016. do 2020. godine koji je pokazao svu neučinkovitost pravne zaštite građanki glede njihovog reproduktivnog zdravlja. Postupci su se uglavnom pokretali zbog pogrešnog ili neadekvatnog liječenja tijekom ginekoloških zahvata, od kojih se većina odnosila na porođaj, i to samo ako se su nastale ozbiljne posljedice poput smrti ili invaliditeta djeteta, smrti pacijentice ili teških povreda i narušenja zdravlja. Iako to nisu jedina prava u području reproduktivnih prava, druge vrste povreda (npr. nepoštivanje prava na informiran i slobodan pristanak ili prava na povjerljivost ili prava na izbor, medicinski neopravdane

procedure, neprofesionalno ponašanje) nisu bile predmet sudskih razmatranja.¹⁶⁸

- 192.** Hrvatska je i dalje među državama članicama EU u kojoj muškarci (očevi) najmanje koriste roditeljske i roditeljske potpore. Kako navodi pravobraniteljica, očevi ne koriste u dovoljnoj mjeri pravo na roditeljski dopust, odnosno prenose znatan dio svojeg prava na majke, pa je tako ravnoteža između poslovnog i privatnog života i dalje veliki problem za mnoge roditelje koji imaju obvezu skrbi prema djeci, što ima negativan učinak na zaposlenost žena, a u nekim slučajevima i njihovo potpuno isključivanje s tržišta rada.¹⁶⁹

Žene na tržištu rada

- 193.** Iako je u određenim segmentima područja rada vidljiv pozitivan pomak, prema indeksu ravnopravnosti spolova Europskog instituta za ravnopravnost spolova, kojim se mjeri napredak zemalja u tom društvenom segmentu, RH s indeksom 69,7 u području rada u 2022., nije ostvarila napredak u odnosu na 2021., kada je indeks iznosio 70,1.¹⁷⁰
- 194.** U odnosu na 2021., bilježi se porast osoba zaposlenih na određeno vrijeme, a žene su izložnije neizvjesnosti na tržištu rada. Osobito je problematičan položaj trudnica s ugovorom o radu na određeno vrijeme jer je dokazivanje neproduženja ugovora zbog trudnoće za žrtve diskriminacije vrlo komplicirano te su često u lošijoj procesnoj

¹⁶⁸ Roda.hr, Pregled sudske prakse i drugih mehanizama zaštite reproduktivnih prava žena u Republici Hrvatskoj, studeni 2022., dostupno na poveznici: <https://www.roda.hr/udruga/projekti/radar/izraden-prvi-pregled-sudske-prakse-i-mehanizama-zastite-reproduktivnih-prava-zena-u-rh.html>

¹⁶⁹ Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2022., dostupno na: https://www.prs.hr/application/uploads/Izvješće_o_radu_PRS_u_2022_cjelo.pdf

¹⁷⁰ European Institute for Gender Equality, 2022 Gender Equality Index, dostupno na: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2022/country/HR>

poziciji i nemaju na dispoziciji dokaze kojima mogu potkrijepiti svoje navode.¹⁷¹

195. Znatno manja zastupljenost žena na pozicijama odlučivanja kontinuirano je prisutna već niz godina, a u Hrvatskoj još uvijek ne postoje odgovarajuće mjere i propisi koje bi na učinkovit način poticale participaciju žena na pozicijama ekonomskog odlučivanja. Prema podacima HANFA udio žena u upravama dioničkih društava čije su dionice bile uvrštene na Zagrebačkoj burzi, iznosio je 16,67%, dok je udio žena u nadzornim odborima navedenih društava iznosio 25,78%. U usporedbi s podacima iz 2021., radi se o stagnaciji u odnosu na uprave dioničkih društava te povećanju od otprilike 2,8% u odnosu na udio žena u nadzornim odborima navedenih društava.¹⁷²

196. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova navodi da na temelju podataka DZS-a rodni jaz u plaćama iznosi 6,9%, a rodni jaz u mirovinama iznosi 20,4% što govori u prilog tvrdnji da je problem nejednakosti plaća i mirovina i dalje prisutan u Hrvatskoj.

197. I dalje ne postoji adekvatna politika za zapošljavanje žena žrtava nasilja. Žene srednjih godina s maloljetnom djecom koje često dug niz godina ili čak nikada nisu radile (jer im nasilnik to nije dopuštao ili zbog psihosocijalnih posljedica doživljenog nasilja i traume) vrlo se teško integriraju na tržište rada. Iako postoje određene poticajne mjere za zapošljavanje žena žrtava nasilja u sklopu mjera Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, organizacije civilnog društva ukazuju da su one u praksi nefunkcionalne i iznimno malo korištene.

171 Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2022., dostupno na: https://www.prs.hr/application/uploads/Izvješće_o_radu_PRS_u_2022_cjelo.pdf

172 Ibid.

Prava djece

- 198.** U drugoj polovici 2022. godine donesen je Nacionalni plan za prava djece za razdoblje od 2022. do 2026. godine¹⁷³ kao i pripadajući Akcijski plan¹⁷⁴ za razdoblje od 2022. do 2024. godine, no organizacije civilnog društva koje štite i promiču prava djece upozoravaju da u 2022. nije došlo do vidljivih promjena u području prava djece pod utjecajem ovih novodonesenih politika.
- 199.** Organizacije civilnog društva koje štite i promiču prava djece navode da nedostaju podaci o ishodima provedenih mjera iz Nacionalne strategije za prava djece 2014. – 2020. Provođenje nacionalnih javnih politika za prava djece trebalo bi sustavno pratiti Vijeće za djecu. Iako su napravljeni određeni pomaci u pogledu učestalosti sastajanja i rasprava između članova Vijeća, organizacije civilnog društva koje štite i promiču prava djece upozoravaju kako glavna zadaća ovog tijela – neovisno praćenje provedbe Konvencije o pravima djeteta u Republici Hrvatskoj – i dalje ostaje neostvarena¹⁷⁵.

173 Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, Nacionalni plan za prava djece za razdoblje od 2022. do 2026. Godine, travanj 2022., dostupno na: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Dokumenti/Nacionalni%20plan%20za%20prava%20djece%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20za%20razdoblje%20od%202022.%20do%202026.%20godine.pdf>

174 Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, AKCIJSKI PLAN ZA PRAVA DJECE U REPUBLICI HRVATSKOJ ZA RAZDOBLJE OD 2022. DO 2024. GODINE, travanj 2022. dostupno na: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Dokumenti/Akcijski%20plan%20za%20prava%20djece%20u%20RH%20za%20razdoblje%20od%202022.%20do%202024.%20godine.pdf>.

175 Coordination of Associations for Children, Alternative Report on the implementation of the Convention on the Rights of the Child and the Recommendations of the UN Committee for the Rights of the Child in the Republic of Croatia 2014-2018 (2020), dostupno na: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2F5-6&Lang=en

200.

UN-ov Odbor za prava djeteta je u lipnju 2022. godine izdao nove preporuke¹⁷⁶ za unapređenje prava djece u Hrvatskoj, te je izrazio zabrinutost za diskriminaciju djece pripadnika manjinskih skupina te djecu s teškoćama, migrante, izbjeglice i djecu tražitelje azila, i LGBTIQ djece, posebice vezano uz obrazovanje i zdravstvenu zaštitu. Kao područja zabrinutosti Odbor je istaknuo i spori napredak u procesu deinstitucionalizacije i procesu transformacije u posljednjih 10 godina, kao i zaštitu od nasilja i zlostavljanja i podršku žrtvama, osobito žrtvama seksualnog nasilja, te pravosuđe prilagođeno djeci. Odbor je preporučio i da se ojača skrb za djecu s teškoćama u razvoju, te da im se osigura pristup zdravstvenim uslugama i uključivom odgoju i obrazovanju.

201.

Uključenost u programe ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja i dalje je nedovoljna, kapaciteti dječjih vrtića su i dalje nedostadni, kako u prostoru tako i u ljudstvu, a i dalje su prisutne velike regionalne razlike. I dalje nema mjesta za svako dijete u vrtiću. Sudjelovanje djece u predškolskom obrazovanju (od 3. godine do dobi uključivanja u obvezno osnovnoškolsko obrazovanje) u Hrvatskoj je značajno manje od prosjeka EU, a posebno za ranjive skupine¹⁷⁷.

202.

I dalje posebice zbrinjava da je 18,6% djece i mladih mlađih od 18 godina u Hrvatskoj u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti¹⁷⁸. Gotovo 14 tisuća djece korisnici su zajamčene minimalne naknade i čak 245 tisuća djece koristi dječji doplatk.¹⁷⁹ Djeca koja žive u uvjetima siro-

¹⁷⁶ UN, Committee on the Rights of the Child Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Croatia, dostupno na: <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPrICAqhKb7yhsp7zGar7ID0FuXla4BEx9U7R-NJDXvowlo7%2F22sBKgyInpRWDYjeW0xLfc2evIWBQk6x%2F-F4lWsrE5rMWP0Rb%2BWR3QzTXc8uxKk5%2BBXYvfThpd>

¹⁷⁷ Vidi poglavlje Pravo na obrazovanje

¹⁷⁸ Eurostat, At risk of poverty or social exclusion in Croatia, 2021, dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/visualisations>

¹⁷⁹ Vidi poglavlje Pravo na adekvatni životni standard

maštva značajno su depriviranija i u nejednakom položaju u odnosu na brojne indikatore dobrobiti.¹⁸⁰

- 203.** Organizacije civilnog društva koje štite i promiču prava djece ukazuju na potrebu daljnjeg ulaganja napora u informiranje i senzibilizaciju stručne i opće javnosti o dječjim pravima i njihovoj zaštiti, posebice za djecu i mlade koji odrastaju u nepovoljnim okolnostima.
- 204.** Nestalno i jednokratno projektno financiranje usluga za djecu koje pružaju organizacije civilnog društva negativno utječe na dostupnost i održivost tih usluga, a kojih često i nedostaje, pogotovo u slabije razvijenim, ruralnim i slabije prometno povezanim područjima.
- 205.** Mreža udruga za zaštitu prava djece upozorava da je stanje prava djece s razvojnim rizicima i teškoćama i njihovih roditelja i dalje zabrinjavajuće. Hrvatska i dalje nema uspostavljen kvalitetan sustav rane intervencije, ne postoji integrirani pristup i objedinjeno mjesto pristupa uslugama. Dostupnost usluge rane intervencije nije dovoljna, nedostaje stručnjaka i edukacija za stručnjake, a podrška djetetu i obitelji često nije pravovremena ni sveobuhvatna. Time je ugroženo pravo djeteta na ostvarenje svojih punih potencijala.¹⁸¹ Većina programa rane intervencije grupirana je u urbanim sredinama, odnosno na širem području Zagreba i drugih velikih gradova. Nedovoljan je broj dostupnih usluga u ruralnim, udaljenim i otočnim područjima, kao i u manjinskim zajednicama, a posebice romskim zajednicama.
- 206.** Organizacije civilnog društva koje štite i promiču prava djece upozoravaju da je alternativna skrb za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi i dalje nezadovoljavajuća, a mnoga djeca se predugo zadržavaju u institucionalnim

180 Olja Družić Ljubotina, Tatjana Dragičević. 'Siromaštvo djece – posljedice i zaštitni činitelji.' *Pravnik* 56, br. 108 (2022): 102-140, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/284143>

181 Zaključci Šestog hrvatskog simpozija o ranoj intervenciji u djetinjstvu 'Razumjeti i podržati obitelj djeteta s razvojnim rizicima i teškoćama', 9. – 11. lipnja 2022., Zagreb

obicima smještaja, posebice djeca od rođenja do treće godine života.

- 207.** Prema informacijama kojima raspolaže Mreža udruga za zaštitu prava djece, ustanove socijalne skrbi koje na smještaju imaju djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi su popunjene do svojih maksimalnih kapaciteta te je stručnjacima u slučaju potreba za žurnim smještajem djece vrlo teško naći odgovarajući smještaj. Navedeno je u neskladu s planovima transformacije ustanova i razvoja izvaninstitucionalnih oblika skrbi za djecu i mlade te usmjerenosti prema prevenciji institucionalizacije.
- 208.** Pravobraniteljica za djecu uputila je institucijama preporuke vezano uz izmjene propisa i procedure za zaštitu djece u postupcima posvojenja i djece posvojene u državama koje nisu potpisnice Haške konvencije, što je potaknuto uhićenjem hrvatskih državljana u Zambiji i povezano s međudržavnim posvojenjem djece iz DR Kongo¹⁸². U javnosti su se pojavile objave na društvenim mrežama i komentari u javnom prostoru koji su već posvojenju djecu i njihove obitelji izložili negativnim reakcijama okoline i mogućoj traumatizaciji¹⁸³.
- 209.** Mreža udruga za zaštitu prava djece upozorava da skrb za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi odnosno potreba za udomiteljstvom za djecu raste, a da se broj udomitelja smanjuje. U nekim dijelovima Hrvatske broj udomitelja se prepolovio, a udomitelji navode da im često nedostaje kvalitetna i kontinuirana podrška. I dalje je prisutan problem starosti udomitelja – udomitelji su uglavnom starije životne dobi.
- 210.** Skrb za djecu i mlade s poremećajima u ponašanju također je nedostatna. Prema informacijama Mreže udruga za za-

182 Priopćenje pravobraniteljice za djecu vezano uz međudržavno posvojenja, dostupno na: <https://dijete.hr/hr/priopcenje-pravobraniteljice-za-djecu-vezano-uz-medudrzavna-posvojenja/>

183 Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2022., ožujak 2023., dostupno na: <https://dijete.hr/docs/Izvješće%20o%20radu%20pravobraniteljice%20za%20djecu%20za%202022.%20godinu.pdf>

štitu prava djece, velik broj djece i mladih s poremećajima u ponašanju, kojima je potrebna alternativna skrb, nalazi se na listama čekanja.

- 211.** Mreža udruga za zaštitu prava djece upozorava da su djeca i obitelji suočene s malignim bolestima izložene brojnim poteškoćama. Jedan od glavnih problema koji se nameće djeci i obitelji suočenom s malignom bolešću jesu financijske poteškoće koje mogu biti ogromna prepreka u dostupnosti liječenja djeteta oboljelog od maligne bolesti. Nedostaje organizirano srednjoškolsko obrazovanje u bolnicama, a usluge palijativne skrbi gotovo da i nema. Također, prepoznavanje kasnijih posljedica medicinskih tretmana i liječenja u djetinjstvu te njihovo pravilno tretiranje je nedostatno. Dodatno, postoje nejasnoće u provedbi javnih politika u ovom području odnosno nedostaje provedbenih dokumenata, poput primjerice akcijskog plana Nacionalnog strateškog okvira za borbu protiv raka do 2030.
- 212.** Organizacije civilnog društva koje promiču i štite prava djece upozoravaju da sustav pravosuđa i dalje nije prilagođen potrebama djece. Tijekom 2022. godine osnovani su obiteljski odjeli na općinskim sudovima kojima bi se trebao osigurati kvalitetniji okvir za učinkovitiju pravnu zaštitu u obiteljsko pravnim predmetima te stvoriti okruženje primjereno djeci, kako bi za djecu to iskustvo bilo manje traumatično. No za sada, kroz povratne informacije korisnika dobivene u praksi, organizacije civilnog društva nisu uočile pozitivne pomake glede brzine rješavanja sporova iz područja obiteljskih odnosa ili druge pozitivne učinke navedenog na djecu i obitelji kojima je potrebna obiteljsko pravna zaštita.
- 213.** Pravobraniteljica za djecu upozorava na i dalje prisutan problem nedovoljnog poznavanja i razumijevanja prava djeteta na sudjelovanje ili participaciju. Iako se primjećuje izvjestan napredak u pogledu podizanja razine svijesti o potrebi uključivanja djece u rasprave o pitanjima koja se na njih odnose, Pravobraniteljica navodi da odrasli i dalje

nisu dovoljno educirani za rad s djecom na ostvarivanju njihovih prava na participaciju.¹⁸⁴

- 214.** U 2022. godini bilježi se veći broj stradanja djece u prometu u odnosu na protekle tri godine, što ukazuje na nužnost povećanja sigurnosti i zaštite života djece sudionika prometa kao i da prevencija i zaštita djece u prometu treba ostati nacionalni prioritet.¹⁸⁵

Mentalno zdravlje djece i mladih

- 215.** Mreža udruga za zaštitu prava djece upozorava da je mentalno zdravlje djece i mladih i dalje ozbiljno ugroženo – sve više djece i mladih pokazuje simptome anksioznosti i depresije, a posebno zabrinjava porast samoozljeđivanja i pokušaja suicida. Navedeno je uvelike posljedica neodgovarajuće podrške djeci nakon potresa i za vrijeme pandemije, društveno-ekonomskog stanja kao i previsokih očekivanja vezana za školski uspjeh koja predstavljaju pritisak s kojim se djeca i mladi često ne mogu nositi. Na ozbiljnu ugroženost mentalnog zdravlja upućuju i podaci udruge Hrabri telefon koji pokazuju kako je tijekom 2022. godine zaprimljeno čak 224 upita na temu suicidalnosti, što je 53% više u odnosu na prethodnu godinu te 184 upita na temu samoozljeđivanja, što je više od 43% u odnosu na prethodnu godinu.

- 216.** Organizacije civilnog društva za zaštitu i promicanje prava djece upozoravaju na nedovoljan broj dječjih psihijatara, a nedostaje i smještajnih kapaciteta za djecu kojoj je potreban stacionarni tretman. Psihijatrijska bolnica za djecu i mlade u Zagrebu jedina je ustanova u Hrvatskoj u kojoj se hospitaliziraju djeca i mladi s pokušajima suicida. Zbog velikog pritiska, ustanova je popunjena do svojih maksimalnih kapaciteta, te nije u mogućnosti zaprimiti djecu i mlade zbog drugih poteškoća u području mentalnog zdravlja.

¹⁸⁴ Ibid.

¹⁸⁵ Ibid.

217. Mreža udruga za zaštitu prava djece upozorava na nedostatak, naročito besplatnih, usluga za djecu i mlade kojima je zbog problema vezanih uz mentalno zdravlje kao i problema u drugim područjima, potrebna podrška, a pritisak na pružatelje usluga je velik. Na taj način onemogućava se pravovremena podrška koja je djeci, roditeljima odnosno obiteljima u nepovoljnim okolnostima prijeko potrebna. Mnoga djeca i mladi koji imaju potrebu za psihosocijalnom podrškom često nemaju informaciju gdje mogu potražiti potrebnu stručnu pomoć, a ona djeca i mladi odnosno njihovi roditelji, koji znaju i koji traže pomoć za njih ili za sebe, često ne mogu dobiti potrebne usluge podrške ili na njih moraju dugo čekati.

Nasilje nad djecom i prevencija

218. Iako još nisu objavljeni statistički podaci Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike o slučajevima povrede djetetovih prava za 2022. godinu, kao ni statistički podaci Ministarstva unutarnjih poslova o broju kaznenih djela na štetu djece i obitelji za 2022. godinu, prema dostupnim informacijama o pojavnosti nasilja te iskustvima o broju upućenih korisnika, koji su u obiteljsko-pravnoj zaštiti Hrvatskog zavoda za socijalni rad odnosno u tretmanima udruga, prisutnost odnosno ugrožavanje prava i dobrobiti djece i dalje je visoka.

219. Pravobraniteljica za djecu u 2022. godini upozorava na porast nasilja nad djecom, osobito vršnjačkog nasilja u odgojno-obrazovnim ustanovama (100% više u odnosu na prethodnu godinu). Osim prijava za verbalno i fizičko vršnjačko nasilje, u porastu su i prijave za spolno uznemiravanje i neprimjereno ponašanje iz područja spolnosti, najčešće dječaka prema djevojčicama¹⁸⁶.

¹⁸⁶ Pravobraniteljica za djecu, Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2022. godinu, dostupno na: <https://dijete.hr/hr/izvjesca/izvjesca-o-radu-pravobranitelja-za-djecu/>

- 220.** Prema statističkim podacima Ministarstva unutarnjih poslova¹⁸⁷ u 2021. godini prijavljeno je 9.045 kaznenih djela na štetu djece i obitelji, što je više za 14,6 % u odnosu na prethodnu godinu. Kaznenih djela protiv braka, obitelji i djece u 2021. godini je bilo 4.910, što je također porast u odnosu na prethodnu godinu i to za 9,8%. U kaznenim djelima protiv braka, obitelji i djece najveći udio zauzimaju povrede djetetovih prava i nasilje u obitelji.
- 221.** Prema posljednjim statističkim podacima Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike¹⁸⁸ u 2021. godini zabilježeno je ukupno 7.855 slučajeva povrede djetetovih prava, od toga 3.763 tjelesnog ili mentalnog nasilje, 227 slučajeva spolne zlouporabe, 3.510 zanemarivanja ili nehajnog postupanja te 355 slučajeva zlostavljanja ili izrabljivanja djeteta. U odnosu na prethodnu 2020. godinu, to je značajan porast od čak 19%.
- 222.** Iskustva organizacija civilnog društva pokazuju da se i dalje, osim tjelesnog kažnjavanja, koje se i dalje u društvu tolerira, pojavljuje i velik broj slučajeva emocionalnog i fizičkog zlostavljanja, zanemarivanja, nasilja u obitelji i vršnjačkog nasilja, seksualnog zlostavljanja te nasilja u adolescentskim vezama, dok elektroničko nasilje postaje sve rašireniji problem među djecom i mladima. Ranije navedeno ukazuje da nije postignut značajan napredak po pitanju zaštite djece.
- 223.** Mreža udruga za zaštitu prava djece upozorava da se sumnje na nasilje rijetko prijavljuju od strane stručnjaka u odgojno-obrazovnom ili zdravstvenom sustavu te da

187 Ministarstvo unutarnjih poslova, Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2021. godini, dostupno na: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2022/Statisticki_pregled_2021_Web.pdf

188 Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih u Republici Hrvatskoj u 2021. godini, dostupno na: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisticko%20izvjesce%20za%202021.%20ogodinu.pdf>

se najčešće reagira tek kada postoje jasni dokazi, ako su i sami svjedočili nekom događaju ili ako im se dijete povjerilo.

224. Pravobraniteljica za djecu u 2022. godini upozorava da reakcije pravosuđa na prijavu seksualnih delikata prema djeci često nisu odgovarajuće, što rezultira dugotrajnim postupcima, blagim kaznama za počinitelje te neizricanju sigurnosnih mjera¹⁸⁹.

225. Prema zapažanjima organizacija civilnog društva, dostupnost stručnih službi u lokalnim zajednicama za pružanje dodatne pomoći i podrške roditeljima u razvijanju roditeljskih vještina, kao i osnaživanje obitelji kao cjeline, u 2022. nije dostatna.

¹⁸⁹ Pravobraniteljica za djecu, Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2022. godinu, dostupno na: <https://dijete.hr/hr/izvjesca/izvjesca-o-radu-pravobranitelja-za-djecu/>

- 226.** 2022. godina proglašena je Europskom godinom mladih te je održan niz aktivnosti putem kojih su mladi dobili priliku sudjelovati u određivanju ključnih prioriteta Europske unije u budućnosti. Osim Europske unije, UN je poduzeo korake jačanja pozicije mladih u društvu i uključivanja mladih u sva područja djelovanja UN-a osnivanjem UN-ova Ureda za mlade. Ovim događajima prenosi se poruka da su mladih važni i potrebno je rješavanje problema od važnosti za mlade.¹⁹⁰
- 227.** Iako u kontekstu epidemije mladi nisu najrizičnija društvena skupina, faktori poput otežanog pristupa obrazovanju, mogućnostima zapošljavanja, participaciji i socijalnoj interakciji nepovoljno utječu na ostvarivanje njihovih prava u budućnosti, prije svega socio-ekonomskih prava. Rezultati istraživanja pokazuju kako se dogodio tek blagi pomak od negativne prema neutralnoj procjeni utjecaja pandemije i potresa na život djece i mladih, iako 36% učenika trećih razreda srednje škole procjenjuje da su pandemija i potres ostavili negativne posljedice na njihovo mentalno zdravlje.¹⁹¹
- 228.** Niti u 2022. godini nije donesena krovna politika za mlade, odnosno važeći Nacionalni program za mlade, a prethodni Nacionalni program za mlade istekao je još u 2017. godini. Iako je krajem 2021. s radom krenula radna skupina za izradu Nacionalnog programa za mlade, dokument u 2022. godini nije bio upućen na javno savjetovanje.

¹⁹¹ Izvješće pučke pravobraniteljica za 2022. godinu, ožujak 2023., dostupno na: <https://www.ombudsman.hr/hr/download/izvjesce-puc-ke-pravoraniteljice-za-2022-godinu/?wpdmdl=15489&refresh=6436a4b7c93c91681302711>

¹⁹² Ibid.

- 229.** Jedini zakon koji se odnosi na mlade je Zakon o savjetima mladih. Ovim zakonom se omogućuje mladima uključivanje u donošenje odluka na lokalnoj i regionalnoj razini, no organizacije civilnog društva navode kako savjeti mladih ne ispunjavaju svoju zakonsku ulogu. U 2022. godini poduzeti su koraci za izmjene i dopune tog zakona te je u javno savjetovanje upućen dokument koji ne predviđa strukturne promjene koje bi trebale odgovoriti na izazove primjene Zakona o savjetima mladih.
- 230.** Pozicija mladih na tržištu rada se nije poboljšala ni u 2022. godini. Stopa mladih od 15 do 29 godina zaposlenih na određeno vrijeme je 25%, dok je prosjek Europske unije 12,2%, dok udio mladih koji ne rade te nisu u sustavu redovitog obrazovanja ili obrazovanja odraslih (NEET skupina) iznosi 14,9%, što je također iznad prosjeka Europske unije. Mladi se zbog ove nesigurnosti i nestabilnosti zaposlenja teže osamostaljuju, teže odlaze od roditeljskog doma i suočavaju se s preprekama planiranja vlastite budućnosti.¹⁹²
- 231.** Rad s mladima u Hrvatskoj još uvijek nije dovoljno prepoznat i vrednovan. Hrvatska ne prepoznaje rad s mladima kao profesiju, a u radu s mladima nedostaje i financijske i institucionalne podrške kako bi se osigurala kvaliteta i kontinuitet.
- 232.** Rezultati istraživanja navode kako su najvažniji prioriteti mladih zapošljavanje i stanovanje, ali i uključivanje mladih u društveni život i političko odlučivanje. Ove potrebe mladih ne rješavaju se sustavno, a da država i lokalne vlasti ne odgovaraju na njihove potrebe navodi 55,5% ispitanika istraživanja. Mladi navode kako im nedostaju oblici podrške, kao što su savjetovanja i izravna pomoć, ali i neformalni oblici obrazovanja.¹⁹³

¹⁹² Ibid.

¹⁹³ MMH, Gle što mogu – Mladi odlučuju, govore i utječu, 2022. godina, dostupno na: https://www.mmh.hr/uploads/publication/pdf/113/GLE_ŠTO_MOGU_publikacija_s_nalazima.pdf

233. Prema organizacijama mladih i onih koji se bave mladima, 2022. godina nastavak je pogoršavanja uvjeta za stambeno osamostaljivanje mladih, što dolazi kao posljedica potresa i rasta cijena nekretnina na tržištu. Rješenje za stambeno zbrinjavanje mladih, koje se nameće Vladinom stambenom politikom za mlade jest sufinanciranje stambenog kredita Agencije za promet nekretnina, namijenjen osobama do 45. godine starosti. Ova mjera diskriminira sve one koji nisu kreditno sposobni, a to su većinom mladi do 30 godina. Upravo su mladi ti koji se najviše nalaze u podstanarstvu te su najmanje zadovoljni tom stambenom situacijom.¹⁹⁴

234. Narušeno mentalno zdravlje mladih i dalje je posljedica potresa, epidemioloških mjera za suzbijanje i širenje virusa COVID-19, gospodarske krize ali i utjecaja interneta i društvenih mreža. Čak 20% djece i mladih pati od narušenog mentalnog zdravlja. Povećava se postotak mladih koji traže pomoć zbog narušenog mentalnog zdravlja, a poražavajući je podatak o porastu pokušaja samoubojstva među djecom i mladima.¹⁹⁵

235. U nepovoljnom položaju naročito se nalaze mladi koji izlaze iz alternativne skrbi koji nisu dovoljno informirani o svojim pravima, susreću se s opsežnim procedurama, čestim promjenama ali i nedostatnim primanjima zbog kojih ne mogu pristupiti plaćanju dopunskog zdravstvenog osiguranja niti uslugama zaštite mentalnog zdravlja, kao niti drugim uslugama dodatne podrške za ovu skupinu mladih.¹⁹⁶

194 [Pravonagrad.org](https://pravonagrad.org), Preporuke za stambene politike na temelju istraživanja o strukturi stambenih statusa i stambenim potrebama, prosinac 2022., dostupno na: <https://pravonagrad.org/novosti/preporuke-za-stambene-politike-na-temelju-istrazivanja-o-strukturi-stambenih-statusa-i-stambenim-potrebama/>

195 Izvješće pučke pravobraniteljice za 2022. godinu, ožujak 2023., dostupno na: <https://www.ombudsman.hr/hr/download/izvjesce-puc-ke-pravoraniteljice-za-2022-godinu/?wpdmdl=15489&refresh=6436a4b7c93c91681302711>

196 Ibid.

Prava osoba s invaliditetom

236.

Krajem 2021. godine doneseni su važni strateški dokumenti za zaštitu i promicanje prava osoba s invaliditetom u Hrvatskoj – Nacionalni plan izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom za razdoblje od 2021. do 2027. godine¹⁹⁷ i prateći Akcijski plan za razdoblje od 2021. do 2024. godine¹⁹⁸ te Nacionalni plan razvoja socijalnih usluga za razdoblje od 2021. do 2027. godine¹⁹⁹ i prateći Akcijski plan od 2021. do 2024. godine.²⁰⁰ Provedba ovih dokumenata u 2022. godini bila je u začetku te još uvijek nije poznat napredak po pitanju implementacije ovih dokumenata.

197 Nacionalni plan izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom za razdoblje od 2021. do 2027. godine, studeni 2021., dostupno na: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvje%C5%A1%C4%87a/Nacionalni%20plan%20izjedna%C4%8Davanja%20mogu%C4%87nosti%20za%20osobe%20s%20invaliditetom%20za%20razdoblje%20od%202021.%20do%202027.%20godine.pdf>

198 Akcijski plan izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom za razdoblje od 2021. do 2024. godine, studeni 2021., dostupno na: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvje%C5%A1%C4%87a/Akcijski%20plan%20izjedna%C4%8Davanja%20mogu%C4%87nosti%20za%20osobe%20s%20invaliditetom%20za%20razdoblje%20od%202021.%20do%202024.%20godine.pdf>

199 Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji socijalne politike, Prijedlog, Nacionalni plan razvoja socijalnih usluga za razdoblje od 2021. do 2027. godine, prosinac 2021., dostupno na: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvje%C5%A1%C4%87a/Nacionalni%20plan%20razvoja%20socijalnih%20usluga%20za%20razdoblje%20od%202021.%20do%202027.%20godine.pdf>

200 Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji socijalne politike, Prijedlog, Akcijski plan razvoja socijalnih usluga za razdoblje od 2021. do 2024. godine, prosinac 2021., dostupno na: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvje%C5%A1%C4%87a/Akcijski%20plan%20razvoja%20socijalnih%20usluga%20za%20razdoblje%20od%202021.%20do%202024.%20godine.pdf>

- 237.** Osobe s invaliditetom koje moraju biti vještačene zbog izmjena Zakona o socijalnoj skrbi, jer su ukinuti imovinski i dohodovni cenzus su se našle u položaju dugog čekanja jer je došlo do značajnog povećanja broja zahtjeva za vještačenjima uslijed stjecanja prava.
- 238.** U 2022. godini došlo je do izmjene Zakona o socijalnoj skrbi kojom je ukinut dohodovni i imovinski cenzus. Time se poboljšao materijalni položaj osoba s invaliditetom jer su ovom izmjenom stekle mogućnost dobivanja osobne invalidnine neovisno o statusu zaposlenja i visini njihove naknade za rad ili iznosu njihove mirovine.
- 239.** Nedovoljna informiranost i preglednost zajamčenih prava uslijed velikog broja propisa koji reguliraju ovo područje nastavlja biti kontinuiranom preprekom u ostvarivanju prava osoba s invaliditetom u Hrvatskoj. Nepoznavanje propisa, nerazvijena svijest o važnosti poštivanja propisanih prava osoba s invaliditetom, naročito u zdravstvenim ustanovama, ograničenost materijalnih resursa ali i manjak zdravstvenog i stručnog osoblja prepreke su s kojima se suočavaju osobe s invaliditetom.
- 240.** Nadalje, problematična je neusklađenost podataka o osobama s invaliditetom unutar više sustava u kojima se pojavljuju kao korisnici, ali i izostanak adekvatne razmjerne informacija i znanja među sektorima. Prema podacima iz Registra o osobama s invaliditetom²⁰¹, u rujnu 2022. u Hrvatskoj je bilo 624.019 osoba s invaliditetom, što čini oko 16 posto ukupnog stanovništva Hrvatske.
- 241.** Visoka stopa inflacije i sveopće poskupljenje proizvoda i usluga posebno teško pogađaju osobe s invaliditetom i njihove obitelji zbog dodatnih troškova proizašlih iz invaliditeta. Iako je u 2022. godini povećana naknada koja se dodjeljuje na osnovi invaliditeta, povećanje nije usklađeno

201 Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Izvješće o osobama s invaliditetom u Republici Hrvatskoj, rujna 2022., dostupno na: https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2022/10/Izvjescje_o_osobama_s_invaliditetom_2022.pdf

s kontinuiranim rastom troškova i ne omogućuje im adekvatni životni standard.²⁰²

242.

Na svakodnevno funkcioniranje osoba s invaliditetom utječe i nekonkurentnost plaća pružatelja usluga podrške, kao i nedostatak radne snage u uslugama podrške, kao što su osobni asistenti, videći pratitelji, prevoditelji ili tumači znakovnog jezika te asistenti u nastavi. Osim usluga podrške, nedostaju i pružatelji usluga pomoći u kući, njegovatelji, medicinske sestre, liječnici i drugi stručnjaci, što može dovesti do situacija da će osobe s invaliditetom biti primorane potražiti smještaj u ustanovi koja ih odvaja od svojih obitelji i zajednice u kojoj se nalaze.

243.

U 2022. izrađen je nacrt prijedloga Zakona o osobnoj asistenciji. Nacrt ovog Zakona rezultat je zagovaračkih aktivnosti organizacija civilnog društva koji su ovaj nacrt prijedloga čekali dugi niz godina²⁰³. Najavljeno je da će donošenjem ovog Zakona omogućiti osobnim asistentima povećanje naknade za rad ali i povećanje broja osobnih asistenata jer je nacrtom predviđeno povećanje broja sati usluge osobne asistencije, a posljedično bi se povećala i kvaliteta života osoba s invaliditetom koji koriste tu uslugu.²⁰⁴

244.

Učenici s teškoćama u razvoju se i dalje nalaze u nepovoljnom položaju unutar obrazovnog sustava. U dječjim vrtićima i osnovnim školama nisu osigurani prostorni i drugi uvjeti za djecu sa zdravstvenim i razvojnim teškoćama, te se i dalje ne pridaje pažnja osiguravanju potrebe podrške u sustavu obrazovanja. Srednjoškolsko obrazovanje nije

202 Sažetak Izvješća o radu pravobranitelja za osobe s invaliditetom za 2022., ožujak 2023., dostupno na: <https://posi.hr/wp-content/uploads/2023/04/Izvjesce-o-radu-Pravobranitelja-za-osobe-s-invaliditetom-2022.pdf>

203 [H-alter.org](https://h-alter.org/hrvatska/asistenti-su-vazni/), Asistenti su važni, kolovoz 2022., dostupno na: <https://h-alter.org/hrvatska/asistenti-su-vazni/>

204 [Jutarnji.hr](https://www.jutarnji.hr), Zakon o osobnoj asistenciji povećat će broj korisnika, a plaće asistenata rast će za 50 posto, lipanj 2022., dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/zakon-o-osobnoj-asistenciji-povecat-ce-broj-korisnika-a-place-asistenata-rast-ce-50-posto-15214583>

usklađeno s potrebama rada, a visoko obrazovanje nije uredilo pitanje studenata s invaliditetom u novom Zakonu o visokom obrazovanju.²⁰⁵ Organizacije civilnog društva navode da način uključivanja djece s invaliditetom ovisi o volji pojedinaca, njihovom razumijevanju potreba i položaja djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom.

245. Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom u svom izvještaju navodi kako se najčešće pritužbe odnose na zapošljavanje osoba s invaliditetom u državnim i javnim službama. Pritužbe ukazuju na percepciju osoba s invaliditetom da je proces zapošljavanja netransparentan i da pogoduje unaprijed poznatim kandidatima, stoga ne mogu ostvariti svoje pravo prednosti pri zapošljavanju pod jednakim uvjetima. Osobe s invaliditetom ne mogu uvijek ni ostvariti svoje pravo na razumnu prilagodbu radnog mjesta jer ovisi o dobroj volji poslodavca da prilagodi radno mjesto potrebama osoba s invaliditetom.²⁰⁶

246. Organizacije civilnog društva bilježe pozitivan pomak u broju samozaposlenih osoba s invaliditetom, kao i sve veći broj osoba s invaliditetom koje nastavljaju visoko školsko obrazovanje.

247. Organizacije civilnog društva i u 2022. godini nastavljaju biti poveznica osoba s invaliditetom i sustava te zajednice kojima pripadaju. U pojedinim sredinama organizacije civilnog društva su jedini pružatelji usluga osobama s invaliditetom, no s obzirom na to da one nisu dovoljno ni kontinuirano financijski podržane, kontinuitet u pružanju usluga i nadzor nad kvalitetom usluga je otežan.²⁰⁷

205 Sažetak Izvješća o radu pravobranitelja za osobe s invaliditetom za 2022., ožujak 2023., dostupno na: <https://posi.hr/wp-content/uploads/2023/04/Izvjesce-o-radu-Pravobranitelja-za-osobe-s-invaliditetom-2022.pdf>

206 Sažetak Izvješća o radu pravobranitelja za osobe s invaliditetom za 2022., ožujak 2023., dostupno na: <https://posi.hr/wp-content/uploads/2023/04/Izvjesce-o-radu-Pravobranitelja-za-osobe-s-invaliditetom-2022.pdf>

207 Ibid.

- 248.** U 2022. godini i dalje su prisutne velike razlike u dostupnosti usluga osobama s invaliditetom u urbanim i ruralnim područjima. Također, dostupnost ostvarivanja prava osoba s invaliditetom te kvaliteta usluga ovisi i o uzroku invaliditeta te političkoj volji jedinica regionalnih i lokalnih samouprava da poboljšaju kvalitetu života osoba s invaliditetom.²⁰⁸ Nepostojanje kvalitetne dijagnostike te nedostupnost rane intervencije i dalje predstavljaju sustavni problem.
- 249.** Prema evidenciji HZZ-a, tijekom 2022. godine zaposleno je ukupno 3.065 osoba s invaliditetom, što je 11,9% više u odnosu na 2021. godinu. Bez obzira na povećanje broja zaposlenih osoba s invaliditetom, u 2022. godini zabilježeno je 7.196 nezaposlenih osoba s invaliditetom, što iznosi 6,1% ukupne populacije nezaposlenih osoba koji se nalaze u evidencija Hrvatskog zavoda za zapošljavanje.²⁰⁹
- 250.** Iako se primjećuju brojne prepreke u zapošljavanju osoba s invaliditetom, organizacije civilnog društva bilježe napredak u području zapošljavanja zbog kvotnog zapošljavanja, odnosno da je način plaćanja naknade radi nepoštivanja kvotnog zapošljavanja doveo do povećanja broja zaposlenih osoba s invaliditetom. Dio ovog uspjeha je pripisan izradi Priručnika o razumnoj prilagodbi koja je pomogla poslodavcima u razvijanju preduvjeta za kvalitetno radno okruženje. Pozitivni trendovi u zapošljavanju nastavljaju se i zbog poticaja Zavoda za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom subvencijama za plaću, zdravstveno osiguranje i prijevoz osoba s invaliditetom koji su potakli poslodavcima zapošljavanje osoba s invaliditetom.
- 251.** I u 2022. godini ističu se problemi neprilagođenosti javnih objekata, nepristupačnosti javnih površina, nedovoljan

²⁰⁸ Ibid.

²⁰⁹ Hrvatski zavod za zapošljavanje, Izvješće o aktivnostima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje u području zapošljavanja osoba s invaliditetom u razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 2022. godine., siječanj 2023., dostupno na: <https://www.hzz.hr/app/uploads/2023/04/Izvesce-o-aktivnostima-HZZ-a-u-radu-s-OSI-za-2022.pdf>

broj parkirnih mjesta za osobe s invaliditetom, nepristupačan javni prijevoz i turistički sadržaji. Nepristupačnost objekata osobama s invaliditetom se najviše očituje u nedostatku pristupačnih stanova u cijeloj državi, a nedovoljan broj smještajnih kapaciteta je posljedica i sve većeg broja turističkih smještajnih kapaciteta.

252.

Neprilagođenost objekata se očituje i u neprilagođenosti zdravstvenog sustava, naročito prostora zdravstvenih ustanovama, dijagnostičkih ispitnih uređaja ali i u komunikacijskoj i orijentacijskoj neprilagođenosti ustanova. Dio problema neprilagođenosti zdravstvenog sustava očituje se u nerazvijenom sustavu mobilnih usluga u zdravstvu zbog kojeg dio njege osoba s invaliditetom preuzimaju osobni asistenti koji nemaju te kompetencije.

253.

Organizacije koje štite prava osoba s invaliditetom upozoravaju na nužnu uspostavu odgovarajućeg pravnog i institucionalnog okvira stambenog zbrinjavanja koji će osigurati dovoljan broj priuštivih i pristupačnih socijalnih stanova za zadovoljavanje stambenih potreba osoba s invaliditetom koji si stanovanje ne mogu osigurati po tržišnim uvjetima. Socijalno stanovanje još uvijek nije regulirano dokumentima kao što su strateški planovi te se javnim politikama ne rješava pitanje koje uz osobe s invaliditetom pogađa i druge ranjive skupine u društvu.

254.

HZZO je snižavanjem cijena ortopedskih pomagala pogoršao ionako lošu dostupnost pomagala. Zbog sniženih cijena, pomagala postaju nedostupna jer neće biti dostupna po cijenama koje je odredio HZZO, čime je ugrožena njihova distribucija.²¹⁰ Postojeća pomagala na listi ortopedskih i

210 [In-portal.hr](https://www.in-portal.hr/hrvatska-udruga-poslodavaca-trazimo-vece-cijene-pomagala-na-listi-hzzo-a-vec-sada-imamo-problem), Hrvatska udruga poslodavaca Tražimo veće cijene pomagala na listi HZZO-a, već sada imamo problem, prosinac 2022., dostupno na: <https://www.in-portal.hr/in-portal-news/vijesti/26834/hrvatska-udruga-poslodavaca-trazimo-vece-cijene-pomagala-na-listi-hzzo-a-vec-sada-imamo-problem>

211 [H-alter.org](https://h-alter.org/hrvatska/na-samom-dnu-opskrbe-protezama), Na samom dnu opskrbe protezama, kolovoz 2022., dostupno na: <https://h-alter.org/hrvatska/na-samom-dnu-opskrbe-protezama/>

drugih pomagala hzzo-a zastarjela su, nekvalitetna i teško se prilagođavaju potrebama osoba s invaliditetom. Neka mehanička pomagala koja se nalaze na listi hzzo-a uvrštena su prije više od 20 godina. Potrebno je na listu uvrstiti moderna pomagala kako bi se utjecalo na dugoročno smanjenje troškova rehabilitacije te mogućnosti sekundarnih ozljeda, a samim time i poboljšalo kvalitetu života osoba s amputacijom udova. Organizacije civilnog društva naglašavaju i da su za druge osobe nadoplate medicinski propisanih i individualno prilagođenih pomagala enormno visoke a uz to asistivna tehnologija nije uvrštena na listu.

Prava osoba sa senzornim oštećenjima

- 255.** Gluhoslijepe osobe se i dalje susreću s problemom komunikacije s medicinskim osobljem koje je nedovoljno upućeno u ulogu prevoditelja, ne uvažava potrebe gluhoslijepih osoba te im uskraćuje pravo na zdravstvene usluge i pravo na potpune informacije o njihovom zdravstvenom stanju.
- 256.** Organizacije civilnog društva upozoravaju na potrebu reguliranja protokola za postupanje u situacijama kada je gluhoslijepim osobama potrebna hitna pomoć. Prema trenutnom uređenju gluhoslijepa osoba kojoj je potrebna hitna pomoć zove službu podrške saveza gluhoslijepih osoba koja kontaktira dežurnog prevoditelja da izađe na teren i tek nakon toga poziva hitnu pomoć. Takav postupak oduzima previše vremena u situaciji u kojoj je potrebna hitna reakcija, a dodatnu teškoću predstavlja financijska neodrživost službe podrške saveza koja bi bila na raspolaganju o-24. Iako se vidi inicijativa regulacije ovog pitanja na nacionalnoj razini, nije došlo do konkretnog i provedivog rješenja kada su gluhoslijepe osobe u pitanju.
- 257.** U hitnim postupcima veliku prepreku predstavljaju i odredbe o zaštiti osobnih podataka te dijeljenje osobnih informacija sa službama na lokalnoj razini. Organizacije civilnog društva ukazuju na potrebu pružanja pravodobne

pomoći kroz individualiziran pristup i specifičnu podršku.

258.

Nejednak pristup gluhoslijepih osoba zdravstvu očituje se i u nepristupačnosti pomagala i mjernih uređaja, kao što su uređaji za mjerenje razine šećera u krvi koji imaju manje ekrane ili nedovoljno informacija, a uz to mogu biti skupi. Poražavajuće je da su na listi Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje samo slijepi osobe oslobođene plaćanja senzora za mjerenje razine šećera u krvi, dok su izostavljene gluhoslijepi osobe.

259.

Organizacije civilnog društva navode kako gluhoslijepi korisnici još uvijek nisu prepoznati od Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje kao korisnička skupina. Posljedica toga je nedostupnost pomagala koja su specifična za gluhoslijepi osobe, tada se gluhoslijepi osoba snalaze i preko doznaka pokušaju sebi osigurati potrebna pomagala za život. Organizacije navode da je najbolji primjer toga crveno-bijeli štap za gluhoslijepi koji ne postoji na listi hzzo-a. Osiguravanje asistivne tehnologije ne smije ovisiti isključivo o korisniku, već im Pravilnikom koji propisuje uvjete i način ostvarivanja prava na ortopedski i druga pomagala moraju biti točno definirana tjelesna oštećenja kako bi im hzzo pomogao u ostvarivanju kvalitetnog životnog standarda.

260.

Na popisu usluga hzzo-a ne nalazi se psihosocijalna rehabilitacija za gluhoslijepi osobe, razlog tome je što psihosocijalna rehabilitacija spada u područje socijalne skrbi a ne zdravstvene skrbi pa samim time nije pokrivena od strane hzzo-a. Psihosocijalna rehabilitacija bitna je zbog učenja specifičnih znanja i vještina, kao što su orijentacija i kretanje s bijelim štapom ili psom vodičem, kao i obuka iz tiflotehnike. Povrh ove prepreke, zaposlene gluhoslijepi osobe suočavaju se s problemom korištenja godišnjeg odmora ili bolovanja kako bi mogli prisustvovati psihosocijalnoj rehabilitaciji.

261.

Organizacije civilnog društva navode kako se poteškoće u ostvarivanju prava gluhih, slijepih i gluhoslijepih osoba i dalje očituju u uskraćivanju razumne prilagodbe, nepo-

štivanju njihove stručnosti, nemogućnosti sudjelovanja u političkom i javnom životu te nedovoljnom broju prevoditelja na sastancima čime ih se dovodi u neravnopravan položaj.

262. Organizacije koje štite prava osoba sa senzornim oštećenjima uočavaju kako i nakon epidemije do izražaja dolazi nerazumijevanje specifičnosti dvostrukog osjetilnog oštećenja. Nastavak potrebe nošenja medicinskih maski u zdravstvenim ustanovama još uvijek otežava gluhoslijepim osobama komunikaciju, naročito kada službena osoba nije upoznata sa smjernicama HZZ-a koje dozvoljavaju skidanje maske u slučaju komunikacije s gluhim i gluhoslijepim korisnicima.

263. Organizacije koje štite prava osoba sa senzornim oštećenjima ističu kako osobe s oštećenjima vida i/ili sluha teško pronalaze zaposlenje, a kada se jave na oglas koji odgovara njihovim kompetencijama i mogućnostima dolazi do odbijanja osobe zbog specifičnog načina komunikacije i potrebe za prevoditeljem kojeg je potrebno platiti.

264. Ukoliko je gluhoslijepa osoba socijalno uključena i aktivno sudjeluje u političkom i javnom životu, dolazi do problema u kvalitetnoj pripremi gluhoslijepa osobe i prevoditelja, jer pozivi i materijali stižu u zadnji čas, nisu prilagođeni i ne nalaze se u točnim formatima, a prilikom sastanaka osobe ne vode računa o potrebama gluhoslijepih osoba kao što su i rijetko dostupni titlovi, snimke ili transkripti nakon sastanaka.

265. Organizacije civilnog društva primjećuju nedostatak programa rane intervencije prijeko potrebnih u radu s djecom s dvostrukim osjetilnim oštećenjima, dok stručnjaci koji rade s tom djecom rijetko imaju dodatna znanja o načinu komunikacije s djecom oštećena sluha i gluhoslijepom djecom s obzirom da znakovni jezik još uvijek nije sastavni dio obaveznog kurikuluma Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta ili Studijskog centra socijalnog rada.

- 266.** Organizacije koje štite prava osoba sa senzornim oštećenjima naglašavaju problem da gluhe i gluhoslijepe osobe zrele životne dobi uglavnom nisu osposobljene za samostalan život zbog izostanka stručne podrške u pogledu usvajanja vještina potrebnih za svakodnevno funkcioniranje, a situaciju dodatno otežava često loša financijska situacija zbog koje većina tih osoba ostaje živjeti s roditeljima i ovisi o njihovoj pomoći.
- 267.** Sve više gluhoslijepih osoba spada u skupinu starijih osoba. Organizacije koje štite prava osoba sa senzornim oštećenjima ukazuju na probleme poput nemogućnosti organizacije adekvatnog smještaja u domu za starije i nemoćne koji nisu prilagođeni specifičnim potrebama gluhoslijepih osoba. Kao dodatan problem ističu prekapatiranost domova za starije i nemoćne zbog čega gluhoslijepe osobe ponekad bez valjanog razloga budu smještene i u psihijatrijske ustanove.
- 268.** U 2022. godini i dalje je prisutan problem nepostojanja zakonodavstva koje bi na nacionalnoj razini uredilo pitanje statusa prevoditelja gluhoslijepim osobama i prevoditelja znakovnog jezika u obrazovnim ustanovama. Organizacije koje štite prava osoba sa senzornim oštećenjima ističu kako ne postoji ujednačenost u načinu angažmana i klasifikaciji radnih mjesta prevoditelja, usklađenost njihovih plaća, kao ni kvalitetna supervizija i evaluacija rada prevoditelja. Organizacije koje štite prava osoba sa senzornim oštećenjima smatraju da bi se ovo pitanje trebalo urediti novim Zakonom o osobnoj asistenciji.
- 269.** Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju i dalje ne prepoznaje mogućnost zapošljavanja prevoditelja u vrtićima. Mogućnost dobivanja prevoditelja ovisi o sredstvima lokalne samouprave. Također ne postoje verificirani niti ujednačeni programi za provedbu tečajeva za prevoditelje znakovnog jezika.
- 270.** Usluge kao što su titlovanje ili daktilografija nisu u dovoljnoj mjeri dostupne zbog preopterećenosti organizacija civilnog društva koji nude ove usluge, ali i zbog financijskog

opterećenja gluhih i gluhoslijepih osoba jer su primorani sami platiti tu uslugu.

271. Organizacije koje štite prava osoba sa senzornim oštećenjima i dalje primjećuju napredak u povećanju svijesti o gluhoslijepoći te savjetovanju obrazovnih ustanova sa stručnim organizacijama civilnog društva radi prilagodbe gluhoslijepim osobama i edukacije djece i zaposlenika po pitanju ophođenja s gluhoslijepim osobama.

272. Problem predstavlja i kontinuirano vještačenje gluhoslijepih osoba u različitim sustavima ovisno o pravu koje žele ostvariti. Organizacije koje štite prava osoba sa senzornim oštećenjima podsjećaju da gluhoslijepi osobe moraju kontinuirano, nakon nekog perioda, pristupiti vještačenju iako im se stanje može samo pogoršati, a ne poboljšati.

Prava osoba s autizmom

273. Adekvatni zakonodavni okvir kojim bi se regulirale minimalne usluge za ostvarivanje jednakih mogućnosti svih osoba s autizmom kontinuirani je problem koji usporava ulaz u zdravstveni sustav osobama s autizmom. Iako postoji tijelo za vještačenje za osobe s invaliditetom, određivanje razine potrebne podrške za osobe s autizmom još uvijek predstavlja izazov.

274. Autizam se spominje u nekoliko nacionalnih strategija, primarno u Nacionalnom planu izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom za razdoblje od 2021. do 2027. godine²¹², no organizacije koje promiču prava osoba s autizmom naglašavaju kako su navedene mjere pretežito

212 Nacionalni plan izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom za razdoblje od 2021. do 2027. godine, studeni 2021., dostupno na: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvje%C5%A1C4%87a/Nacionalni%20plan%20izjedna%C4%8Davanje%20omogu%C4%87nosti%20za%20osobe%20s%20invaliditetom%20za%20razdoblje%20od%202021%20do%202027.%20godine.pdf>

preuzete iz prethodnih strategija i planova te ne predstavljaju značajan pomak po pitanju zaštite prava osoba s autizmom.

- 275.** Centar za autizam u Zagrebu se u 2022. godini nalazio u procesu transformacije s ciljem pružanja bolje skrbi za djecu i osobe školske dobi te za osobe s autizmom nakon 21. godine života. Iako proces transformacije nije završen, Grad Zagreb pokazao je inicijativu i ostvareni su pozitivni pomaci u provedbi transformacije Centra za autizam.
- 276.** Organizacije koje promiču prava osoba s autizmom naglašavaju kako se i dalje suočavaju s nedostatkom potrebnih usluga i velikim razlikama u njihovoj dostupnosti. Tijekom 2022. godine nije bilo napretka po pitanju kvalitetne dijagnostike, dostupnosti rane intervencije te prilagođenosti sustava zdravstvene zaštite osobama s autizmom.
- 277.** Organizacije koje dugi niz godina rade u području autizma i poteškoća u razvoju uspijevaju ostvariti financijsku stabilnost dok organizacije koje nemaju toliko iskustva i koje se nalaze u manjim sredinama teško ostvaruju financijsku podršku koja im omogućuje stabilnost i zapošljavanje stručnog kadra za rad i podršku osobama s autizmom.
- 278.** Sustav dijagnostike i probira je manjkav, a prisutni izazovi su duge liste čekanja i fokusiranje sustava dijagnostike oko većih urbanih središta. Organizacije koje djeluju u tom području navode kako je rana intervencija za djecu s autizmom drastično ispod potrebne razine, zbog čega velik broj djece još uvijek nema mogućnost korištenja rehabilitacijskih usluga preporučenih od strane stručnjaka.
- 279.** Organizacije koje rade u području autizma ističu kako skrb za osobe s autizmom nakon 21. godine života i dalje nije sustavno riješena. Osim što se ovom problemu ne pristupa sustavno, postoji i ogromna razlika u službenoj statistici osoba s invaliditetom. Statistička razlika se očituje u broju osoba s autizmom starijih od 21. godine i brojem usluga stanovanja i organiziranog stanovanja za osobe s autizmom. Velika razlika između postojećih usluga, koje su

neadekvatne, i stvarnih potreba korisnika govori o daljnjoj potrebi istraživanja i određivanja kvalitetnih pokazatelja skrbi za osobe s autizmom.

- 280.** Centar za autizam Osijek, koji je najmodernija institucija u području autizma u Hrvatskoj, prilikom svog otvaranja 2019. godine, imao je u planu naknadno otvaranje odjela za osobe s autizmom nakon 21. godine života. Ni u 2022. godini nije bilo napretka po pitanju pokretanja tog odjela.
- 281.** Prilagodba i integracija osoba s autizmom u obrazovnim institucijama je i u 2022. godini uvelike ovisila o individualnom angažmanu ravnatelja i djelatnika škole, što ukazuje na to da nema pomaka u rješavanju problema nedostatka standardiziranog i ujednačenog sustava.
- 282.** U Hrvatskoj se nastavlja pozitivan trend pokreta samozastupnika u autizmu. Samozastupnici u autizmu su osobe s autizmom bez intelektualnih poteškoća koji vokaliziraju, iz svoje perspektive, probleme s kojima se suočavaju te se zalažu za zaštitu osoba s autizmom od štetnih, znanstveno neutemeljenih metoda rehabilitacije. Postoji potreba da zdravstveni sustav, naročito dijagnostika i intervencija, obrate pažnju na osobe s autizmom kako bi im se pružila adekvatna podrška, naročito osobama koje su dijagnosticirane kasnije u životu.
- 283.** Postoji velika potreba za podrškom osobama s autizmom u kriznim stanjima koje zahtijevaju hitnu, interdisciplinarnu, ali primarno psihijatrijsku podršku, naročito u hitnoj pomoći. Ne postoji interdisciplinarni zdravstveni tim na hitnoj pomoći za kvalitetnu opservaciju, kao što ne postoji ni procedura rada prilikom takvih hitnih slučajeva, nego se osobi s autizmom često pripisuju neadekvatne terapije bez potrebnog psihijatrijske podrške.

Prava LGBTIQ+ osoba

- 284.** Prema zapažanjima organizacija civilnog društva, u 2022. godini došlo je do porasta homofobije i transfobije, nasilja i diskriminacije prema LGBTIQ+ osobama, te je izražena neprijateljska klima prema pripadnicima LGBTIQ+ osoba. Ne postoje jasne i proaktivne politike Vlade i nadležnih institucija koje adresiraju homofobiju, bifobiju i transfobiju. Nedostatak sustavnog djelovanja države naročito je vidljiv u slučajevima nekažnjavanja zločina iz mržnje.
- 285.** Govor mržnje prema LGBTIQ+ osobama je u porastu. Posebno zabrinjavaju homofobični grafiti²⁰¹³, govor mržnje online²¹⁴ i slučajevi paljenja zastave duginih boja²¹⁵, kao i drugi incidenti, kaznena i prekršajna djela motivirana mržnjom. Zakonski okvir za kažnjavanje govora mržnje i zločina iz mržnje je zadovoljavajuć, no provedba zakona je neučinkovita, dok je sudska praksa u kažnjavanju govora mržnje i zločina iz mržnje nedosljedna.²¹⁶
- 286.** Dodatno zabrinjavaju istupi javnih osoba, a posebice pojedinih političara i drugih utjecajnih osoba iz javnog života koji zaštitu ljudskih prava transrodnih osoba politiziraju i prikazuju kao prijetnju obitelji, djeci i mladima. Umjesto dijaloga i stručne rasprave o ljudskim pravima i jedna-

213 [Lori.hr](http://www.ori.hr/hr/vodic/novosti/1032-udruga-ori-podize-kaznenu-prijavu-zbog-grafita-ubi-pedera-na-korzu-govor-mrznje-mora-se-jasno-osuditi), Udruga LORI podiže kaznenu prijavu zbog grafita 'Ubi pedera' na Korzu: 'Govor mržnje mora se jasno osuditi', dostupno na: <http://www.ori.hr/hr/vodic/novosti/1032-udruga-ori-podize-kaznenu-prijavu-zbog-grafita-ubi-pedera-na-korzu-govor-mrznje-mora-se-jasno-osuditi>

214 ILGA (International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans And Intersex Association), Poglavlje za Hrvatsku, dostupno na: <https://rainbow-europe.org/#8627/0/0>

215 [Lori.hr](http://www.ori.hr/hr/vodic/najave/1068-zlocin-iz-mrznje-u-rijeci), Zahtijevamo nultu toleranciju na nasilje i zločine iz mržnje!, svibanj 2021., dostupno na: <http://www.ori.hr/hr/vodic/najave/1068-zlocin-iz-mrznje-u-rijeci>

216 [ZagrebPride.hr](https://zagreb-pride.net/wp-content/uploads/2023/02/Rozi_megafon3_2018-2022_final.pdf), Rozi Megafon – Izvještaž Zagreb Pridea o stanju ljudskih prava LGBTIQ osoba u Republici Hrvatskoj 2018. – 2022., veljača 2023., dostupno na: https://zagreb-pride.net/wp-content/uploads/2023/02/Rozi_megafon3_2018-2022_final.pdf

kosti, svjedočimo pokušajima manipuliranja podacima i senzacionalističkom pristupu ovoj temi čak i u Saboru²¹⁷.

287. Organizacije civilnog društva ističu kako zbog porasta zločina iz mržnje i nasilja nad LGBTQ+ osobama postoji velika potreba za psihološkom podrškom. Također, LGBTQ+ osobe suočene su s problemom u pristupu adekvatnoj psihološkoj podršci zbog nedostatka stručnog kadra koji je informiran o specifičnostima rada s LGBTQ+ osobama.

288. Kao i prethodnih godina, organizacije civilnog društva zapažaju da LGBTQ+ osobe često ne prijavljuju diskriminaciju i/ili nasilje na osnovi spolne orijentacije, rodnog identiteta ili rodnog izražavanja zbog straha od ponovljene stigmatizacije i marginalizacije, ili zbog straha od prisilnog outhanja (tj. da će se otkriti da je osoba lezbijka, gej, biseksualna ili transrodna), kao i zbog nepovjerenja u institucije.

289. Organizacije civilnog društva navode da se i u 2022. godini nastavljaju kontinuirani problemi diskriminacije LGBTQ+ osoba na radnom mjestu i prilikom zapošljavanja, što često ostaje neprepoznato od strane poslodavaca.

290. Obrazovni sustav ni u 2022. godini nije adresirao homofobiju, bifobiju i transfobiju u školama usprkos usvojenom Akcijskom planu za prevenciju nasilja u školama za razdoblje od 2020. do 2024. godine, koji prepoznaje važnost uključivanja prevencije homofobnog, transfobnog i rodno uvjetovanog nasilja u školske programe. LGBTQ+ mladi često nemaju dostupne informacije kome se u školama obratiti u slučaju vršnjačkog nasilja na osnovi spolne orijentacije, rodnog identiteta i/ili izražavanja te vrlo rijetko prijavljuju nasilje, a problem je utoliko veći jer se najčešće ne mogu ni požaliti roditeljima, ako su i oni homofobni ili transfobni²¹⁸.

217 kolektIRV, PREKINUTA TEMATSKA SJEDNICA O TRANS DJECI ZBOG NEUTEMELJENIH TVRDNJI Želimo znanstvene i stručne, a ne svjetonazorske rasprave o trans djeci i mladima, veljača 2023., dostupno na: <https://kolektirv.hr/prekinuta-tematska-sjednica-o-trans-djeci-zbog-neutemeljenih-tvrdnji/>

218 [Lori.hr](https://www.ori.hr/za_skinuti/Iskustva_i_potrebe_mladih_LGBTIQ_osoba_u_Hrvatskoj.pdf), Iskustva i potrebe mladih LGBTQ osoba u Hrvatskoj, Izvještaj o rezultatima istraživanja, 2022. godine, dostupno na: https://www.ori.hr/za_skinuti/Iskustva_i_potrebe_mladih_LGBTIQ_osoba_u_Hrvatskoj.pdf

- 291.** Iskustva mladih LGBTIQ+ osoba govore o nedostatku potrebnog seksualnog odgoja i obrazovanja unutar kojeg bi se pričalo o LGBTIQ+ temama, te nedostatku psihološkog savjetovanja i grupne podrške u odgojno-obrazovnim ustanovama, a navode da im je relativno nedostupno i pravno savjetovanje.²¹⁹ O potrebi uvođenja seksualnog odgoja i obrazovanja govori i Odbor za prava djeteta UN-a, koji poziva Hrvatsku da sustavno provodi podizanje svijesti i edukacije o pitanjima diskriminacije, netolerancije i govora mržnje prema ranjivim skupinama djece, uključujući i LGBTIQ+²²⁰.
- 292.** U listopadu 2022. godine, Vrhovni sud je ukinuo presudu Županijskog suda u Zagrebu kojom je odbijena tužba kolektivnog udruženja GROZD zbog diskriminacije i uznemiravanja. Presuda iz listopada znači da će prvotni slučaj biti vraćen na ponovno suđenje.²²¹
- 293.** Visoki upravni sud u svibnju 2022. godine donio je presudu kojoj se potvrđuje da istospolni parovi mogu zajedno pristupiti procjeni za posvojitelje i ne smiju biti diskriminirani temeljem svoje seksualne orijentacije. Time je potvrđena presuda Upravnog suda iz 2021. godine i odbijena žalba Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike koji je u žalbi argumentirao da bi posvojenje od strane istospolnih parova prekršilo najbolji interes djeteta. Ova presuda izrazito je značajna jer se njome životni partneri izjednačuju po pravima kao i bračni drugovi.²²²
- 294.** Organizacije civilnog društva navode kako ni u 2022. godini nije bilo pomaka po pitanju rješavanja administrativnih

219 Ibid.

220 [Dijete.hr](https://dijete.hr), Zaključci i preporuke UN-ovog Odbora za prava djeteta Hrvatskoj 2022., dostupno na: <https://dijete.hr/hr/izvjesja/odbor-za-prava-djeteta-un-a/>

221 ILGA (International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans And Intersex Association), Poglavlje za Hrvatsku, dostupno na: <https://rainbow-europe.org/#8627/0/0>

222 [Voxfeminae.net](https://voxfeminae.net), Visoki upravni sud: Istospolni parovi mogu pristupiti procjeni za posvojitelje, svibanj 2022., dostupno na: <https://voxfeminae.net/vijesti/visoki-upravni-sud-istospolni-parovi-mogu-pristupiti-procjeni-za-posvojitelje/>

prepreka za istospolne partnere s djecom, koji ne mogu biti upisani u rodni list djeteta jer u Hrvatskoj postoji samo rodni list s ocem i majkom. Zbog ove prakse djeca s pravom na hrvatsko državljanstvo ga ne mogu ostvariti jer ne mogu dobiti rodni list, te ova praksa stvara i druge administrativne probleme za roditelje i ostvarivanje njihovih prava.

295. Vrhovni sud presudio je protiv peticije 'Stop homo-propagandi državne televizije. Zaustavimo fake-duge, zaštitimo djecu i obitelji!' nevladine organizacije Vigilare, uvažavajući žalbu Duginih obitelji protiv presude županijskog suda. Presuda je potvrdila da je udruga Vigilare 'poticala na diskriminaciju i uznemiravanje LGBTIQ+ osoba i njihovih obitelji'.²²³

296. Ni u 2022. godini pristup zdravstvenim uslugama transrodnim osobama nije adekvatno riješen. Procedura prilagodbe spola temelji se na medicinskoj patologizaciji (tzv. cjeloživotnoj dijagnozi), dok zahvati prilagodbe spola i hormonska terapija u pojedinim bolnicama nisu bili pokriveni zdravstvenim osiguranjem. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova je upozorila na neprihvatljivu stigmatizaciju transrodnih osoba i diskriminaciju transrodnih osoba u području prava na pristup zdravstvenim uslugama.²²⁴

297. U Hrvatskoj, osim u Zagrebu, i dalje ne postoji medicinski tim koji bi obavljao operativne zahvate faloplastike i vaginoplastike. Nedostatak medicinskih stručnjaka koji mogu pružiti adekvatne zdravstvene usluge transrodnim osobama otežava položaj transrodnim osobama s ograničenim financijskim sredstvima iz drugih krajeva Hrvatske, a kako i dalje nije moguće obaviti medicinsku tranziciju

²²³ [Index.hr](https://www.index.hr/vijesti/clanak/vrhovni-sud-vigilare-kriv-za-diskriminaciju-i-uznemiravanje-lgbtiq-osoba-i-obiljelji/2366994.aspx), Vrhovni sud: Vigilare kriv za diskriminaciju i uznemiravanje LGBTIQ osoba i obitelji, svibanj 2022., dostupno na: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/vrhovni-sud-vigilare-kriv-za-diskriminaciju-i-uznemiravanje-lgbtiq-osoba-i-obiljelji/2366994.aspx>

²²⁴ Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, Izvješće o radu Pravobraniteljice za 2022., dostupno na: https://www.prs.hr/application/uploads/Izvješće_o_radu_PRS_u_2022_cjelo.pdf

spola, dolazi do toga da transrodne osobe moraju obavljati medicinski zahvat u susjednim državama uz iznimno visoke medicinske troškove²²⁵.

298. Transrodne osobe suočavaju se s problemom zakonskog priznanja roda koji je dugotrajan proces, a nemogućnost javne administracije da na brz i transparentan način provede proces promjene upisa spola utječe na ostvarivanje ljudskih prava transrodnih osoba i nastavlja se administrativno opterećenje za transrodne osobe.²²⁶

299. Ni u 2022. godini prava interspolnih osoba nisu poboljšana. Interspolne osobe nisu pravno prepoznate jer zakonodavni okvir ne prepoznaje spolne karakteristike i kao takve se ne spominju u postojećim javnim politikama, nacionalnim strategijama i programima, naročito programima u zdravstvu.²²⁷

225 kolekTIRV.hr, Trans zdravlje, dostupno na: <https://kolektirv.hr/trans-zdravlje/>

226 ZagrebPride.hr, Rozi Megafon – Izvještaj Zagreb Pridea o stanju ljudskih prava LGBTIQ osoba u Republici Hrvatskoj 2018. – 2022., veljača 2023., dostupno na: https://zagreb-pride.net/wp-content/uploads/2023/02/Rozi_megafon3_2018-2022_final.pdf

227 ZagrebPride.hr, Rozi Megafon – Izvještaj Zagreb Pridea o stanju ljudskih prava LGBTIQ osoba u Republici Hrvatskoj 2018. – 2022., dostupno na: https://zagreb-pride.net/wp-content/uploads/2023/02/Rozi_megafon3_2018-2022_final.pdf

Prava beskućnika

- 300.** Hrvatska i dalje nema jedinstvenu statistiku o beskućnicima, a koja je od iznimne važnosti za kreiranje mjera i politika skrbi. Prema stvarnim potrebama na terenu, procijenjeni broj beskućnika je veći od 2,000²²⁸, a prema službenim podacima broj beskućnika u 2022. godini iznosi 380²²⁹.
- 301.** U Hrvatskoj djeluje 14 prihvatilišta i prenočišta za beskućnike i to u velikim gradovima s ukupnim smještajnim kapacitetom do 450 korisnika²²⁹, no potrebe su višestruko veće. Pučke kuhinje i socijalne samoposluge i dalje su često rezultat inicijativa organizacija civilnog društva te humanitarnih i vjerskih organizacija, a ne strukturne nacionalne politike.
- 302.** Usprkos zakonskoj obvezi da veliki gradovi i gradovi sjedišta županija u svom proračunu osiguraju sredstva za uslugu prehrane u pučkim kuhinjama, kao i za uslugu smještaja u prihvatilištima ili prenočištima za beskućnike, velik broj gradova u Hrvatskoj još uvijek nema uspostavljene programe skrbi o beskućnicima.
- 303.** Hrvatska i dalje nema donesenu strategiju prevencije i borbe protiv beskućništva ni strategiju socijalnog stanovanja. Nedostatak nacionalne strategije o beskućništvu, kao i nedostatak protokola o postupanju s beskućnicima utječe na kvalitetu usluga svih pružatelja i suradnju s nadležnim tijelima po pitanju beskućništva.
- 304.** Organizacije civilnog društva koje pružaju socijalne usluge i dalje upozoravaju na kontinuirane probleme neodrživo-

228 Hrvatska mreža za beskućnike, dostupno na: <https://beskuncnici.info>
229 Izvješće pučke pravobraniteljica za 2022. godinu, ožujak 2023., dostupno na: <https://www.ombudsman.hr/hr/download/izvjesce-pucke-pravoraniteljice-za-2022-godinu/?wpdmdl=15489&refres=6436a4b7c93c91681302711>

230 Hrvatska mreža za beskućnike, dostupno na: <https://beskuncnici.info>

sti, organiziranja i pružanja usluga iz područja socijalne zaštite koje se projektno financiraju. U 2022. godini, organizacije koje organiziraju i vode stambene zajednice za beskućnike i mlade koji su izašli iz sustava alternative skrbi, upozorile su na kašnjenje natječaja Ministarstva rada, obitelji i socijalne politike, što za posljedicu ima nemogućnost planiranja, pritisak zatvaranja stambene zajednice i upitan kontinuitet u pružanju potrebne podrške.

305.

Ostvarenje prava na prebivalište i dalje predstavlja kontinuirani problem beskućnika. zbog čega mnogi beskućnici ne ostvaruju pravo na osobnu iskaznicu, a time ostaju bez mogućnosti ostvariti pravo na socijalnu pomoć, zdravstvenu zaštitu, ali i pravo glasa na izborima.

Prava izbjeglica

- 306.** Hrvatska i dalje nema važeću migracijsku niti integracijsku politiku.
- 307.** Akcijski plan za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje od 2020. do 2022. godine nije donesen niti tijekom 2022. godine, što znači da Hrvatska u posljednje tri godine nije imala aktivne mjere za upravljanje procesom integracije. Po isteku posljednjeg Akcijskog plana još 2019. godine imenovana je nova radna skupina za integraciju koja je krenula u izradu novog Akcijskog plana, no on još uvijek nije donesen.
- 308.** Organizacije koje štite prava izbjeglica i tijekom 2022. godine nastavile su isticati brojne manjkavosti Zakona o strancima²³¹ koje otvaraju prostor diskriminativnim praksama, a glavni nedostaci odnose se na neusklađenost sa Zakonikom o schengenskim granicama, nemogućnost podnošenja žalbi na odluke MUP-a kojom se dodatno opterećuje pravosudni sustav, ostavljanje prostora za arbitrarnost pri provođenju sigurnosnih provjera te otežano odobravanje privremenog boravka iz humanitarnih razloga.
- 309.** I dalje je problematična odredba Pravilnika o boravku u prihvatnom centru za strance i načinu izračuna troškova prisilnog udaljenja²³² koji u članku 19. predviđa obvezu najave posjeta za ovlaštene pružatelje pravne pomoći u svrhu zaštite prava državljanina trećih zemalja koji su smješteni u centar. Period od dva dana u mnogo situacija koje zahtijevaju hitnu pravnu podršku nije adekvatan, te stoga zbog takvih ograničenja osobe unutar centra

²³² Zakon o strancima (NN 133/20), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_12_133_2520.html

²³³ Pravilnik o boravku u prihvatnom centru za strance i načinu izračuna troškova prisilnog udaljenja (NN 145/21), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_12_145_2502.html

mogu ostati bez nužne podrške i savjeta što posljedično može ugroziti ostvarivanje njihovih zakonom i Ustavom zajamčenih prava.

310. Prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti²³⁴ koji je tijekom 2022. godine bio u saborskoj proceduri predviđa da će tražitelji azila biti obvezni proći nove metode provjere identiteta koje se sastoje od analize jezika i dijalekta uz mogućnost korištenja softverskih tehnologija, a ako nije moguće utvrditi identitet ili zemlju podrijetla, tražitelja azila će podvrgnuti pretrazi koja može uključivati pretragu imovine i nositelja podataka poput računala i drugih elektroničkih i mobilnih uređaja, dok će se uskraćivanje privole tražitelja smatrati aktivnim odbijanjem suradnje s MUP-om. Organizacije koje štite prava izbjeglica navode kako ove tehnologije mogu zadirati u pravo na privatnost kao i druga ljudska prava tražitelja azila te dovesti do neopravdanog odbijanja zahtjeva za međunarodnu zaštitu zbog neadekvatnosti takvih tehnologija ili njihova nepravilnog korištenja.

311. Iako je prošle godine Ured Vlade RH za ljudska prava i prava nacionalnih manjina osnovao Savjetodavnu skupinu državljana trećih zemalja i osoba migrantskog porijekla koja bi trebala doprinijeti osnaživanju državljana trećih zemalja i doprinijeti poboljšanju integracijskih politika, organizacije koje štite prava izbjeglica navode kako je upitno koliko su donositelji odluka bili spremni čuti perspektive i prijedloge osoba kojih se integracijske politike direktno tiču. Dodatno navode kako je diskutabilno koliko je uloga Savjetodavne skupine u sukreiranju integracijske politike zaživjela u praksi, pogotovo ako se uzme u obzir da je ona bila osnovana kao aktivnost projekta koji traje do početka 2023. godine te je upitan nastavak njezina djelovanja kao i inicijativa Vlade da je uspostavi kao trajnu praksu.

²³⁴ Prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti, P.Z.E. 313, srpanj 2022., dostupno na: https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2022-07-21/164702/PZE_313.pdf

312. Provedba Akcijskog plana Grada Zagreba za integraciju tražitelja međunarodne zaštite i osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za 2022. godinu²³⁵ započela je kasnije nego što je planirano, a rok do kraja prosinca 2022. godine ostavio je nedovoljno vremena za kvalitetnu provedbu svih aktivnosti. Organizacije uključene u njegovu provedbu ističu kako je nedostajala koordinacija i umrežavanje svih organizacija koje su sudjelovale u provedbi.

Pristup pravu na međunarodnu zaštitu

313. Od kraja 2021. te tijekom 2022. godine organizacije koje štite prava izbjeglica bilježe porast broja zakonitih, iako ne uvijek humanih, postupanja koja su dovela do povećanja broja tražitelja azila, kao i osoba koje prolaze kroz Hrvatsku.

314. U 2022. godini organizacije koje štite prava izbjeglica su uočile novi trend masovnog izdavanja rješenja o napuštanju Europskog gospodarskog prostora (EGP) koja osobama zatečenima u Hrvatskoj nalažu da unutar sedam dana napuste njeno područje odnosno teritorij EGP-a. Organizacije navode kako im se više osoba požalilo da im policija nije ponudila opciju traženja azila, a u nekim je slučajevima njihove namjere traženja azila otvoreno ignorirala. Osobama nije objašnjeno da taj dokument zapravo znači izgon iz EGP-a, pa je velik dio njih bio u pogrešnom uvjerenju da se radi o dokumentima koji su sedmodnevna dozvola boravka u Hrvatskoj, nesvjesni kasnijih posljedica.

315. Od proljeća 2022. organizacije koje štite prava izbjeglica izvješćuju o velikom broju ljudi koji je boravio na javnim površinama i noćio u nesigurnim zgradama uz izostanak

²³⁵ Grad Zagreb, Akcijski plan Grada Zagreba za integraciju tražitelja međunarodne zaštite i osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za 2022. Godinu, siječanj 2022., dostupno na: <https://www.zagreb.hr/en/donesen-akcijski-plan-grada-zagreba-za-integraciju/176980>

humanitarnog odgovora nadležnih institucija, a većinom se radilo o osobama kojima je policija izdala rješenja o povratku s obvezom napuštanja teritorija Hrvatske i EGP-a. Nakon mjeseci inzistiranja aktivista, lokalne vlasti postavile su u Zagrebu i Rijeci šatore koji su služili tek kao privremeno rješenje za topli obrok, vodu, tuš i malo grijanja prije ponovnog noćenja u nesigurnosti i hladnoći.

316. Organizacije koje štite prava izbjeglica tijekom 2022. godine navode kako su zabilježile slučajeve osoba koje su zatražile azil, ali im je ipak uručeno rješenje o povratku s obvezom napuštanja teritorija Hrvatske i EGP-a, kao i o slučajevima osoba koje su s uručenim rješenjem nezakonito protjerane na teritorij BiH.

317. Kao i prethodnih godina, nastavio se negativan trend vrlo niskog broja odobrenih međunarodnih zaštita. Broj tražitelja međunarodne zaštite u 2022. godini bio je 12 872, što je najveći broj do sada, a u 2022. godini međunarodna zaštita je odobrena za samo 21 osobu²³⁶, što je najmanji broj od 2014. godine. Takve brojke se djelomično mogu objasniti daljnjim migracijama izbjeglica u druge zemlje EU-a, no organizacije koje štite prava izbjeglica razloge ovako velikom disbalansu vide u nedostatku kompetencija donositelja odluka u prvostupanjskim postupcima, kao i upitnosti individualiziranog pristupa svakom slučaju, pogotovo u prvom stupnju, gdje tražiteljima međunarodne zaštite nije zajamčena sustavna pravna podrška. Ne postoje nezavisna istraživanja koja bi pružila detaljniji uvid u kompetencije i senzibilitet donositelja odluka u odnosu na pitanja koja se tiču tražitelja međunarodne zaštite.

318. Nakon izbijanja rata u Ukrajini, 7. ožujka 2022. Hrvatska je Vlada donijela Odluke o uvođenju privremene zaštite u Republici Hrvatskoj za raseljene osobe iz Ukrajine koji se

²³⁶ Ministarstvo unutarnjih poslova, Statistički pokazatelji osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita u Republici Hrvatskoj zaključno do 31.12.2022., dostupno na: <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/OTVORENI%20PODACI/Tra%C5%BEitelji%20me%C4%91unarodne%20za%C5%A1tite/web%20statistike%202022%20Q4%20TMZ.pdf>

temelji na Zakonu o međunarodnoj i privremenoj zaštiti. Osobama izbjeglim iz Ukrajine u prvoj polovici godine bio je onemogućen pristup sustavu međunarodne zaštite zbog očekivanog početka primjene privremene zaštite, a s dodatnim izazovima u ostvarivanju prava iz privremene zaštite susretale su se osobe koje su izbjegle iz Ukrajine, no nisu ukrajinski državljani. Primjerice, privremena zaštita ne uključuje državljane trećih zemalja s kratkotrajnim ili privremenim boravkom, kao ni osobe koje su tražitelji međunarodne zaštite u Ukrajini.

319. Organizacije koje štite prava izbjeglica navode kako zabrinjava nemogućnost pristupa azilu osoba lišenih slobode koje su smještene u Prihvatni centar za strance, a koje su ih u više navrata telefonski kontaktirale, o čemu je organizacija koje štite prava izbjeglica obavijestila Ured pučke pravobraniteljice.

320. U vezi bilateralnih readmisijskih ugovora s trećim zemljama, organizacije koje štite prava izbjeglica navode kako nije jasno na koji se način garantira poštivanje načela non-refoulementa u postupcima deportacija državljana tih zemalja iz detencijskih centara u Republici Hrvatskoj, odnosno na koji način državna tijela utvrđuju da ne postoji opasnost od progona na temelju rase, vjere ili nekog druge karaktersitike.

321. U kontekstu čestih i često ponavljanih izjava državnih predstavnika kako izbjeglice mogu zatražiti azil na službenom graničnom prijelazu i kako je nezakonit ulazak na teritorij RH da bi tražili azil zlouporaba sustava, organizacije koje štite prava izbjeglica ističu zabrinjavajuću izjavu ministra Božinovića koji je dolazak velike skupine Čečena na granični prijelaz 28. prosinca 2022.²³⁷ i njihovo iskazivanje namjere za traženjem azila također nazvao zlouporabom azilne procedure. Organizacije koje štite prava izbjeglica naglašavaju kako ignoriranjem činjenice

²³⁷ [Index.hr](https://www.index.hr/vijesti/clanak/tko-su-ceceni-koji-zele-u-hrvatsku-pobjegli-smo-100-nas-je-u-hotelu-u-bih/2424716.aspx), Tko su Čečeni koji žele u Hrvatsku? 'Pobjegli smo, 100 nas je u hotelu u BiH', prosinac 2022., dostupno na: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/tko-su-ceceni-koji-zele-u-hrvatsku-pobjegli-smo-100-nas-je-u-hotelu-u-bih/2424716.aspx>

da osobe s ruskim putovnicama nemaju mogućnost ishoditi vize za EU i manipuliranjem informacija koje pušta u javni prostor, MUP ugrožava pristup zaštiti osobama koje iz Rusije bježe kako ne bi sudjelovale u ratu u Ukrajini.

322.

I dalje je problematičan pristup informacijama strancima koji žive u Hrvatskoj koji u zagrebačkoj policijskoj upravi često nisu u mogućnosti dobiti ispravne i potpune informacije, a koje su nerijetko dane na hrvatskom, a ne engleskom jeziku. Navedeno znatno otežava snalaženje, prikupljanje potrebne dokumentacije i slično, a organizacije koje pružaju pravnu pomoć strancima i ove godine navode slučajeve kada su na šalterima od strane službenih policijskih djelatnika bile rečene jedne informacije, te bi tek involviranjem njihovih pravnih zastupnika te osobe dobile drugu (i točnu) informaciju.

323.

Prema navodima organizacija civilnog društva koje se bave zaštitom i pružanjem pravne pomoći izbjeglicama, maloljetnici bez pratnje tražitelji međunarodne zaštite i dalje su u posebno ranjivoj situaciji u Hrvatskoj jer država još uvijek nije kvalitetno restrukturirala sistem njihova prihvata. Kao glavne probleme s kojom se maloljetnici bez pratnje susreću ističu nedostatak relevantnih informacija o njihovim pravima i obvezama, dugo vremenskom razdoblje između imenovanja privremenog skrbnika i skrbnika po smještaju djece u smještajnu ustanovu socijalne skrbi, kao i nedovoljnu i neadekvatnu komunikaciju skrbnika s djecom bez pratnje, prvenstveno zbog jezičnih barijera ali i zbog nedovoljnog znanja i iskustva skrbnika u vezi prezuimanja obveze za ovu kategoriju štíćenika. Kao i prijašnjih godina, i dalje postoji problem smještaja djece bez pratnje u domove za odgoj djece i mladeži, što se prema navodima stručnjaka smatra neadekvatnim u odnosu na njihov položaj i potrebe.

Pristup teritoriju Hrvatske i ilegalna protjerivanja

- 324.** Organizacije koje štite prava izbjeglica navode kako hrvatske vlasti i u 2022. nastavljaju sa sustavnim nezakonitim praksama, iako to čine nešto opreznije nakon prošlogodišnjih javnih snimki protjerivanja migranata^{238/239}, presude ESLJP-a protiv Hrvatske u slučaju Madine Hussiny²⁴⁰ te izvještaja Odbora Vijeća Europe protiv mučenja²⁴¹.
- 325.** Nakon medijske objave snimke iz 2021. godine na kojoj pripadnici specijalne policije provode nasilna i nezakonita protjerivanja i svjedočanstva žrtava o mučenju i nečovječnom postupanju, neprihvaljiv je izostanak kaznene istrage njihova postupanja. Umjesto toga, MUP je trojicu pripadnika interventne policije samo disciplinski sankcionirao kaznama uvjetnog prestanka radnog odnosa, te su oni nakon tromjesečne suspenzije u siječnju 2022. godine vraćeni na posao.²⁴²
- 326.** U 2022. godini i dalje je problematično postupanje policije na granici i u dubini hrvatskog teritorija, odnosno nezakonita i često kolektivna protjerivanja te uskraćivanje

238 [Spiegel.de](https://www.spiegel.de/ausland/kroatien-videos-dokumentieren-systematische-pushbacks-a-4463a93d-0467-4960-814a-6d959e1df193?fbclid=IwAR2e9K-sFirPtnTs4i_6A7B-xbwsfx3j-xiesUdhpXOH2kQ2FXj0Xlh-3Yrw), Geflüchtete an EU-Außengrenze, 'Wir sind für sie wie Tiere', lipanj 2021., dostupno na: https://www.spiegel.de/ausland/kroatien-videos-dokumentieren-systematische-pushbacks-a-4463a93d-0467-4960-814a-6d959e1df193?fbclid=IwAR2e9K-sFirPtnTs4i_6A7B-xbwsfx3j-xiesUdhpXOH2kQ2FXj0Xlh-3Yrw

239 Lupiga, Njemački mediji imaju snimke: Hrvatska policija protjeruje bebe, trudnice i djecu s invaliditetom, lipanj 2021., dostupno na: <https://lupiga.com/vijesti/njemacki-mediji-imaju-snimke-hrvatska-policija-protjeruje-bebe-trudnice-i-djecu-s-invaliditetom>

240 Europski sud za ljudska prava, M.H. i drugi protiv Hrvatske (broj zahtjeva 15670/18 i 43115/18), studeni 2021., dostupno na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-213213>

241 Vijeće Europe, Council of Europe anti-torture Committee publishes report on its 2020 ad hoc visit to Croatia, ožujak 2021., dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/cpt/-/council-of-europe-anti-torture-committee-publishes-report-on-its-2020-ad-hoc-visit-to-croatia>

242 Jutarnji.hr, Policajci koji su tukli migrante vraćeni na posao, jedini grijeh im je bio krivo nošenje uniforme!?, siječanj 2022., dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/policajci-koji-su-tukli-migrante-vraceni-na-posao-jedini-grijeh-im-je-bio-krivo-nosenje-uniforme-15146204>

pristupa sustavu azila, koja nisu u skladu sa Zakonom o strancima niti sa Zakonom o međunarodnoj i privremenoj zaštiti, a također krše Ustav RH, Zakonik o schengenskim granicama te općenito EU i međunarodno (izbjegličko) pravo. Samo prema podacima Danskog vijeća za izbjeglice²⁴³ od siječnja do kraja prosinca 2022. nezakonito je protjerana 3 461 osoba iz Hrvatske u BiH, a zabilježeni su i slučajevi fizičkog nasilja, zastrašivanja i nehumanog postupanja te krađe osobnih stvari.

327.

U 2022. godini, Border Violence Monitoring²⁴⁴ mreža je prikupila je 123 svjedočanstava protjeranih grupa koje su uključivale najmanje 1100 žrtava. Prema rezultatima, najviše osoba (93,5%) protjerano je s teritorija Hrvatske u Bosnu i Hercegovinu. Među intervjuiranim grupama koje su doživjele pushback, najmanje 43,1% je uključivalo maloljetnike, dok je najmanje 59.35% pokušalo zatražiti azil. Najčešći oblici nasilja zabilježeni u intervjuima uključivali su udaranje, krađu i uništavanje osobnih stvari (novaca, mobilnih telefona i prijenosnih baterija).

328.

Border Violence Monitoring mreža izvještavala je tijekom 2022. godine i o slučajevima zatvaranja ljudi u policijske kombije, što su potvrdile i žrtve i volonteri u BiH navodeći saznanja o zatvaranju ljudi, uključujući malu djecu, u policijske kombije u trajanju od 6-8 sati bez vode, hrane i mogućnosti vršenja nužde, kao i uz snažno hlađenje vozila dok su osobe bile zatvorene u njima.²⁴⁶

329.

Zabilježeni su i slučajevi osoba koje su žrtve pushbacka u BiH nakon što im je uručeno rješenje o povratku s obvezom napuštanja EGP-a, a krajem 2022. organizacije

243 Dansko vijeće za izbjeglice, Border Monitoring Factsheet, dostupno na: <https://pro.drc.ngo/resources/documents/border-monitoring-factsheet/>

244 Border Violence Monitoring Network, Testimonies, dostupno na: <https://borderviolence.eu/testimonies/>

245 Border Violence Monitoring Network, dostupno na: <https://www.borderviolence.eu/category/monthly-report/>

246 Centar za mirovne studije, Systematic human rights violations at Croatian borders, dostupno na: https://www.cms.hr/system/publication/pdf/182/CommonReport_2022.pdf

koje štite prava izbjeglica zabiježile su slučajeve osoba u Austriji, Njemačkoj i Švicarskoj kojima je na teritoriju Hrvatske izrečena mjera napuštanja EGP-a, ali su ih zemlje u koje su kasnije došli svejedno temeljem Dublinske uredbe htjele vratiti u Hrvatsku. S obzirom na to da Hrvatska te osobe nikada nije prepoznala kao tražitelje azila, a sedmodnevni rok za napuštanje EGP-a im je istekao, takva situacija otvara prostor mogućem kršenju ljudskih prava tih osoba koje su se zatekle na hrvatskom teritoriju, uključujući opasnost prisilnog udaljenja iz zemlje.

330.

Nezavisni mehanizam nadzora postupanja policijskih službenika u području nezakonitih migracija i međunarodne zaštite uspostavljen prethodne godine na inicijativu Europske komisije djelovao je u prvoj polovici 2022. godine te je u srpnju objavljeno njegovo prvo godišnje izvješće²⁴⁷ koje ukazuje na sustavni nedostatak neovisnosti i učinkovitosti u nadzoru policije. Naime, Nezavisni mehanizam nadzora nije imao mogućnost nenajavljenog pristupa zelenim granicama gdje dolazi do nezakonitih protjerivanja kao niti uvida u informacijski sustav MUP-a, a nadzor je obavljan u pratnji policijskih službenika. Organizacije koje štite prava izbjeglica mišljenja su kako Nezavisni mehanizam propušta prikazati pravo stanje na terenu te ublažava svoje nalaze, a najavljene planove za nastavak njegova djelovanja ocjenjuju nedovoljnim za učinkovito prepoznavanje i adresiranje problema, između ostalog iz razloga što nije proveden javni natječaj kojim bi se i drugim organizacijama u području zaštite ljudskih prava omogućio pristup mehanizmu i sudjelovanje u njegovu radu.

247 Hrvatski Crveni križ, Nezavisni mehanizam nadzora objavio prvo godišnje izvješće, srpanj 2022., dostupno na: https://www.hck.hr/UserDocsImages/dokumenti/Dokumenti%20uz%20vijesti/Mehanizam/Godisnje%20izvjesce%20Nezavisnog%20mehanizma%20nadzora_1%20srpnja%202022a.pdf?vel=5786027

Proces i aspekti integracije u društvo

- 331.** Iako osobe koje u Hrvatskoj ostvaruju međunarodnu zaštitu imaju zajamčen niz prava prema hrvatskom i međunarodnom zakonodavstvu, one se u praksi i dalje susreću s nizom institucionalnih barijera kao i diskriminacijom prilikom pokušaja ostvarivanja prava.
- 332.** Pristup Prihvatilištu za tražitelje azila i u 2022. godini nije bio moguć za većinu organizacija civilnog društva koje provode integracijske aktivnosti i pružaju pravnu pomoć. Njihov upit iz srpnja 2022. godine za održavanje dvodnevnih radionica za djecu unutar prostora Prihvatilišta bio je odbijen uz obrazloženje da se aktivnosti za djecu već provode u sklopu projekata sufinanciranih iz Fonda za azil, migracije i integraciju. Nakon što su radionice organizirali i proveli na vanjskom prostoru nasuprot Prihvatilišta uz odobrenje HŽ Infrastrukture u čijem je vlasništvu navedeni prostor, od polaznika radionica dobili su informacije kako u Prihvatilištu nema organiziranih aktivnosti za djecu osim aktivnosti na računalima.
- 333.** Iako nadležne institucije tvrde kako njihove usluge u smislu provedbe i podrške integracijskim aktivnostima više nisu potrebne, organizacije koje štite prava izbjeglica navode kako komunikacija s tražiteljima azila pokazuje drugačije stanje te veliku potrebu za različitim uslugama i podrškom, prvenstveno pravnom pomoći. Zbog toga svoje aktivnosti provode izvan prihvatilišta, većinom u vlastitim prostorijama i prostorijama drugih udruga.
- 334.** Korisnici koji borave u zagrebačkom Prihvatilištu za tražitelje azila Porin često se organizacijama koje štite prava izbjeglica žale na neadekvatnu distribuciju osnovnih higijenskih potrepština, manjak kapaciteta za pružanje osnovnih medicinskih usluga i liječenja, manjak adekvatne sezone odjeće, lošu kvalitetu hrane, nedostupnost dohrane za novorođenčad, sadržaja za djecu i odrasle te izostanak informacija po pitanju postojeće podrške koje pružaju organizacije koje se bave podrškom tražiteljima

međunarodne zaštite izvan prihvatnog centra. Ističu i manjak podrške djeci tražiteljima međunarodne zaštite pri učenju hrvatskog jezika i pisanju školskih zadaća te pri učenju hrvatskog jezika za odrasle. Slaba internetska veza također predstavlja značajni problem s obzirom na to da su korisnicima Prihvatilišta društvene mreže često jedini oblik komunikacije s prijateljima i obitelji. Posebno zabrinjavaju navodi korisnika o nasilnom postupanju zaštitara u prihvatnom centru te jednomjesečne provjere po sobama.

335.

U području zdravstva, organizacije koje štite prava izbjeglica i dalje ističu nejednak pristup zdravstvenom sustavu za izbjeglice i druge strance koji nemaju sredstava za plaćanje obveznog zdravstvenog osiguranja koje je izrazito skupo mjesečno izdavanje u odnosu na njihov financijski položaj. Izbjeglice se i dalje u praksi susreću s uskraćivanjem prava na zdravstvene usluge – bilo usluge obiteljskih liječnika, ili specijalističke usluge poput ginekoloških, zubarskih i slično, najčešće zbog toga što zdravstveni radnici nisu upoznati s njihovim zakonskim pravima, procedurama oko upisa u sustav Centralni zdravstveni informacijski sustav Republike Hrvatske CEZIH (i drugih povezanih procedura poput izdavanja uputnica itd.) te plaćanja zdravstvenih usluga, ili pak zato što nadležno Ministarstvo zdravstva kasno podmiruje račune zdravstvenim ustanovama. Organizacije koje štite prava izbjeglica također ističu kako ljekarne nisu informirane o postupku izdavanja lijekova osobama pod međunarodnom zaštitom.

336.

Iako je Zakonom o obveznom zdravstvenom osiguranju i zdravstvenoj zaštiti uređeno pravo stranaca, azilantata, stranaca pod supsidijarnom zaštitom, stranaca pod privremenom zaštitom te članovima njihovih obitelji na ostvarivanje zdravstvene zaštite u istom opsegu kao osiguranoj osobi iz obveznog zdravstvenog osiguranja, osobe pod međunarodnom zaštitom (i članovi obitelji) i dalje ne mogu ostvariti status osigurane osobe pri HZZO-u, čime im se isključuje mogućnost ostvarivanja prava na dopunsko osiguranje, a pristup primarnoj, sekundarnoj i tercijarnoj zdravstvenoj skrbi u praksi je često otežan.

337. Također, sustavno nije riješen problem prevođenja kod posjeta liječniku, što je nužno u slučajevima kada izbjeglice ne govore dovoljno dobro hrvatski jezik, a organizacije koje štite prava izbjeglica i u 2022. godini bilježe nekoliko slučajeva diskriminatornih ponašanja liječnika i zdravstvenih djelatnika koji nisu htjeli prihvatiti na preglede i liječenje izbjeglice zbog neutemeljenog straha da će proširiti Covid-19 ili neke druge bolesti.

338. I dalje su problematični tečajevi hrvatskog jezika za osobe koje su ostvarile međunarodnu zaštitu koji se ne provode kontinuirano već ovise o dugim procesima javne nabave, nedovoljno su prilagođeni specifičnoj skupini kojoj su namijenjeni te traju samo ograničen broj sati. To je nedovoljno da bi se dovoljno dobro usvojio jezik za rad, svakodnevno snalaženje u društvu i slično, a tečajevi se odnose samo na početničku razinu učenja jezika, dok neki od njih nisu niti certificirani. Sustavne probleme i propuste u provođenju tečajeva hrvatskog jezika uvidio je u MUP koji je raskinuo ugovor²⁴⁸ s Ministarstvom znanosti i obrazovanja koje je trebalo organizirati navedene tečajeve zbog korištenja sredstava Europske unije iz Fonda za azil, migracije i integraciju protivno načelima dobrog financijskog upravljanja i pravila struke.

339. Iako je obvezno pohađanje tečajeva jezika za tražitelje azila i osobe pod međunarodnom zaštitom propisano zakonom a financiranje tečajeva predviđeno državnim proračunom, uslijed nedostatka njihova održavanja i u 2022. godini organizacije civilnog društva s ograničenim resursima nastavile su organizirati tečajeve u skladu sa svojim mogućnostima. Pohađanje tečajeva pogotovo je teško dostupno osobama koje žive izvan Zagreba gdje

²⁴⁸ Ministarstvo unutarnjih poslova, Odluka o ukidanju Odluke o dodjeli financijskih sredstava za provedbu projekta 'Integracija azilantata i stranaca pod supsidijarnom zaštitom u hrvatsko društvo, obrazovanje i priprema za uključivanje u tržište od 12. rujna 2022., Klasa: 018-08/18-03/6, dostupno na: rada'<https://eufondovi.mup.hr/UserDocsImages/dokumenti/Odluka%20o%20ukidanju%20Odluke%20i%20raskidu%20Sporazuma%2012.09.2022.pdf?vel=977621>

nema organizacija koje provode te aktivnosti, zbog čega su pojedinci primorani putovati iz drugih dijelova zemlje kako bi pohađali tečaj i što brže se mogli uključiti na tržište rada.

340. Organizacije koje štite prava izbjeglica očekuju znatno pogoršanje politika integracije od 1. siječnja 2023. budući da od tada za osobe pod međunarodnom zaštitom Hrvatska više ne organizira tečajeve hrvatskog jezika niti financira prevođenje diploma i certifikata na hrvatski jezik za potrebe provođenja postupka priznavanja i vrednovanja inozemnih obrazovnih kvalifikacija. Još uvijek nije poznato tko će preuzeti provedbu navedenih aktivnosti nakon raskida ugovora s Ministarstvom znanosti i obrazovanja koje je do sada obavljalo tu ulogu.

341. Što se tiče problematike pristupa obrazovanju, praksa pokazuje kako je postupak organiziranja pripreme nastave za djecu izbjeglice dug pa dolazi do višemjesečnog čekanja. Prema Pravilniku²⁴⁹, škola je za učenike koji nedostavno govore hrvatski jezik dužna organizirati pripremu nastavu na temelju mišljenja povjerenstva škole i potvrde Gradskog ureda za obrazovanje, sport i mlade i uz suglasnost Ministarstva znanosti i obrazovanja, zbog čega je navedeni proces često iznimno spor i događa se da djeca čekaju više mjeseci da se krene s provedbom pripreme nastave.

342. Problemi vezani uz provedbu pripreme nastave očituju se u tome što su djeca često primorana ići u drugu školu zbog čega gube dio nastave u vlastitoj školi. Broj sati pripreme nastave iznosi 70 sati, a učenik koji nije zadovoljio minimalne uvjete za uključivanje u redoviti sustav obrazovanja ima obvezu još jednom pohađati program

249 Prema Pravilniku o provođenju pripreme i dopunske nastave za učenike koji ne znaju ili nedostavno znaju hrvatski jezik i nastave materinskog jezika i kulture države podrijetla učenika dostupan na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_02_15_252.html

pripremne nastave. U većini slučajeva 140 sati nastave hrvatskog jezika nije dovoljno da dijete samostalno ostvari nastavne ciljeve.

343.

Organizacije koje štite prava izbjeglica kao pozitivnu praksu ističu Odluku Ministarstva znanosti i obrazovanja o provođenju pripremne nastave za raseljene učenike iz Ukrajine²⁵⁰ u okviru koje se pripremna nastava provodi od upisa u školu, odnosno dana dostavljanja podataka Ministarstvu znanosti i obrazovanja po rasporedu koji omogućuje učenicima da pripremnu nastavu završe unutar 7 tjedana. No, opisano olakšanje i ubrzavanje uključivanja u pripremnu nastavu uklanjanjem pojedinih formalnosti odnosi se samo na učenike iz Ukrajine, a ne i na djecu tražitelje azila i osobe pod međunarodnom zaštitom čime im se otežava pristup obrazovanju i stavlja ih se u nejednak položaj. Tako u odnosu na njih, uz dulje čekanje na pozitivno mišljenje ureda državne uprave u županijama i suglasnosti Ministarstva znanosti i obrazovanja, i dalje postoje slučajevi u kojima se pripremna nastava provodi jednom tjedno u trajanju od 1 do 2 sata čime se znatno umanjuje kvaliteta nastave, a istovremeno i produljuje osnovnoškolsko odnosno srednjoškolsko obrazovanje.

344.

Također, pripremna i dopunska nastava u trajanju od 140 sati često nije dovoljna te se nerijetko odvija paralelno s redovnom nastavom što znači da učenici moraju pohađati nastavu a da ne razumiju što se predaje. U praksi je i dalje vidljiv manjak pripremljenosti škola, nedovoljan broj asistenta u nastavi te neinformiranost škola o pravima osoba pod međunarodnom zaštitom. Dodatno se pokazalo da škole djecu koja su inojezičari ne upisuju u redovan školski program, već ih tretiraju kao 'goste učenike', iako takva kategorija više ne postoji u Zakonu.

250 Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Odluka o provođenju pripremne nastave hrvatskog jezika za raseljene osobe iz Ukrajine, ožujak 2022., dostupno na: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Izbjeglice/Odluka-o-provođenju-pripremne-nastave-za-raseljene-ucenike-iz-Ukrajine-1-travnja-2022.PDF>

345. Kao i proteklih godina, zbog nepoznavanja jezika i ne-standardiziranih testova pri upisu u školu, većina djece se upisuje u razrede niže od svoje dobi. Brojna se djeca nalaze u razredu s djecom koja nisu njihovog razvojnog stupnja te imaju teškoće u socijalizaciji s drugim učenicima. Takva praksa također onemogućava ostvarivanje određenih prava, npr. ako dijete ima navršениh 15 godina i pohađa osnovnu školu, nije moguće ostvariti pravo na dječji doplatak.

346. Osim teškoća na razini osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja, osobe pod međunarodnom zaštitom suočavaju se s teškoćama i na razini visokog obrazovanja koje se posebice očituju kroz otežani upis i vrednovanje inozemnih kvalifikacija. Tako na primjer izbjeglice imaju pravo na visokoškolsko obrazovanje kao i hrvatski državljani, ali pri upisima na fakultete nema specifične kategorije za upis osoba s međunarodnom zaštitom. Izbjeglice se stoga upisuju ili kao sve ostale strance – što znači plaćanje visokih školarina, ili kao hrvatske državljane – što znači da onda moraju dodatno polagati ispite državne mature, naravno uz dodatan uvjet dobivanja hrvatskog državljanstva, jer bez državljanstva u sustavu će i dalje biti upisani kao stranci.

347. I dalje je prisutan problem nepriznavanja stranih obrazovnih kvalifikacija, kao i jako visokih troškova polaganja razlike predmeta za osobe s međunarodnom zaštitom kojima to nije osigurano besplatno. Problemi se javljaju i u ostvarivanju većine prava koja imaju redovni studenti, poput prava na subvencionirani smještaj i prehranu te mogućnosti ostvarivanja stipendije zbog toga što pravilnici ne prepoznaju specifičnosti situacije izbjeglica. Kao pozitivni pomak organizacije koje se bave pravima izbjeglica navode mijenjanje pravilnika Ministarstva obrazovanja vezanog uz dobivanje državnih stipendija, kao rezultat zagovaračkog napora jednog studenta s međunarodnom zaštitom koji je sam svojim zalaganjem i ustrajnošću doveo do promjene unutar sustava²⁵¹.

²⁵¹ H-Alter, Izgubljeni u sustavu, srpanj 2022., dostupno na: <https://h-alter.org/ljudska-prava/izgubljeni-u-sustavu/>

- 348.** Što se tiče zaposlenja, i dalje su prisutni jednaki problemi u priznavanju kvalifikacija i nostrifikaciji diploma kada osobe imaju dokumente koji dokazuju njihovu stručnu spremu, kao i nepostojanje prilagođenih procedura za priznavanje kvalifikacija onda kada nemaju, s obzirom na specifične okolnosti u kojima se izbjeglice često nalaze. Organizacije također navode nedostupnost programa prekvalifikacije i dokvalifikacije što je usko povezano s (ne)poznavanjem hrvatskog jezika te s time povezanom (ne)mogućnošću sudjelovanja.
- 349.** Organizacije koje štite prava izbjeglica pogotovo ističu problem nemogućnosti ishođenja osobnog identifikacijskog broja (OIB), što onemogućuje ostvarivanje drugih prava. U okviru pružanja podrške tražiteljima međunarodne zaštite uočeno je kako banke odbijaju otvoriti bankovni račun tražiteljima međunarodne zaštite koji ne raspolažu važećim putovnicama te koji ne uspijevaju ishoditi osobni identifikacijski broj.
- 350.** U 2022. godini organizacije koje štite prava izbjeglica uočavaju da se nastavlja problem vezan uz diskriminatorne prakse banaka prema izbjeglicama na osnovu nacionalnog podrijetla koje se ogledaju u tome da se osobe pod međunarodnom zaštitom u različitim vrstama bankovnog poslovanja (otvaranja računa, isplata i slično) ne prepoznaju kao osobe s izbjegličkom zaštitom, već kao državljane trećih zemalja. Zbog toga im često otežavaju ili potpuno onemogućuju otvaranje računa, što osobama kojima je odobrena međunarodna zaštita otežava ostvarivanje prava na rad i prava na socijalnu zaštitu.
- 351.** Problematika stanovanja za izbjeglice povezana je uz općenite probleme rasta cijena stanovanja, posljedica potresa za one izbjeglice i druge strance koji su pretrpjeli štete, kao i s činjenicom da se izbjeglice i dalje susreću s predrasudama, rasizmom i netrpeljivosti stanodavaca pri potrazi za stanovima. Dvije godine podrške u osiguravanju smještaja izbjeglicama nedovoljne su zbog manjkavosti ostalih integracijskih mjera, a koje bi uključivale kvalitetni, brzo i lako dostupni te sveobuhvatni tečaj jezika i informi-

ranja o hrvatskom društvu, lakše priznavanje postojećih kvalifikacija, mogućnosti prekvalifikacije i dokvalifikacije i lakši pronalazak posla.

352.

Organizacije koje štite prava izbjeglica ističu i kontinuirani problem predrasuda, straha, rasizma i ksenofobije većinskog stanovništva prema izbjeglicama i drugim migrantima, posebno onima vidljivo drugačije boje kože ili s jasno vidljivim religijskim obilježjima, poput hidžaba. Osim toga, navode i problem institucionalnog rasizma koji se očituje u otežanom kontaktu izbjeglica s javnim institucijama prilikom potraživanja svojih prava ili javnih usluga, kao i često nerazumijevanje, otvorenu netrpeljivost, diskriminaciju, verbalno nasilje i slično. Svi navedeni problemi predstavljaju značajnu prepreku u postizanju kvalitetne integracije te stvaranju interkulturalnog i međusobno povezanog društva.

Prava nacionalnih manjina

353. Organizacije koje promiču prava nacionalnih manjina navode kako ni u 2022. godini nije bilo značajnog napretka u provedbi Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina. Nedostatak provedbe ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina posebno se očituje u području prava na prioritarno zapošljavanje pripadnika nacionalnih manjina u javnim institucijama. Provedba je otežana uglavnom nepostojanjem odgovarajućih sankcija za nepridržavanje odredaba Zakona.

354. U svibnju 2022. godine Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina je primio predstavnike Savjetodavnog odbora za praćenje provedbe Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina na sastanak. U ovom zadnjem dijelu ciklusa nadgledanja provedbe Okvirne konvencije raspravljalo se o nalazima petog izvješća za Hrvatsku.²⁵² Peto izvješće za Hrvatsku o provedbi Okvirne konvencije Vijeća Europe za zaštitu nacionalnih manjina²⁵³ ističe kako se sustav zastupanja nacionalnih manjina oslanja na rezultate popisa stanovništva, ali povjerenje u rezultate popisa stanovništva nije jednoglasno s obzirom da se pojedini pripadnici nacionalnih manjina ne izjašnjavaju o svojoj etničkoj pripadnosti. Vijeće Europe naglašava kako u Hrvatskoj nedostaju podaci o jednakosti podijeljeno prema etničkoj pripadnosti. U petom izvješću navodi se i kako su postojeći pragovi za pristup nekim manjinskim pravima previsoki i štetni za brojčano manje nacionalne manjine.

²⁵² [Portalnovosti.com](https://www.portalnovosti.com/negativnosti-u-izvjestaju-vijeca-europe-svibanj-2022/), Negativnosti u izvještaju Vijeća Europe, svibanj 2022., dostupno na: <https://www.portalnovosti.com/negativnosti-u-izvjestaju-vijecu-europe>

²⁵³ Vijeće Europe, Savjetodavni odbor za Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina (ACFC), lipanj 2021., dostupno na: <https://rm.coe.int/5th-op-croatia-hr/1680a2cb50>

- 355.** Izvješće²⁵⁴ također navodi kako u javnoj raspravi o nacionalnim manjinama prevladavaju protumanjinska retorika i predrasude koje najviše pogađaju pripadnike srpske i romske nacionalne manjine. Prisutan je i povijesni revizionizam koji pogađa srpsku, romsku i židovsku manjinu.
- 356.** I dalje je prisutan problem nedovoljne prisutnosti nacionalnih manjina u emisijama javne radiotelevizije. Javni mediji nemaju dovoljno ljudskih i financijskih resursa kako bi osigurali kvantitativnu i kvalitativnu medijsku produkciju za pripadnike nacionalnih manjina.²⁵⁵
- 357.** Ni u 2022. godini Vlada nije izradila i poslala u saborsku proceduru izmijenjeni Zakon o službenoj uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina. Time se izravno krši odluka Ustavnog suda²⁵⁶ te onemogućuje nacionalnim manjinama da ostvare svoje pravo na službenu i ravnopravnu uporabu njihova jezika i pisma na području Vukovara, što se napominje i u izvješću za Hrvatsku²⁵⁷.
- 358.** Prema statističkim podacima MUP-a, broj kaznenih djela počinjenih iz mržnje je u padu u odnosu na 2021. godinu. Prema dostupnim statističkim podacima MUP je postupao povodom 51 kaznenog djela motiviranog mržnjom (uključujući kazneno djelo govora mržnje), što ukazuje na pad u odnosu na 101 takvo kazneno djelo zabilježeno u 2021. godini.²⁵⁸

²⁵⁴ Ibid.

²⁵⁵ Ibid.

²⁵⁶ Odluka Ustavnog suda RH broj: U-VIIR-4640/2014 od 12. kolovoza 2014. (NN 104/14), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_08_104_2021.html

²⁵⁷ Vijeće Europe, Savjetodavni odbor za Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina (ACFC), lipanj 2021., dostupno na: <https://rm.coe.int/5th-op-croatia-hr/1680a2cb50>

²⁵⁸ Ministarstvo unutarnjih poslova, Statistički pregled temeljnih sigurnosni pokazatelja i rezultata rada u 2022. godini, veljača 2023, dostupno na: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2023/Statisticki_pregled_2022_web%20prelim.pdf

Romska nacionalna manjina

- 359.** Nacionalni plan za uključivanje Roma za razdoblje od 2021. do 2027. godine²⁵⁹ kao i Akcijski plan za razdoblje od 2021. do 2022. godine²⁶⁰ provodi se s ograničenjima. Donošenje ovih strateških dokumenata predstavlja iskorak u odnosu na dosadašnje stanje romske nacionalne manjine, no prerano je u procesu provedbe da bi ocijenili primjenu ovih strateških dokumenata.
- 360.** Pripadnici romske nacionalne manjine najčešće se susreću s problemom izravne diskriminacije prilikom zapošljavanja i na radnom mjestu. Organizacije koje pružaju besplatnu pravnu pomoć navode kako im se javljaju pripadnici romske nacionalne manjine zbog situacija u kojima su se prijavili na posao za koji su ispunjavali uvjete, no često nisu bili pozvani na razgovor. Smatraju kako poslodavci, jednom kada vide ime i prezime ili adresu kandidata, kandidata zbog toga ne pozovu na razgovor. Pripadnici romske nacionalne manjine navode kako im, u slučajevima kada su i bili pozvani na razgovor, posao nije bio ponuđen kada je poslodavac shvatio njihovo etničko porijeklo. Pripadnici romske nacionalne manjine susreću se s izravnom diskriminacijom i prilikom ulaska u određene ugostiteljske objekte u kojea im je zabranjen ulazak.
- 361.** Organizacije koje promiču prava romske nacionalne manjine naglašavaju kako se segregacija romskog stanovništva u odvojenim naseljima negativno odražava na brojne aspekte njihova života. Život u romskim naseljima karak-

259 Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH, Nacionalni plan za uključivanje Roma za razdoblje od 2021. do 2027. godine, lipanj 2021., dostupno na: <https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/NPUR%202021-2027/Nacionalni%20plan%20za%20uklju%C4%8Divanje%20Roma%202021-2027.pdf>

260 Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH, Akcijski plan za provedbu Nacionalnog plana za uključivanje Roma, za razdoblje od 2021. do 2027., za 2021.-2022. godinu, lipanj 2021., dostupno na: <https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/NPUR%202021-2027/Akcijski%20plan%20za%20provedbu%20NPUR-a%20za%202021.%20i%202022..pdf>

terizira siromaštvo, otežan pristup komunalijama i teška dostupnost socijalnih usluga. Segregacija se dodatno produbljava politikom legalizacije i izgradnje romskih naselja, što je prihvaćeno i od samih stanovnika naselja. Ovi uvjeti negativno utječu na oblikovanje generacija Roma ovisnih o egzistencijalnom zbrinjavanju od strane sustava. Problematična je i česta diskriminacija i nasilje prema ženama unutar romskih naselja koji najčešće ostaju neprijavljeni.

362.

Organizacije civilnog društva ističu kako se pripadnici romske nacionalne manjine u općini Orehovici u Međimurju susreću s poteškoćama u ostvarivanju prava uvođenja u službenu uporabu jezika i pisma kojima se služe kao pripadnici nacionalne manjine na području jedinice lokalne samouprave koje im sukladno Ustavnom zakonu o pravima nacionalnih manjina pripada u slučajevima kada na tom području udio pripadnikanacionalne manjine u ukupnom stanovništvu čini jednu trećinu.

363.

Organizacije civilnog društva navode kako i u 2022. godini možemo vidjeti primjere segregacije, koja je još uvijek prisutna u mnogim školama u Međimurskoj županiji. Osim u školama, segregacija je prisutna i u vrtićima, jer roditeljima romske nacionalne manjine nije bilo dozvoljeno predati prijavu za vrtić koji ne pohađaju romska djeca.

364.

Organizacije koje štite prava romske nacionalne manjine primjećuju porast govora mržnje usmjeren prema pripadnicima romske nacionalne manjine, naročito na Internetu, odnosno društvenim mrežama. Dodatno zabrinjava senzacionalističko i stereotipno izvještavanje o Romima u pojedinim medijima koje negativno utječe na razvoj predrasuda i učvršćuje sliku o Romima kao problemu društva.

365.

Organizacije civilnog društva također navode da se pripadnici romske nacionalne manjine i dalje suočavaju s brojnim preprekama u ostvarivanju svojih prava, posebice u zapošljavanju i pristupu uslugama. Pripadnici romske nacionalne manjine suočavaju se i s policijskim slučajevima zlostavljanja, lažnim prijavama za krađe, neostvarivanjem prava iz sustava socijalne skrbi, zdravstva i obrazovanja.

366. Prema navodima organizacija koje štite prava romske nacionalne manjine, romsko civilno društvo je nedovoljno razvijeno, posebno kad su u pitanju organizacije usmjerene na poboljšanje položaja mladih, žena i drugih ranjivih skupina unutar romske zajednice. Ne postoji ciljano financiranje, niti postoji sustavno podržavanje romskih organizacija civilnog društva, time organizacije civilnog društva ovise o romskim i drugim političkim strukturama i ne osnažuju se mladi, žene i druge ranjive skupine unutar romske zajednice.

367. Također, organizacije civilnog društva naglašavaju izostanak obnove potresom pogođene Banije koji je, i tijekom 2022. godine, otežao život pripadnika romske zajednice čiji značajni dio pripadnika živi na tom području te je više romskih obitelji ostalo bez kuća ili su im kuće značajno oštećene.

Srpska nacionalna manjina

368. Gradsko vijeće Vukovara je i u 2022. godini, odlučilo da neće proširiti prava pripadnika srpske nacionalne manjine na upotrebu srpskog jezika i ćirilicnog pisma u Vukovaru.²⁶¹ Puna primjena tog prava uvjetovana je gradskim Statutom odnosno procjenama gradskih vlasti jednom godišnje, ovisno o dostignutom stupnju razumijevanja, solidarnosti, snošljivosti i dijaloga.

369. Organizacije koje promiču prava srpske nacionalne manjine ukazuju na to da mnogi Srbi povratnici žive u nerazvijenim ruralnim krajevima, prometno izolirani i u lošim životnim uvjetima te još uvijek nisu u mogućnosti ostvariti svoja imovinska prava, a njihova je imovina i dalje izložena uzurpaciji i devastaciji. Dodatno, potres je otežao ionako tešku socio-ekonomsku situaciju s kojom se suočavaju

²⁶¹ Večernji.hr, Gradsko vijeće Vukovara: Nisu stvoreni preduvjeti za proširenje individualnih prava Srba u Vukovaru, listopad 2022., dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/gradsko-vijece-vukovara-nisu-stvoreni-preduvjeti-za-prosirenje-individualnih-prava-pripadnika-srpske-nacionalne-manjine-1627818>

svi stanovnici Banije, jednog od najsiromašnijih krajeva Hrvatske u kojem živi značajan broj pripadnika srpske nacionalne manjine. Postupak obnovne nakon potresa opisan je kao netransparentan i dugotrajan, zbog čega stanovnici ne mogu doći do informacija o stanju njihove imovine.

370. Nastavljaju se fizički napadi, verbalne prijetnje i maltretiranja, uništavanje imovine i onemogućavanja korištenja vlastite imovine pripadnika srpske nacionalnosti.²⁶² Nastavljaju se i provokacije ekstremistično nacionalističkih pojedinaca i organizacija prema Srpskom narodnom vijeću. Jedan od zabilježenih incidenata je preljepljanje natpisa SNV-a na ulazu zgrade u kojoj se nalazi njihov ured uvredljivim sadržajem koji je glasio: 'Milorad Pupovac prljavi'.²⁶³

371. Govor mržnje, ekstremističke poruke i povijesni revizionizam i dalje su prisutni u pojedinim marginalnim medijima, u komentarima čitatelja portala i objavama na društvenim mrežama te u obliku grafiti. Nastavlja zabrinjavati prisutnost ustaškog znakovlja u javnosti kao najuočljivijeg primjera historijskog revizionizma, a s ustaškim simbolima i pokličima usko je povezan i govor mržnje na javnim površinama i u kontekstu sportskih događaja.²⁶⁴

372. Prema istraživanju pučke pravobraniteljice o stavovima i razini svijesti o diskriminaciji i pojavnim oblicima diskriminacije, 38,4% ispitanika tvrdi kako je nacionalna pripadnost ili porijeklo najčešće obilježje temeljem kojeg

²⁶² Srpsko narodno vijeće, SNV Bulletin #22: Historijski revizionizam, govor mržnje i nasilje prema Srbima u 2021., ožujak 2022., dostupno na: https://snv.hr/wp-content/uploads/2022/04/SNV_bulletin_22_ONLINE.pdf

²⁶³ SNV, dostupno na: <https://www.portalnovosti.com/pupovac-opet-na-meti-ekstremista>

²⁶⁴ Ibid.

se diskriminira. Pripadnici srpske nacionalne manjine čine jednu od tri skupine koje su najčešće diskriminirane temeljem rase ili etničke pripadnosti u Republici Hrvatskoj.²⁶⁵

373. Prema posljednjem popisu stanovništva, 123.892 građana se izjasnilo kao Srbi, što čini 3,2% ukupnog stanovništva i predstavlja značajan pad broja pripadnika srpske nacionalne manjine. Određena medijska prenošenja koja su ovu vijest prenijela kao pozitivnu pojavu govori o postojanju predrasuda prema Srbima.²⁶⁶

374. Netrpeljivost prema srpskoj nacionalnoj manjini prisutna je i među mladima. Njih 55% bi zakonom zabranilo ćirilicu u Vukovaru, a govor mržnje prema srpskoj nacionalnoj manjini prisutna je sve više na društvenim mrežama. Govor mržnje i diskriminacija nastavljaju se u 2022. godini, a samo jedan od incidenata bio je oglas za posao u kojem je vlasnik ugostiteljskog obrta naveo da ne zapošljava 'pakistance, bangladešane i četnike iz Niša'.²⁶⁷

375. U 2022. godini nastavlja se postupak sanacije električne mreže na područjima naseljenim srpskim povratničkim stanovništvom koja su tijekom Domovinskog rata ostala bez električne energije. Još uvijek je potrebno u rijetko naseljenim mjestima vratiti priključke i ponovno elektrificirati preko 1.000 kućanstava na nekad ratom zahvaćenim područjima. Organizacije koje promiču prava srpske nacionalne manjine navode kako iako НЕР ima aktualan program Sanacija i obnova koji se odnosi na ponovnu elektrifikaciju povratničkih sredina naseljenih Srbima, problematičnim se pokazuju lokalne НЕР-ove jedinice koje ne

²⁶⁵ Pučka pravobraniteljica, Istraživanje o stavovima i razini svijesti o diskriminaciji i pojavnim oblicima diskriminacije 2022., prosinac 2022., dostupno na: <https://www.ombudsman.hr/hr/download/istrazivanje-o-stavovima-i-razini-svijesti-o-diskriminaciji-i-pojavnim-oblicima-diskriminacije-2022/?wpdmdl=15351&refresh=63e0c6603768c1675675232>

²⁶⁶ Izvješće pučke pravobraniteljice za 2022., ožujak 2023., dostupno na: <https://www.ombudsman.hr/hr/download/izvjesce-pucke-pravobraniteljice-za-2022-godinu/?wpdmdl=15489&refresh=6436a4b7c93c91681302711>

²⁶⁷ Ibid.

slijede generalne smjernice. Tako se povratnicima koji su obuhvaćeni programom Sanacije i obnove ispostavljaju računi za izvedbu radova priključenja iako bi im elektro-mreža trebala biti obnovljena bez njihovog osobnog financijskog sudjelovanja.

376.

I dalje je problematično pitanje stambenog zbrinjavanja bivših nositelja stanarskog prava (osoba koje su do 1991. godine ostvarile stanarsko pravo na stanovima u društvenom vlasništvu, a koje su napustile za vrijeme ratnih zbivanja) izvan područja posebne državne skrbi zbog dugotrajnosti postupaka ostvarivanja prava na dodjelu i provedbu useljenja u zamjenski stan. Iako se nakon godine dana od dodjele stana najmoprimci mogu odlučiti za kupnju stana ili trajni najam, s obzirom na nizak imovinski standard najmoprimaca trajni najam faktički preostaje jedina opcija, čime proces povratka bivših nositelja stanarskog prava i njihovih obitelji u Hrvatsku zapravo prestaje smrću najmoprimca. Rijetke slučajeve kupnje novo dodijeljenog stana karakterizira izražena sporost postupaka kompletiranja i provedbe zahtjeva za kupnju stanova.

377.

Organizacije koje štite prava srpske nacionalne manjine navode kako je u 2022. godini došlo do nezakonitog postupanja pojedinih poreznih uprava koji bivše nositelje stanarskog prava, prilikom otkupa stana u kojima su stambeno zbrinuti, obvezuju na plaćanje poreza na promet nekretnina

378.

Iako se izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu koje su stupile na snagu početkom 2020. godine otvorila mogućnost stjecanja hrvatskog državljanstva podrijetlom osobama starijim od 21 godine koje su rođene u inozemstvu i čiji je barem jedan roditelj bio hrvatski državljanin u vrijeme njihova rođenja, organizacije koje promiču prava srpske nacionalne manjine primjećuju kako je provedba takvog postupka stjecanja državljanstva u praksi otežana u odnosu na državljane bivših jugoslavenskih republika. Prema organizacijama koje štite prava srpske nacionalne manjine, Ministarstvo

unutarnjih poslova i dalje odbija zahtjev za stjecanje hrvatskog državljanstva porijeklom, ako je podnositelj zahtjeva rođen prije 08. listopada 1991., navode da je razlog odbijanja zahtjev kontinuitet državljanstva, pri tome poistovjećujući porijeklo i prirođenje, koji su dva pravna temelja stjecanja hrvatskog državljanstva.

KUĆA
LJUDSKIH
PRAVA
ZAGREB